

Sodobni vojaški izzivi

Contemporary Military Challenges

Znanstveno-strokovna publikacija Slovenske vojske

ISSN 2463-9575
Maj 2019 – 21/št. 1

REPUBLIKA SLOVENIJA
MINISTRSTVO ZA OBRAMBO
GENERALŠTAB SLOVENSKE VOJSKE

W
R
U
G
A
B
N
W
R
U
A
U
N

Sodobni vojaški izzivi

Contemporary Military Challenges

Znanstveno-strokovna publikacija Slovenske vojske

ISSN 2463-9575
UDK 355.5(479.4)(055)
Maj 2019 – 21/št. 1

REPUBLIKA SLOVENIJA
MINISTRSTVO ZA OBRAMBO
GENERALŠTAB SLOVENSKE VOJSKE

Izdajatelj Publisher	Generalštab Slovenske vojske General Staff of the Slovenian Armed Forces
Glavni urednik Executive Editor	brigadir Robert Glavaš (OF-6)
Odgovorna urednica Managing Editor	dr. Liliana Brožič
Uredniški odbor Editorial Board	višja vojaška uslužbenka XIII. razreda dr. Valerija Bernik (OF-4) višji vojaški uslužbenec XIV. razreda dr. Denis Čaleta (OF-5) polkovnik dr. Tomaž Kladnik (OF-5) dr. Igor Kotnik dr. Maja Garb dr. Tibor Szvircsev Tresch, Militärakademie an der ETH, Zürich dr. Thomas Young, Center for Civil-Military Relations, Monterey
Sekretarka Secretary	višja praporščakinja Nataša Cankar (OR-9)
Uredniški svet Editorial Council	dr. Andrej Anžič, Evropska pravna fakulteta, Nova Gorica dr. Gorazd Bajc, Narodna in študijska knjižnica, Trst dr. Anton Bebler, Fakulteta za družbene vede, Ljubljana dr. Damir Črnčec, Fakulteta za državne in evropske študije, Brdo dr. Bastian Giegerich, International Institute for Strategic Studies, London dr. Olivera Injac, Univerzitet Donja Gorica, Podgorica dr. Sergei Konoplyev, Harvard University, Cambridge dr. Julie T. Manta, US Army War College, Carlise dr. Thomas Mockaitis, DePaul University, Chicago dr. Klaus Olshausen (OF-8, ret.), Clausewitz-Gesellschaft e.V., Hamburg generalpodpolkovnik dr. Iztok Podbregar (OF-8), Fakulteta za organizacijske vede, Kranj
Prevajanje Translation	Vanesa Škornik, Iris Žnidarič
Lektoriranje Proofreading	Marjetka Brulec, Vlasta Deželak, Barbara Nežič, Vanesa Škornik, Vesna Vrabič
Oblikovanje Design & Graphic	Skupina Opus Design
Tisk Print	
ISSN	2232-2825 (tiskana različica/print version) 2463-9575 (spletna različica/on line version)
Naklada Edition	300 izvodov/copies Izhaja štirikrat na leto/Four issues per year
Revija je dostopna na spletni strani Publication web page	http://www.slovenskavojska.si/publikacije/sodobni-vojaski-izzivi/ http://www.slovenskavojska.si/en/publications/contemporary-military-challenges/
E-naslov urednice Managing Editor e-mail address	liliana.brozic@mors.si

Prispevki, objavljeni v Sodobnih vojaških izzivih, niso uradno stališče Slovenske vojske niti organov, iz katerih so avtorji prispevkov.
Publikacija je uvrščena v bibliografsko zbirko podatkov COBISS.SI in PAIS International.
 Articles, published in the Contemporary Military Challenges do not reflect the official viewpoint of the Slovenian Armed Forces nor the bodies in which the authors of articles are employed.
The publication is indexed in bibliography databases COBISS.SI and PAIS International.

VOJAŠKO ZNANJE V SODOBNEM VARNOSTNEM OKOLJU

*»Noben veter ni ugoden,
če ne veš, v katero pristanišče si namenjen.«
Lucius Annaeus Seneca*

MILITARY KNOWLEDGE IN A CONTEMPORARY SECURITY SETTING

*»If one does not know to which port one is sailing,
no wind is favorable.«
Lucius Annaeus Seneca*

VSEBINA

CONTENTS

Liliana Brožič	7 UVODNIK VOJAŠKO ZNANJE V SODOBNEM VARNOSTNEM OKOLJU
Liliana Brožič	11 EDITORIAL MILITARY KNOWLEDGE IN A CONTEMPORARY SECURITY SETTING
Franjo Lipovec	15 SLOVENSKA VOJSKA DO LETA 2025 IN NAPREJ SLOVENIAN ARMED FORCES UP TO 2025 AND BEYOND
Aleksander Vidergar	35 VLOGA SLOVENSKE VOJSKE PRI URESNIČEVANJU ZUNANJEPOLITIČNIH INTERESOV IN CILJEV REPUBLIKE SLOVENIJE THE ROLE OF THE SLOVENIAN ARMED FORCES IN THE IMPLEMENTATION OF FOREIGN POLICY INTERESTS AND GOALS OF THE REPUBLIC OF SLOVENIA
Boštjan Novak	53 VLOGA SLOVENSKE VOJSKE OB POJAVU KOMPLEKSNE KRIZE V REPUBLIKI SLOVENIJI THE ROLE OF THE SLOVENIAN ARMED FORCES IN THE EVENT OF A COMPLEX CRISIS IN THE REPUBLIC OF SLOVENIA
Bogomir Tomažič	73 RAZVOJ POMORSTVA SLOVENSKE VOJSKE IN URESNIČEVANJE OBRAMBNE STRATEGIJE REPUBLIKE SLOVENIJE DEVELOPMENT OF THE SLOVENIAN ARMED FORCES MARITIME BRANCH AND THE IMPLEMENTATION OF SLOVENIAN DEFENCE STRATEGY

Igor Lanišnik

93

SODELOVANJE SLOVENSKE VOJSKE V SISTEMU HELIKOPTERSKE NUJNE
MEDICINSKE POMOČI
PARTICIPATION OF THE SLOVENIAN ARMED FORCES IN THE HELICOPTER
MEDICAL SERVICES SYSTEM

Viktor Potočnik

107

ZRAČNODESANTNE ZMOGLJIVOSTI IN SLOVENSKA VOJSKA
AIRBORNE CAPABILITIES AND THE SLOVENIAN ARMED FORCES

121

SLIKOVNO GRADIVO
FIGURES

125

AVTORJI
AUTHORS

129

NAVODILA AVTORJEM ZA OBLIKOVANJE PRISPEVKOV

135

INSTRUCTIONS FOR THE AUTHORS OF PAPERS

UVODNIK

VOJAŠKO ZNANJE V SODOBNEM VARNOSTNEM OKOLJU

V tretje desetletje izhajanja Sodobnih vojaških izzivov vstopamo v znamenju 15. obletnice slovenskega vstopa v elitni mednarodni združenji Evropsko unijo in zvezo Nato. Slednji velja še posebna pozornost, saj obstaja že 70 let. Tej mednarodni politični in vojaški organizaciji se je Republika Slovenija pridružila leta 2004. Posebna tematska številka z naslovom *15 let v zavezništvu* bo izšla v začetku septembra kot tretja letošnja številka. Rok za oddajo člankov je 17. maj 2019.

Druga številka v tem letu je namenjena *strateškim komunikacijam in oboroženim silam*. Obe tematski številki bosta izšli v angleškem jeziku, saj želimo z omenjenima vsebinama doseči čim večji krog bralcev, strokovnjakov in znanstvenikov.

Zadnja, četrta, številka v 21. letniku bo namenjena *organizacijski klimi*, in sicer predvsem v oboroženih silah, rok za oddajo člankov pa je 8. avgust 2019.

V letošnji prvi številki se posvečamo *vojaškemu znanju v sodobnem varnostnem okolju*. Jeseni 2017 se je začelo generalštabno šolanje pripadnic in pripadnikov Slovenske vojske. To je bila že osma generacija generalštabnega šolanja v zgodovini Slovenske vojske in samostojne države. Slušatelji so usposabljanje končali v začetku oktobra 2018 s slovesnostjo v Centru vojaških šol. Nekateri med njimi so se odločili za objavo članka v Sodobnih vojaških izzivih.

Vojaško znanje je bilo prvo v zgodovini institucionalizacije znanj razen teologije, ki jo je prvotno cerkev razvijala sama. Med vojaške šole z najdaljšo tradicijo uvrščamo lizbonsko vojaško akademijo, ki je bila ustanovljena leta 1641. Litvanska vojaška akademija je bila ustanovljena leta 1747 na pobudo generala Jonasa Žemaitisa. Terezijanska vojaška akademija v Avstriji velja za najstarejšo vojaško akademijo v Evropi. Ustanovila jo je Marija Terezija leta 1751. Na Nizozemskem imajo Kraljevo vojaško akademijo od leta 1826. Kraljeva vojaška akademija v Belgiji je

bila ustanovljena 1834. Nacionalna obrambna akademija je naslednica Kraljeve in imperialne vojaške šole, ki jo je 1852 ustanovil avstrijski cesar Franc Jožef.

Začetek organiziranega izobraževanja in usposabljanja v Slovenski vojski sega v leto 1991, ko je bila 16. decembra ustanovljena prva vojaška šola v samostojni državi, Šola za podčastnike. Delovala je v sestavi izobraževalnega centra Ministrstva za obrambo.

Leta 1993 so se Šoli za podčastnike pridružile še Poveljniško-štabna šola, Šola za častnike in Šola za častnike vojnih enot. Leta 1995 so izobraževalni center preimenovali v Center vojaških šol, ki je leta 1999 postal sestavni del Slovenske vojske. Da bi povezali vojaško izobraževanje in usposabljanje z znanstvenoraziskovalnim delom na področju vojaške znanosti in doktrin ter tako dali možnost neposrednega uvajanja novega vojaškega znanja skozi šolski sistem v prakso, sta se leta 2004 v Poveljstvo za doktrino, razvoj, izobraževanje in usposabljanje (PDRIU) povezala Center vojaških šol in Delovna skupina za doktrino in razvoj. PDRIU je leta 2007 preselil svojo dejavnost iz prostorov v ljubljanskem Šentvidu na Tabor v Maribor, v Vojaški objekt Kadetnica. Njena zgodovina sega v čas reformiranja avstrijske vojske, ki se je začelo leta 1848. Novembra 1918 je na predlog generala Rudolfa Maistra novi poveljnik vojaške realke postal Slovenec podpolkovnik Davorin Žunkovič. Tako se je 3. decembra 1918 začel pouk na prvi slovenski vojaški šoli in je potekal v slovenskem ter srbohrvaškem jeziku. Žal je to trajalo le kratek čas.

Po letu 2004, ko smo postali polnopravni člani Evropske unije, se je tudi na področju vojaškega izobraževanja, usposabljanja in izpopolnjevanja veliko spremenilo. Okrepila se je mednarodna izmenjava vojaškega znanja v najrazličnejših oblikah. Izmenjava slušateljev in predavateljev med oboroženimi silami je najosnovnejša oblika sodelovanja na tem področju, sledi izmenjava dobrih praks in skupno delovanje na vojaških vajah, kar je priprava za skupno delovanje v mednarodnem varnostnem okolju ali, konkretnije, v mednarodnih operacijah in na misijah. Delovanje na predstavnih države v mednarodnih organizacijah in delovnih telesih je posebna preizkušnja teoretičnega znanja in prakse. Pisanje kompleksnih znanstvenih in strokovnih besedil pa velja za bolj žlahten način izkazovanja znanja, prakse, razgledanosti in načina mišljenja avtorja.

V Slovenski vojski se besedila slušateljev različnih vojaških šolanj najpogosteje pojavljajo v Vojaškošolskem zborniku, ki je namenjen prav temu. Leta 2018 je izšla že 13. številka zbornika, kar kaže na to, da je v slovenskem vojaškem kadru še vedno potencial za poezijo in prozo, ki ga je v začetku prejšnjega stoletja izkazoval že general Rudolf Maister. Generalštabno šolanje je najvišja raven v hierarhiji vojaškega šolstva, zato smo se odločili, da prvo letošnjo številko namenimo predvsem vsebinam člankov, ki so jih napisali slušatelji zadnje generacije.

Slovenska vojska do leta 2025 in naprej je naslov članka **Franja Lipovca**. V prispevku se je osredotočil na Natovo metodologijo, imenovano DOTMLPF-I, s katero je poiskal prednosti in pomanjkljivosti Slovenske vojske ter predlagal

priporočila za delovanje Slovenske vojske v prihodnosti na področju konsolidacije sistema, priprave vizije, povezovanja, posodobitve in fleksibilnosti strukture enot ter finančne stabilnosti in vzdržnosti.

Aleksander Vidergar piše o *Vlogi Slovenske vojske pri uresničevanju zunanjepolitičnih interesov in ciljev Republike Slovenije*. Proučuje strateške dokumente države in ugotavlja, v katerih je ali ni omenjena Slovenska vojska ter v povezavi s katerimi zunanjepolitičnimi interesi in cilji. Slovenska vojska je precej aktivna v mednarodnem varnostnem okolju. Njen prispevek je še posebno cenjen v Evropski uniji in zavezništvu v obdobju po letu 2004 s sodelovanjem v različnih mednarodnih operacijah in na misijah. Več o tem, kako Slovenska vojska prispeva k uresničevanju zunanjepolitičnih interesov in ciljev države ter kako bi še lahko prispevala, si preberite v članku.

V migrantski krizi leta 2015 je sodelovala tudi Slovenska vojska. O njeni umeščenosti v krizno odzivanje in o izkušnjah piše **Boštjan Novak** v članku z naslovom *Vloga Slovenske vojske ob pojavu kompleksne krize v Republiki Sloveniji*. Migrantska kriza v obsegu iz leta 2015 je mimo. Veliko smo se naučili in prav je, da te izkušnje upoštevamo tudi v prihodnje v strateških dokumentih države, pri načrtovanju in organiziranosti nacionalnovarnostnega sistema ter na drugih področjih.

Bogomir Tomažič meni, da je 25. obletnica začetka delovanja mornariške enote SV mejnik, ki zahteva, da temeljito premislimo in načrtujemo nadaljnjo pot rodu, da bi v razmerah omejenih kadrovskih in finančnih virov ob ustrezni politični podpori ter s sodelovanjem na nacionalni in mednarodni ravni ohranjal sposobnosti za izvajanje poslanstva in nalog oziroma jih še nadgrajeval in zagotovil še boljšo vpetost ter prepoznavnost kot gradnik pomorske varnosti RS. Kako doseči ta cilj, je napisal v prispevku *Razvoj pomorstva Slovenske vojske in uresničevanje obrambne strategije Republike Slovenije*.

Sodelovanje Slovenske vojske v sistemu helikopterske nujne medicinske pomoči je članek avtorja, ki pri reševanju z vojaškim helikopterjem osebno sodeluje. **Igor Lanišnik** predlaga nekaj sprememb v sistemu zagotavljanja helikopterske nujne medicinske pomoči, tako da bi bilo usklajevanje med Slovensko vojsko in Policijo čim učinkovitejše. Zagotavljanje te pomoči je v Republiki Sloveniji urejeno nekoliko drugače kot v drugih državah, kar je svojevrsten izziv.

Zračnodesantna zmogljivost je dobra, pravi **Viktor Potočnik**, ker so njeni pripadniki izpostavljeni strožjemu izboru in privlačijo bolj motiviran ter kakovostnejši kader s statusom, ki ga predstavljajo. Ta status je spet povezan z zahtevnim usposabljanjem in izborom. Da bi razvili visok *esprit de corps*, ki se upravičeno pripisuje zračnodesantnim enotam, niso nujni padalski skoki in specialna oprema. Kaj je še potrebno, lahko preberete v članku *Zračnodesantne zmogljivosti in Slovenska vojska*. Avtor tega članka je edini v tej številki, ki ni bil slušatelj zadnje generacije generalštabnega šolanja.

Bralce Sodobnih vojaških izzivov vabimo k branju pridobljenega vojaškega znanja avtorjev ter k prispevanju svojih idej in pogledov. V pomoč pri pisanju naj vam bodo navodila avtorjem na koncu publikacije.

EDITORIAL

MILITARY KNOWLEDGE IN A CONTEMPORARY SECURITY SETTING

We are entering the third decade of the Contemporary Military Challenges publication in the spirit of the 15th anniversary of Slovenia joining the elite international organisations, the European Union and NATO. The latter deserves even special attention, since it has been in place for as long as 70 years. The Republic of Slovenia joined this international political and military organization in 2004. A special thematic issue entitled *Fifteen years in the Alliance* will thus be published in the beginning of September as this year's third issue. The deadline for the submission of articles for this issue is 17 May 2019.

This year's second issue is dedicated to *strategic communications and armed forces*. Both thematic issues will be published in English, since we wish that the above-mentioned contents reach as many readers, experts and scientists as possible.

The last, fourth, issue in year 21 will be dedicated to the *organizational culture*, especially in the armed forces. The deadline for the submission of articles for this issue is 8 August 2019.

This year's first issue focuses on *military knowledge in a contemporary security setting*. The autumn of 2017 marked the beginning of the General Staff Course of Slovenian Armed Forces (SAF) members. This was already the eighth generation of the General Staff Course in the history of the Slovenian Armed Forces and independent Slovenia. After the students completed their training in the beginning of October 2018 with a ceremony held at the Military Schools Centre, some of them decided to publish an article in the Contemporary Military Challenges.

Military knowledge was the first in the history to institutionalize knowledge, with the exception of theology, which was originally developed by the church. One of the military schools with the longest tradition is the Lisbon Military Academy, founded

in 1641. The Lithuanian Military Academy was founded in 1747 on the initiative of General Jonas Žemaitis. The Theresian Military Academy in Austria is considered to be the oldest military academy in Europe. It was founded by Maria Theresa in 1751. The Royal Military Academy in the Netherlands has been in existence since 1826. The Royal Military Academy in Belgium was founded in 1834. The National Defence Academy is the successor to the royal and imperial military school founded by the Austrian Emperor Franz Joseph in 1852.

The beginnings of organized education and training in the Slovenian Armed Forces date back to 1991, more precisely to 16 December 1991, when the first military school in the independent state was established, namely the Non-Commissioned Officer School. The school formed a part of the training centre of the Ministry of Defence.

In 1993, the Non-Commissioned Officer School was joined by the Command and Staff School, Officer Candidate School, and the School for Military Unit Officers. In 1995, the training centre was renamed the Military Schools Centre, which in 1999 became an integral part of the Slovenian Armed Forces. In 2004, the Doctrine, Development, Education and Training Command (DDETC) was established in order to integrate military education and training with scientific and research work in the field of military science and doctrines, thus giving the possibility of directly introducing the new military knowledge into practice through the school system. The DDETC integrated the Military Schools Centre and the Doctrine and Development Working Group. In 2007, it moved from the premises in the Ljubljana district of Šentvid to the Kadetnica military facility in Tabor, Maribor. The history of Kadetnica (former Cadet School) dates back to the reformation of the Austrian army, which began in 1848. In November 1918, to the proposal of General Rudolf Maister, Lieutenant Colonel Davorin Žunkovič became the new commander of the military secondary school. The classes in the first Slovenian military school began on 3 December 1918 and were given in Slovene and Serbo-Croatian languages, unfortunately, only for a short period of time.

After 2004, when Slovenia became a fully fledged member of the European Union, much has changed in the area of military education, training and further training. The international exchange of military knowledge in a wide variety of forms has intensified. The exchange of students and lecturers between the armed forces is the most basic form of cooperation in this field, followed by the exchange of good practices and joint activities in military exercises, which serve as the preparation for joint action in the international security environment or, more specifically, in international operations and missions. Work within a country's representation offices in international organizations and working bodies is a unique test of theoretical knowledge and practice. The writing of complex scientific and professional texts, however, is regarded as a more noble way of displaying one's knowledge, practice, worldliness and perceptions.

In the Slovenian Armed Forces, the texts of students from various military schools are most often published in the SAF publication *Vojaškošolski zbornik* (Military School Journal), which is dedicated to this purpose. In 2018, the 13th issue of the journal was published, which points to the fact that the potential for prose and poetry, which was demonstrated by General Rudolf Maister as early as at the beginning of the last century, still sits with the Slovenian military personnel. The General Staff Course is the highest level in the hierarchy of military education, so we decided to devote the first issue of this year primarily to the contents of the articles written by the last generation students.

Slovenian Armed Forces up to 2025 and beyond is the title of the article by **Franjo Lipovec**. In his article, he focused on NATO's DOTMLPF-I methodology, which he used to identify the strengths and weaknesses of the Slovenian Armed Forces, and proposed the recommendations for the functioning of the Slovenian Armed Forces in the future in the area of system consolidation, preparation of a vision, integration, modernization and flexible structure of units as well as financial stability and sustainability.

Aleksander Vidergar writes about *The role of the Slovenian Armed Forces in the implementation of foreign policy interests and goals of the Republic of Slovenia*. He examined Slovenia's strategic documents and tried to establish which of them do or do not mention the Slovenian Armed Forces, and in connection with which foreign policy interests and goals they mention it. The Slovenian Armed Forces has been relatively active in the international security environment. Its contribution has been particularly appreciated within the European Union and the Alliance in the post-2004 period after its participation in various international operations and missions. More about how the Slovenian Armed Forces contributes to the realization of foreign policy interests and goals of the state, and how it could additionally contribute to them, can be read in the article.

The Slovenian Armed Forces also participated in the migration crisis of 2015. In his article titled *The role of the Slovenian Armed Forces in the event of a complex crisis in the Republic of Slovenia*, **Boštjan Novak** writes about the SAF's position and experiences in the crisis response activities. The migration crisis as vast as in 2015 has passed. We have learned a lot and it is appropriate that, in the future, these experiences are taken into consideration in the country's strategic documents, planning and organization of the national security system as well as in other areas.

Bogomir Tomažič believes that the 25th anniversary of the SAF naval unit is a milestone, which requires us to thoroughly think and plan the future path of the maritime branch. The aim is to enable the branch to use the adequate political support and cooperation at both national and international levels in times of limited human and financial resources to maintain the ability to carry out its mission and tasks, as well as to upgrade them. In this way, it could ensure its greater integration and

visibility as a cornerstone of maritime safety in the Republic of Slovenia. How this goal can be achieved, is explained in the article *Development of the Slovenian Armed Forces maritime branch and the implementation of the Slovenian defence strategy*.

Participation of the Slovenian Armed Forces in the helicopter medical services system is an article of the author, who personally takes part in military helicopter rescue activities. **Igor Lanišnik** proposes a few changes in the system of providing helicopter medical services, in order to contribute to the greatest possible effectiveness of the coordination between the Slovenian Armed Forces and the Police. In the Republic of Slovenia, the provision of such services is regulated differently than in other countries, which is a unique challenge.

According to **Viktor Potočnik**, the airborne capability is good, because its members are subject to a stricter selection and with the status they represent they thus attract more motivated and better qualified personnel. This status is again associated with the demanding training and selection procedures. Parachute jumps and special equipment are not necessary elements to develop a high *esprit de corps*, which is rightly attributed to airborne units. What else is necessary to achieve this, can be read in the article titled *Airborne capabilities and the Slovenian Armed Forces*. The author of this article is the only one in this issue, who was not the student of the last generation of the General Staff Course.

Readers of the Contemporary Military Challenges are invited to read about the authors' acquired military knowledge and to contribute their own ideas and views. Should you decide to do write for us, the instructions for authors published at the end of this publication can be of assistance to you.

SLOVENSKA VOJSKA DO LETA 2025 IN NAPREJ

SLOVENIAN ARMED FORCES UP TO 2025 AND BEYOND

Povzetek V prispevku smo analizirali trenutno stanje Slovenske vojske, ugotavljali slabosti in prednosti ter ponudili priporočila za organiziranost in delovanje Slovenske vojske. Ugotavljali smo tudi, ali njeno preoblikovanje sledi transformacijskim procesom v zavezništvu. Uporabili smo Natovo metodologijo DOTMLPF-I in na podlagi analize določili njena šibkejša področja. Izpostavili smo področje kadra in financ, ki ju je treba za učinkovito izvajanje izboljšati. Z analizo razvoja vojaških organizacij v prihodnosti in pregleda Natovih strateških konceptov smo ugotovili, da mora Slovenska vojska za uspešno delovanje v prihodnosti slediti transformacijskim imperativom zavezništva v sedanjosti. V nadaljevanju smo analizirali zahteve, ki bodo pred Slovensko vojsko v prihodnosti, in opisali nekatere kombinirane nekonvencionalne grožnje. Ob koncu smo predstavili tudi priporočila za delovanje Slovenske vojske v prihodnosti, in sicer konsolidacijo sistema, pripravo vizije, povezovanje, posodobitev in fleksibilno strukturo enot ter finančno stabilnost in vzdržnost. Kot temeljno ugotovitev prispevka izpostavljamo, da je Slovensko vojsko treba do leta 2025 in naprej oblikovati kot majhno, vendar še vedno dovolj močno vojaško silo, ki lahko s trajnostnimi viri zagotavlja visoko usposobljene in izurjene združene sile, povezljive z vojskami držav zaveznic Nata.

Ključne besede *Slovenska vojska, Nato, DOTMLPF-I, vojskovanje prihodnosti, varnostno okolje.*

Abstract The paper provides an analysis of the current situation in the Slovenian Armed Forces, identifies weaknesses and advantages, and offers recommendations for the organization and functioning of the Slovenian Armed Forces. We have also examined whether its transformation follows the transformational processes in the Alliance. NATO's DOTMLPF-I methodology and an analysis have been used to determine the weaker areas. We have particularly highlighted the field of

personnel and finances that need to be improved in order to ensure a more effective implementation. By analyzing the development of military organizations in the future and by reviewing NATO's strategic concepts, we have established that in order to successfully function in the future, the Slovenian Armed Forces must follow the transformational imperatives of the Alliance today. Furthermore, we have analyzed the requirements lying ahead the Slovenian Armed Forces in the future and described some of the combined unconventional threats. At the end, we have also presented the recommendations for the operation of the Slovenian Armed Forces in the future, namely system consolidation, preparation of a vision, integration, modernization and flexible structure of units as well as financial stability and sustainability. As a fundamental finding of the article, we emphasize the fact that, by 2025 and beyond, the Slovenian Armed Forces should be shaped as a small but still sufficiently strong military force, which by using sustainable resources can provide highly qualified and trained joint forces that are interoperable with the armed forces of other NATO Allies.

Key words *Slovenian Armed Forces, NATO, DOTMLPF-I, warfare of the future, security environment.*

Uvod Republika Slovenija (RS) je del zavezništva Nato in članica Evropske unije (EU). Zaradi navedenega mora s Slovensko vojsko (SV) sodelovati pri uresničevanju ciljev in zavez Natovega strateškega koncepta in evropske varnostne politike. EU na tem področju izpostavlja dva instituta, in sicer skupno zunanjo in varnostno politiko – SZVP (Ministrstvo za zunanje zadeve, 2019a) ter skupno varnostno in obrambno politiko – SVOP (Ministrstvo za zunanje zadeve, 2019b), zato ne moremo govoriti le o varnostni politiki, temveč se je treba zavedati, da EU razvija skupno zunanjo in varnostno politiko ter znotraj tega še skupno varnostno in obrambno politiko. Analize (Malešič, 2016) kažejo, da slovenska javnost SVOP podpira. Skladno s srednjeročnimi obrambnimi programi, ki jih sprejme Vlada RS, bo SV delovala in se razvijala tudi v skladu z Resolucijo o splošnem dolgoročnem programu razvoja in opremljanja SV do leta 2025 (ReSDPRO SV 2025).

V prispevku sledimo usmeritvi, da mora RS zagotoviti obrambnemu sistemu, pri čemer je SV nosilka razvoja vojaških zmogljivosti in vojaške obrambe države, pogoje za uspešno izvedbo zakonsko predpisanih nalog. Organiziranost, kadrovska popolnitev, opremljenost, usposobljenost in izurjenost SV morajo zagotavljati obrambo države ter izpolnitev mednarodnih zavez (Cilji zmogljivosti Nata 2017 za RS). SV sodeluje pri izvajanju in zagotavljanju interesov ter ciljev RS na obrambnem področju, pri pripravljenosti in odzivanju na varnostne grožnje ter pri obrambni politiki RS. Dosedanja raziskovanja potrjujejo, da je treba izboljšati obrambno sposobnost in odpornost države in tako tudi SV na različnih področjih, npr. na področju profesionalizacije (Garb in Tominc, 2018), zaposlovanja (Novak, 2016), zaupanja javnosti (Garb, 2015) in usposabljanja enot (Avsec, 2016). Prenoviti je treba tudi strateške obrambne dokumente in predlagati sistemske rešitve za

delovanje SV, kot je zapisano v Sklepih strateškega pregleda obrambe 2016 (SPOR 2016), zato menimo, da je treba opraviti analizo SV, ki bo podlaga za simulacijo strategije razvoja SV v prihodnosti.

1 ANALIZA SV PO METODI DOTMLPF-I

Analizo SV smo izvedli po metodi DOTMLPF-I (Nato, 2011) in pri tem upoštevali strateške dokumente s področja nacionalne varnosti, ki pomembno posegajo na obrambno področje. DOTMLPF-I je pristop k analizi sistemov, njen namen pa je napovedovanje zahtev, ki se bodo pojavile v prihodnosti. Analizirajo se doktrina, organizacija, usposabljanje, materialni viri, vodenje, kadri, infrastruktura in interoperabilnost (podrobneje opisano v Lis in Jałowiec, 2015). Pristop pogosto uporablja Nato (npr. Bastian in drugi, 2013; Diaz in Ezell, 2012).

Doktrina – D

RS je poleg Resolucije o strategiji nacionalne varnosti Republike Slovenije (ReSNV-1 2010) sprejela več dokumentov s področja nacionalne varnosti, posegajo pa na obrambno področje, in sicer Resolucijo o nacionalnem programu varstva pred naravnimi in drugimi nesrečami, zunanjepolitično strategijo, Strategijo sodelovanja Republike Slovenije v mednarodnih operacijah in misijah, Strategijo kibernetске varnosti ter Strategijo razvoja RS 2030. Resolucija o strategiji nacionalne varnosti RS je temeljni razvojno-usmerjevalni dokument, v katerem so opredeljeni nacionalni interesi in nacionalnovarnostni cilji RS, analizirani varnostno okolje, viri ogrožanja, varnostna tveganja države in politika odzivanja RS ter določene systemske rešitve celovitega delovanja države pri zagotavljanju nacionalne varnosti, vključno s SV. Iz ReSNV-1 2010 izhaja Obrambna strategija RS (2012), ki je temeljni razvojno-usmerjevalni dokument države na obrambnem področju. V njem so opredeljeni interesi in cilji RS na obrambnem področju, poleg tega usmerja obrambno politiko ob upoštevanju groženj ter tveganj za nacionalno varnost. Med drugim usmerja razvoj vojaških zmogljivosti za zagotavljanje nacionalne obrambe v okviru sistema kolektivne obrambe in varnosti, skladno z razpoložljivimi viri. Resolucijo o splošnem dolgoročnem programu razvoja in opremljanja SV do leta 2025 (ReSDPRO SV 2025) je novembra 2010 sprejel Državni zbor RS. Direktorat za obrambno politiko Ministrstva za obrambo (Poročilo ReSDPRO SV 2025 2017, str. 10–11) je ugotovil, da RS ni zagotavljala predvidenih virov za uresničevanje resolucije. Zaradi navedenega je predlagana priprava nove resolucije, ki bo upoštevala spremenjeno strateško varnostno okolje in sprejemanje novih obveznosti RS pri vzpostavitvi zmogljivosti v okviru Ciljev zmogljivosti Nata 2017 (Poročilo ReSDPRO SV 2025, 2017, str. 10–11).

Glede na to, da v Doktrini vojaške strateške rezerve (VSR) RS ni odgovora, kako bo SV organizirana in ali bo zmožna združenega bojevanja rodov, bi bilo smiselno, da bi bili v novi resoluciji tudi razvojna usmeritev in cilji organizacije oziroma sposobnosti VRS (Poročilo ReSDPRO SV 2025, 2017, str. 2).

Doktrinarna izhodišča za izvajanje obrambe so opredeljena v Vojaški doktrini (Furlan in drugi, 2006) in Doktrini civilne obrambe RS (2002). V Vojaški doktrini (Furlan in drugi, 2006, str. 83–87) je navedeno, da SV s svojim delovanjem opravlja naloge pri nadzoru oboroževanja in preprečevanja širjenja orožja za množično uničenje ter sodeluje v operacijah kriznega odzivanja in boju proti mednarodnemu terorizmu ter drugim grožnjam miru. V njej je tudi določeno, da SV s svojim delovanjem v domovini (sodeluje pri izvajanju zaščite, reševanja in pomoči ob naravnih ter drugih nesrečah, sodeluje pri opravljanju nekaterih nalog Policije, sodeluje v boju proti terorizmu, sodeluje pri iskanju in reševanju, podpira diplomatske dejavnosti ter sodeluje s civilnimi organizacijami) podpira državne organe in institucije ter zagotavlja varnost in blaginjo državljanov RS (Furlan in drugi, 2006, str. 83–87). V Vojaški doktrini, ki med drugim temelji na ReSNV-1 (2010) in upošteva tudi druge področne dokumente (Doktrino združenih sil Nata, Strateški koncept zavezništva, Doktrino zaščite, reševanja in pomoči, Doktrino civilne obrambe itn.), so jasno določeni poslanstvo in iz njega izhajajoče bistvene in druge naloge SV. Ocenjujemo, da mora RS kot polnopravna članica Nata v skladu s sprejetimi dokumenti zagotavljati svojo varnost v okviru kolektivne obrambe in vzdrževati ustrezne sistemske rešitve za doseganje določene stopnje samostojne vojaškoobrambne sposobnosti države.

Menimo, da Vojaška doktrina in sedanji dokumenti s področja nacionalne varnosti, ki segajo na obrambno področje, ustrezno omogočajo razvoj obrambnih sil, ki jih potrebuje RS za izvajanje vojaške obrambe.

Organizacija – O

Vojaška doktrina deli vrste sil SV glede na vlogo v bojnem delovanju, in sicer na sile za bojevanje, sile za bojno podporo, sile za zagotovitev delovanja ter sile za podporo poveljevanja. Prav tako se lahko delijo glede na sposobnost premeščanja na premestljive in nepremestljive sile. Premestljive sile so organizirane, opremljene in usposobljene za uresničevanje svojega poslanstva samostojno ali v sestavi sil zavezništva na slovenskem vojskovališču in kriznih območjih znotraj in zunaj meja zavezništva. Nepremestljive sile so organizirane, opremljene in usposobljene za uresničevanje poslanstva na nacionalnem ozemlju in v njegovi neposredni bližini. Sile SV se lahko prav tako delijo na sile v visoki stopnji pripravljenosti (od dva do 90 dni), sile nizke stopnje pripravljenosti (od 91 do 180 dni) in sile z daljšim časom vzpostavitve pripravljenosti za delovanje. Sile SV so lahko tudi namensko organizirane glede na svoje poslanstvo, prostor in koncept skupnih združenih namenskih sil, kot so bojne skupine, prostorske sile, odzivne sile in skupne združene namenske sile (Furlan in drugi, 2006, str. 27).

SV mora zagotavljati zahtevano in potrebno pripravljenost v kriznih razmerah, ob neposredni vojni nevarnosti in v vojni. Zaradi navedenega mora organizacijsko-formacijska struktura SV podpirati izvedbo poslanstva in iz tega izhajajočih nalog ter ciljev. Vidimo, da je SV organizirana brez delitve na zvrsti, obsega pa devet rodov, in sicer pehoto, oklepne enote, letalstvo, pomorstvo, artilerijo, zračno

obrambo, inženirstvo, jedrsko-radiološko-kemično-biološko obrambo in zveze (Ministrstvo za obrambo, 2019).

Od SV se v času od leta 2018 do 2023 pričakuje, da bo preoblikovala taktično strukturo, ki bi ji sledila transformacija vojske. V ACT je navedeno, da je transformacija v načelu celovit proces, ki poleg preoblikovanja obsega tudi spremembo načina razmišljanja in uvaja nove procese, postopke in koncepte, ki so navadno posledica uvedb nove oborožitve ali posodobitve oborožitvenih sistemov ali novega pristopa izvajanja poslanstva (ACT, 2015, str. 1–2).

V Poročilu ReSDPRO SV 2025 je navedeno, da v SV nismo mogli oblikovati namenske brigadne bojne skupine, ker ni bilo mogoče v vseh rodovskih bataljonih oblikovati osnovne enote velikosti čete. Prav tako je bilo ugotovljeno, da mora biti četa osnovni gradnik zmogljivosti, razen pri specialnih silah. Prizadevati si moramo za modularno oblikovanje oziroma povezovanje sil, kar omogoča lažje oblikovanje zmogljivosti (Poročilo ReSDPRO SV 2025, 2017, str. 6).

Na podlagi zapisanega ugotavljamo, da organizacija SV glede na potrebe zagotavljanja nacionalne varnosti in kolektivne obrambe zavezništva le pogojno ustreza in ne zagotavlja dovolj sposobnosti zaščite pred novimi varnostnimi grožnjami, in sicer hitro prilagajanje, sodobno opremljenost in oboroženost ter mobilnost.

Usposabljanje – T

Glavna naloga vojaškega izobraževanja in usposabljanja (VIU) je podpora razvoju vojaških zmogljivosti ter pripravljenosti SV za opravljanje nalog. Poleg tega skrbi za izboljšanje kakovosti izobraževanja in usposabljanja posameznikov, poveljstev ter enot. Strokovno vojaško izobraževanje in usposabljanje pripadnikov SV poteka v centrih in šolah, ki so združene v Centru vojaških šol (CVŠ). Ravni in zahtevnosti VIU med vojaškimi stanovi in različnimi ravnmi odgovornosti znotraj stanov so zelo različne. Najbolj konkretno, in sicer večšinsko, je usposabljanje vojakov, ki mu sledijo različne oblike VIU podčastnikov in častnikov. SV je uspelo oblikovati in razviti precej uspešno ter učinkovito hierarhijo VIU, ki se v zadnjih letih ni bistveno spremenila. Večinoma taka, kot je, ustreza zahtevam SV in potrebam pripadnikov SV po strokovnem znanju za opravljanje nalog v miru ter vojni. Menimo, da SV nima dovolj tehničnih in taktičnih kabinetov ter primernih vadišč, ki bi bila dovolj velika, dostopna ter tudi ustrezno tehnično opremljena za izvedbo taktičnih usposabljanj.

Po poročilih s terena sklepamo, da so občasno težave pri zagotavljanju ustreznega učiteljskega in inštruktorskega kadra. Zaskrbljujoče je dejstvo, da nam internega vojaškega izobraževanja in usposabljanja nikakor ni uspelo vključiti v javno šolstvo, kar bi pomenilo, da bi udeleženci po koncu usposabljanja pridobili izobrazbo, skladno z merili, ki veljajo v javnem šolstvu. Lipovec, Unger in Varga ugotavljajo, da programi VIU, ki se izvajajo na vojaških šolah, sledijo standardom, ki veljajo v

javnem izobraževalnem sistemu. Posledično sledimo 20. členu Zakona o službi v Slovenski vojski. Čeprav nam je v SV na določen način uspelo formalizirati nekatero vojaško znanje, pa vojaške šole in programi niso prepoznani kot enakovreden partner v javnem izobraževalnem sistemu. V večini držav EU in posledično v Natu se je bolonjska deklaracija vključila v vojaški izobraževalni sistem. Vojaško izobraževanje je postalo sestavni del transformacijskih procesov vojsk. Skladno s tem so vojaški izobraževalni sistemi postali podobni in primerljivi študiju na civilnih šolah ter programi ovrednoteni s kreditnimi točkami ECTS (European Credit Transfer System). Da bi razvili vojaško znanost in izboljšali kakovost VIU, je v prihodnosti treba razvoj znanstvenoraziskovalne dejavnosti institucionalizirati in omogočiti povezovanje s podobnimi znanstvenimi ustanovami v Sloveniji ter tujini in tako poskrbeti za mobilnost predavateljskega kadra. Ocenjujejo, da mora sistem VIU omogočati in spodbujati, da se vanj vključujejo tako vsebinski izvajalci kot tudi slušatelji iz obrambnega in drugih resorjev ter izobraževalnih in raziskovalnih ustanov v Sloveniji in tujini (Lipovec, Unger, Varga, 2018, str. 40–41).

Ugotavljamo, da je področje usposabljanja potencialno dobro zamišljeno. Velik izziv, s katerimi se v SV danes srečujemo, je, kako zagotoviti dovolj vojaškega in splošnega znanja vojakom ter predvsem častnikom, da pa ob tem vojska ne izgubi bojnega značaja. Verjetno je treba vojaškemu usposabljanju častnikov in vojaškim vajam enot v prihodnosti namenjati večji poudarek. Usposabljanja je treba izvesti tako, da so simulirani realni pogoji. Poleg tega je treba v prihodnosti nameniti večji poudarek psihofizični pripravljenosti, izvajanju taktičnih postopkov in ravnanju z oborožitvijo ter opremo, ki mora postati dnevna rutina urjenja in usposabljanja poklicnih pripadnikov SV.

Material – M

Materialni viri, in sicer oborožitev, oprema ter druga materialna in tehnična sredstva SV, so odvisni od materialnih ter finančnih zmožnosti države. Sredstva, namenjena za obrambo, so se v času svetovne finančne krize prepolovila, kar je imelo velike posledice za razvoj SV. Zaradi zmanjšanja finančnih sredstev SV ni mogla v celoti posodobiti opreme in oborožitve ter drugih materialnih sredstev, kar bi ji omogočilo načrtovani razvoj zmogljivosti, kot je bataljonska bojna skupina. Čeprav je v SOPR do leta 2023 predvideno vsakoletno povečanje finančnih sredstev za približno 43 milijonov na leto, do konca načrtovanega srednjeročnega obdobja ne bomo dosegli finančnih zavez, ki so bile sprejete v zavezništvu, torej dva odstotka BDP.

Ne glede na določila v ACT Božič navaja, da so se za transformacijo SV leta 2013 odločili zaradi izrazitega zmanjšanja finančnih sredstev, namenjenih SV, manj od znosnega minimuma. Glavno vodilo je bilo narediti organizacijo racionalnejšo in učinkovitejšo. Čeprav je SV v omenjenem obdobju imela jasne usmeritve in srednjeročne cilje, jih zaradi nezadostnih finančnih sredstev, ki so se iz leta v leto zmanjševala, ni mogla uresničiti. Razvoj in načrtovana transformacija SV sta se ustavila. Brez načrtovane posodobitve SV ni mogla slediti sodobnim varnostnim

in obrambnim izzivom, se ustrezno pripraviti in organizacijsko prilagoditi za spoprijemanje z njimi. Finančni učinki so pustili negativne posledice na vojaški stroki in povzročili stagnacijo vojske, ki se do danes kaže v oceni pripravljenosti (Božič, 2013, str. 4–7).

Poleg tega Osterman (2017) navaja, da so se finančna sredstva, ki jih je imela na voljo SV (leta 2017 je finančni načrt SV znašal 287 milijonov evrov, skupni obrambni izdatki pa 384 milijonov evrov), v preteklem obdobju večinoma namenjala za upravljanje, izobraževanje in oskrbo kadra SV, in sicer 218 milijonov evrov. Operativnemu delovanju in pripravljenosti SV je bilo namenjenih 50 milijonov evrov. Delež izdatkov, namenjen za vzdrževanje in posodabljanje infrastrukture, nakup in opremljanje SV, je bil s pet milijoni evrov minimalen. Zaradi pomanjkanja finančnih sredstev na obrambnem področju v preteklem obdobju tudi niso bili v celoti izvedeni nujni nakupi glavne opreme, med njimi bojnih vozil, elektronske in komunikacijske opreme, raket, pehotnega orožja za artilerijo, transportnih vozil ter inženirske opreme za raketne sisteme in zrakoplove, kar SV potrebuje za opravljanje glavnih nalog ter zavez zavezništva in zagotavljanje nacionalne obrambe. Osterman ugotavlja, da so se negativne posledice pokazale pri oblikovanju zmogljivosti bataljonske bojne skupine in zagotavljanju zmogljivosti za sodelovanje v operacijah zavezništva (Osterman, 2017).

Med drugim je v SOPR 2018–2023 določeno, da naj bi se do leta 2023 finančna sredstva, namenjena obrambnim izdatkom, glede na leto 2017 povečala in dosegla 679 milijonov evrov, kar je 1,11 odstotka BDP. Struktura obrambnih izdatkov naj bi do leta 2023 znašala 51 odstotkov za stroške za osebje, 23 odstotkov naj bi bilo operativnih stroškov in 26 odstotkov za investicije. Predvideva se, da se bodo do leta 2025 obrambni izdatki povečevali in dosegli 1,2 odstotka BDP v razmerju 50 : 30 : 20 (SOPR 2018–2023, 2018, str. 16).

Vidimo, da srednjeročni nabavni cilji pravilno usmerjajo nakup oborožitve in vojaške opreme za oblikovanje vojaških zmogljivosti SV, ki zagotavljajo pravočasno izvedbo sprejetih zavez Nata (srednja bataljonska bojna skupina – sodelovanje v operacijah visoke intenzivnosti in druge ciljne zmogljivosti, ki bodo omogočale delovanje in odpornost enot, deklariranim v sile Nata, ki so v visoki stopnji pripravljenosti) in obveznosti po drugih mednarodnih pogodbah (MOM) ter hkrati zagotavljale obrambne sile RS. Prav tako je treba zagotoviti dovolj veliko trajnostnih, visoko kakovostnih materialnih virov, ki bodo omogočali nenehno izvajanje operacij v daljšem obdobju. Oborožitev, oborožitvene sisteme in naprave SV, ki so zastarele in jih ni mogoče posodobiti ali nam ne omogočajo, da bi dosegli zmago na bojišču, je treba odprodati, ker so nepotrebno breme in strošek. V prihodnosti bo treba v prihodnosti treba večjo pozornost nameniti ugodnostim, ki nam jih ponujata zavezništvo in EU (PESCO).

Ugotavljamo, da je material, ki je izrazito vezan na finance, šibka točka, kar je pričakovano.

Vodenje – L

Vegič poudarja, da je funkcija vojaškega voditeljstva usmerjanje razvoja vizij prihodnosti in strategij za doseganje potrebnih sprememb in ciljev. Dober voditelj s komuniciranjem povezuje ljudi, oblikuje skupine in koalicije, ki podpirajo vizije, strategije oziroma cilje. Sposoben je motiviranja in navdihovanja ljudi za premagovanje političnih, materialnih in birokratskih ovir. Vegič sklepa, da si na podlagi rezultatov dela prizadeva za uveljavljanje bistvenih sprememb, ki so za organizacijo koristne (Vegič v Kotter, 1990).

Prav tako Furlan in drugi navajajo, da je za vsako vojaško organizacijo zelo pomembno, da častniki, ki so vodje, znajo vplivati na ljudi oziroma svoje podrejene, da dosežejo cilj organizacije oziroma vojaške enote. Častniki na položaju poveljujočega morajo smiselno vplivati na ljudi z usmerjanjem in motiviranjem, da izvedejo poslanstvo in opravijo naloge SV. Poudarjajo, da naj poveljniki na podlagi pridobljenih izkušenj, strokovnega znanja in vrednot SV krepijo medsebojno zaupanje, spoštovanje ter razumevanje (Furlan in drugi, 2006, str. 20).

Ugotovimo lahko, da SV vedno bolj prepoznava pomen in vlogo vojaškega voditeljstva, kar se kaže s povečanim poudarkom voditeljskih vsebin v programih vojaškega izobraževanja in usposabljanja častnikov SV v vojaških šolah. Menimo, da je treba to področje bolje normativno urediti, saj je v SOPR omenjeno le z enim stavkom.

Kadrovski viri – P

Furlan in drugi navajajo, da kader vpliva na bojno moč s kakovostjo, moralo in številčnostjo. SV sestavljajo pripadniki stalne (STAS) in rezervne sestave. SV se popolnjuje s poklicnimi pripadniki SV, pogodbenimi, ki sklenejo pogodbo o službi v rezervni sestavi, in z obvezno rezervo. Poudarjajo, da se vojaška strateška rezerva RS aktivira z odločitvijo Državnega zbora RS (Furlan in drugi, 2006, str. 21).

Tabela 1:
Sestava SV julija
2018
Vir:
Slovenska
vojska, e-vir,
13. 8. 2018.

Sestava SV	Število	Delež v %
Stalna sestava (STAS)	6716	88,7
Pogodbena rezerva (PRS)	856	11,3
Skupaj	7572	100

Vidimo lahko, da so stalna sestava poklicni pripadniki SV, in sicer vojaki, podčastniki, častniki in vojaški uslužbenci, ter civilne osebe, zaposlene v SV, ki ne opravljajo vojaške službe.

Tabela 2: Stalna sestava SV julija 2018

Vir: Slovenska vojska, e-vir, 13. 8. 2018.

Stalna sestava	Število	Delež v %
Častniki	1088	16,1
Podčastniki	1955	29,1
Vojaki	2644	39,4
Višji vojaški uslužbenci	264	3,9
Nižji vojaški uslužbenci	327	4,9
Civilne osebe	446	6,6
Skupaj	6716	100
Moški	5609	83,5
Ženske	1107	16,5

Cilj, ki si ga je postavila RS, je, da SV do leta 2023 kadrovsko doseže obseg 7600 pripadnikov STAS in 1500 pogodbenikov PRS in da do konca srednjeročnega obdobja doseže cilj 8000 pripadnikov stalne sestave (STAS) in 2000 pogodbene rezerve (PRS). Prav tako bo SV še naprej sodelovala v MOM s približno 350 pripadniki na rotacijo z možnostjo občasnega povečanja za pet odstotkov, kar ji do zdaj ni povzročalo težav. Generalštab SV si že več let prizadeva, da bi ustavil trend zniževanja števila zaposlitev STAS in PPRS. Do zdaj je sprejel in izvedel številne ukrepe za izboljšanje stanja na področju pridobivanja kadra, vendar neuspešno. Ciljno stanje, ki si ga je določila SV za leto 2017, je bilo 7254 pripadnikov STAS in 1500 pripadnikov PRS ter zaposliti 650 novih pripadnikov STAS in 610 novih pripadnikov PRS. Ta cilj ni bil dosežen. Vidimo lahko, da je število odhodov iz SV oziroma prekinitvev pogodb še vedno večje kot število novih zaposlitev v SV.

Tabela 3: Trendi zaposlovanja v SV
Vir: Slovenska vojska, e-vir, 13. 8. 2018.

	Prihodi	Odhodi
Leto 2016		
Stalna sestava	205	316
Pogodbeni pripadniki rezervne sestave	237	76
Prostovoljno služenje vojaškega roka	77	/
Leto 2017		
Stalna sestava	45	54
Pogodbeni pripadniki rezervne sestave	/	3
Prostovoljno služenje vojaškega roka	30	

Ocenjeno je, da je za zagotavljanje dolgoročne kadrovske vzdržnosti v SV treba zagotoviti 400 novih zaposlitev na leto, kar je velika odgovornost za MO in SV. Glede na težave popolnjevanja SV s STAS menimo, da je pravilno, da se v SOPR namenja velik poudarek PRS. Predvidevamo, da bo zaradi nastalega kadrovskega primanjkljaja STAS imela v prihodnosti PRS pomembno vlogo pri popolnjevanju kadrovske vrzeli. Zaradi navedenega bo treba omogočiti lažje prehajanje iz statusa PRS v STAS in nasprotno, tako da bo omogočeno nenehno delovanje SV.

V ReSDPRO SV 2025 (2010) je določeno, da se lahko v nekaterih pogojih obseg in struktura SV bistveno spremenita skladno s konceptom vojaške strateške rezerve, ki ob izrednem poslabšanju varnostnega okolja RS omogoča povečanje obsega obrambnih sil v daljšem obdobju predvidoma za do 25.000 dodatnih pripadnikov (Poročilo ReSDPRO SV 2025, 2017, str. 2).

Vidimo, da prostovoljno služenje vojaškega roka (PSVR) omogoča državljanom RS, da se usposobijo za obrambo države. V prihodnosti bi bilo mogoče dobro razmisliti o možnosti opravljanja prostovoljnega služenja vojaškega roka tudi za osebe, ki imajo določene omejitve, na primer zdravstvene in z manjšimi prekrški, vendar so še primerne za delo v SV. Tem kandidatom bi lahko omogočili, da opravijo minimalno temeljno vojaško usposabljanje in bi jih nato napotili na delo v poveljstva in enote, kot to dela kanadska vojska. Dela in naloge bi opravljali na delovnih mestih, ki ustrezajo njihovi civilni izobrazbi, in sicer kot administrator, kuhar, pomožno osebje, za vzdrževanje vozil, varovanje objektov, v prijavnoreceptorski službi itn. Za čas prostovoljnega dela v SV bi prejeli plačo v višini, ki je predvidena za vojake na prostovoljnem služenju vojaškega roka. Tako bi lahko zapolnili vrzel, ki jo imamo pri izvajanju podpore v SV. Prav tako bi lahko mladim omogočili, da se vojaško usposobijo in skladno s svojimi zmožnostmi prispevajo k zagotavljanju obrambe ter varnosti. Smiselno bi bilo tudi razmisliti o vključevanju tujcev, ki so zaprosili za slovensko državljanstvo, v strukture PSVR. Ocenjujemo, da bi tako lahko tudi realno dosegli ciljno stanje 300 kandidatov na leto na PSVR.

Kot ugotavljata Barno in Bensahel, bo treba v prihodnosti delo kombinirati tako, da bo omogočeno delo pri več delodajalcih hkrati, npr. dva dni na teden v vojski in tri dni v zasebnem sektorju. Zaradi vedno boljše in daljše psihofizične sposobnosti ljudi bi bilo treba omogočiti ljudem delo v vojski tudi po času, ko imajo pogoje za upokožitev. Velikokrat se zgodi, da se mora oseba, ki je v najboljših letih in na vrhuncu svojih intelektualnih sposobnosti, upokožiti (upokojevanje leta 2040 pri 65 letih) in se ji ne dovoli nadaljnje delo v vojaški službi (Barno in Bensahel, 2016, str. 42).

Prav tako ugotavljamo, da izvajanje celostne skrbi za pripadnike (CSP) normativno urejajo določila ZSSloV, ki pa v realnosti niso zaživel. Ne glede na to je treba prednostno zagotavljati podporo družinam pripadnikov takrat, ko so ti dlje časa odsotni od doma zaradi MOM, MSSVT, izobraževanja in usposabljanja v tujini

itn. Na podlagi opravljenih podpornih dejavnosti, in sicer zdravstvene oskrbe družinskih članov, varstva otrok, obveščanja, organiziranega preživljanja prostega časa ter drugega, se bo sistem celostne skrbi za pripadnike začel razvijati in oblikovati sam. Ocenjujemo, da mora biti upravljanje sistema CSP opravljeno in usklajeno na strateški ravni (za medresorsko sta odgovorna MO in GŠSV), usklajeno in vodeno na operativni ravni (Poveljstvo sil) ter opravljeno na taktični ravni (brigada in bataljon).

Prav tako lahko opredelimo, da si moramo z nadaljevanjem štipendiranja zagotoviti nujen kader. SV si mora tako zagotoviti ustrezen kader tehničnih in naravoslovnih smeri, ki bo prihodnji nosilec razvoja in uvajanja nove oborožitve ter opreme ter tudi potencialen nosilec razvoja oziroma transformacije SV in MO.

Področje kadrovskih virov je tako kot področje materialov izrazito odvisno od financ, zato je v SV pričakovano slabše razvito.

Infrastruktura – F

SV v sodelovanju z zavezniki in partnerji lahko opravlja svoje poslanstvo le pod pogojem, da so ji zagotovljene možnosti za delovanje. Med zagotovitev možnosti za delovanje spada tudi podpora države gostiteljice (HNS) v Republiki Sloveniji, ki ji v SOPR namenjajo veliko pozornost.

V DOP ugotavljajo, da na področju podpore države gostiteljice ne zagotavljamo centralizirane logistike. Uprave vojašnic niso logistične enote s specialističnim znanjem, ki bi omogočale učinkovito logistično podporo. Prav tako ugotavljajo, da so se v želji po zagotovitvi navzočnosti SV v vseh regijah in z vzpostavljanjem večjih manevrskih enot na območjih, kjer so na voljo večji demografski viri, stroški za delovanje in zagotavljanje vojaške infrastrukture povečali. Ocenjujejo, da v večjih mestih zmogljivosti ne izpolnjujejo potreb in standardov, na drugih območjih pa niso izkoriščene (Poročilo ReSDPRO SV 2025, 2017, str. 9).

V skladu s SOPR 2018–2023 se predvidevata razvoj in posodobitev informacijskega sistema MO ter potrebne infrastrukture, ki bo omogočila boljšo povezavo z Natom in centri EU pri poslovanju s tajnimi podatki do Nato Secret in EU Secret. Da bi zagotovili večjo povezljivost SV na taktični in operativni ravni z zavezništvom, se načrtuje posodabljanje premestljivih komunikacijskih informacijskih sredstev v srednjo bataljonsko bojno skupino, skladno z Natovo politiko in standardi. Prav tako naj bi bil do konca leta 2020 vzpostavljen center za nadzor zračnega prostora in poveljevanje v Natovem sistemu za poveljevanje in kontrolo v zračnem prostoru (SOPR 2018–2023, 2018, str. 20).

Področje infrastrukture je sicer razmeroma dobro razvito, vendar ugotavljamo, da bo v prihodnosti treba v RS nadaljevati posodabljanje in gradnjo novih objektov ter infrastrukture tako za nastanitev in usposabljanje kot delovanje SV ter zaveznikov.

Interoperabilnost – I

Mackey Natovo interoperabilnost opredeljuje kot zmožnost delovanja dveh ali več sil (zaveznikov, partnerjev) ali več narodov, da se skupaj usposablajo, urijo, imajo skupne vaje in na koncu skupaj učinkovito opravljajo naloge in učinkovito bojno delujejo. Poleg tega Nato opredeljuje interoperabilnost kot sposobnost skupnega in učinkovitega delovanja za doseg taktičnih, operativnih ter strateških ciljev zavezništva. Visoka stopnja mednarodne povezljivosti omogoča zanesljivo izvajanje 5. člena Severnoatlantske pogodbe. Interoperabilnost oziroma povezljivost posameznih nacionalnih vojsk, kar je v odgovornosti častnikov, je odvisna od implementacije oziroma uvajanja vojaških doktrin in Natovih standardov oziroma stanagov, ki predpisujejo uporabo postopkov in materialno-tehničnih sredstev za opravljanje določenih nalog ter miselnih procesov, načrtovanja, delovanja, usposabljanja in skupnega urjenja. Gre za proces, ki se nikoli ne konča, ker ga določa razvoj znanosti in novih tehnologij, ki jih uporabljajo oborožene sile pri svojem delu, in je zvest spremljevalec transformacij vojsk in oborožitvenih sistemov (Mackey, 2016, str. 1–5).

Cilj vsake države članice Nata je, da prevzame standarde, ki jih potrebujejo vojske pri izvajanju operacij skupaj z zavezniki in partnerji. Za Slovenijo, ki je razmeroma majhna država z maloštevilno vojsko, je izjemnega pomena, da doseže čim večjo stopnjo interoperabilnosti, ker je varnostno odvisna od delovanja Nata in njenih partnerjev tako v domovini kot tujini. SV dejavno sodeluje v MOM in na mednarodnih vojaških vajah ter se uri v centrih za usposabljanje (Joint Multinational Readiness Center – JMRC), kar ji omogoča prenos znanja in uporabo združenih postopkov. Za SV je pomembno doseganje interoperabilnosti na taktični ravni, ker večinoma deluje z manjšimi modularnimi enotami v mednarodnem okolju (mednarodne združene enote). Častniki SV delajo in se urijo v mednarodnih poveljstvih Nata, v katerih se učijo postopkov na operativni in strateški ravni, ter svoje delovne izkušnje prenašajo v poveljstva in enote SV. So nosilci oziroma bi morali biti implementacije Natovih standardov ter avtorji priročnikov in navodil za usposabljanje. V SV se srečujemo z veliko sprejetimi stanagi, ki se sprejemajo po načelu platnice, saj se ne prevede vsa vsebina. Stanagi so dobro birokratsko klasificirani in obdelani, vendar velikokrat ne pridejo do končnega uporabnika na taktični ravni v enoti. Ugotavljamo, da se njihova vsebina prepočasi ali pa se sploh ne implementira v priročnike in navodila za usposabljanje ter druge normative dokumente.

V Poročilu o opravljeni analizi ReSDPRO SV 2025 (2017, str. 2) je bilo ugotovljeno, da se je zmanjšala sposobnost zagotavljanja vojaške povezljivosti v okviru kolektivne obrambe Nata ter skupne varnostne in obrambne politike EU.

Dodatno v SOPR 2018–2023 (2018) področje implementacije Natovih standardov ni posebej določeno. Iz srednjeročnih razvojnih ciljev lahko sklepamo, da se bo implementacija najbolj navezovala na razvoj srednjih bataljonskih bojnih skupin in posodabljanje potrebne opreme ter oborožitve. Nanašala se bo tudi

na kibernetško varnost, zagotavljanje informacijske varnosti in izpolnjevanje zavez, ki izhajajo iz članstva RS v mednarodnih organizacijah.

Za interoperabilnost VIU tako na ravni posameznika kot usposabljanja poveljstev in enot si je treba nenehno prizadevati za zagotavljanje vsebinske primerljivosti programov VIU in dosegati stopnjo usposobljenosti, ki je primerljiva z vojskami zavezništva. Rezultate kakovosti usposabljanja preverjamo na vojaških vajah v domovini in tujini, kar je najzahtevnejša oblika usposabljanja in preverjanja usposobljenosti ter pripravljenosti poveljstev in enot SV za delovanje v določeni operaciji.

Predvidevamo lahko, da bomo v SV interoperabilnost do ravni srednje bataljske bojne skupine (bataljona – taktična raven) predvidoma dosegli do leta 2023. Da bomo lahko v celoti dosegli ta cilj, se morajo vodstvo SV in določene podporne strukture MO prednostno osredotočiti na podporo doseganja interoperabilnosti na vseh ravneh, torej taktični, operativni in strateški. Doseganje interoperabilnosti srednje bataljske bojne skupine mora postati transformacijski imperativ (nukleus – jedro) SV in MO, kar bo povzročilo začetek transformacije na vseh ravneh SV in ministrstva.

Zaradi lažjega delovanja v koalicijah in zvezah si moramo še naprej prizadevati za standardizacijo postopkov, ki določajo uporabo enot (doktrine, usposabljanja, urjenja itn.) ter skupnega jezika. Danes in v prihodnosti bodo države zavezništva zaradi omejenih virov vedno bolj naklonjene povezovanju združljivega, združevanju resursov in zmogljivosti za razvoj »pametne obrambe«.

2 SLOVENSKA VOJSKA DO LETA 2025 IN NAPREJ

Humar poudarja, da je v RS treba bolj razvijati zavedanje, da je Slovenska vojska Nato in ne le del zavezništva. Nato nam ponuja različna orodja za razvoj nacionalnovarnostnih struktur, ki jih lahko uporabljamo pri načrtovanju v domovini (Humar, 2014, str. 4–8).

Predvidevamo, da bo v prihodnosti največ kombiniranih nekonvencionalnih groženj (terorizem, nedržavni akterji), ki se bodo pojavljale v netradicionalnih vojaških okoljih (informacijsko, kibernetško in propagandno delovanje) kot del hibridnih dejavnosti, zato se bodo od vojaških sil v prihodnje poleg tradicionalnih vojaških zahtevali dodatni novi koncepti delovanja. Temu primerno se bo morala prilagajati tudi organiziranost vojaških sil, ki bodo morale zaščititi ozemlja in ljudi pred vsemi grožnjami, vključno z naprednimi tehnologijami.

Barno in Bensahel ugotavljata tudi, da bodo morale vojaške enote obvladati klasičen način bojevanja, poleg tega pa se usposobiti in uriti za bojevanje v urbanem okolju, ki bo bojišče prihodnosti, temu pa bodo morale prilagoditi opremo, oborožitev in organiziranost, in sicer boj, stabilizacijsko in podporno

delovanje, uporabo lahkih tankov in oklepnih vozil, dronov, helikopterjev itn. Vojske zavezništva bodo visoko profesionalne sile, ki se bodo ob povečanem ogrožanju sposobne popolnjevati s PRS. Predvidevata, da morajo priprave na naslednjo »veliko« vojno« vključevati možnost hitre posodobitve oborožitve (GPS, sodobne radijske zveze, nočne naprave, termovizije, C4I itn.), kar bo odvisno od vrste grožnje. Prav tako bodo zračna plovila morala biti sposobna delovati taktično in prevažati pripadnike na daljše razdalje, pri velikih hitrostih in brez potrebe po hitrem polnjenju goriva. Oklepna vozila in tanki bodo morali omogočati delovanje v urbanem okolju in imeti aktivno oklepno zaščito. Predvidevata, da bo do leta 2025 razvita zaščita proti oboroženim dronom in drugim naprednim tehnologijam. Ugotavljata, da so danes države večjih vojsk prisiljene vlagati v razvoj tehnološke opreme, ki jim bo omogočala urjenje na virtualnih bojiščih ob pomoči umetne inteligence. Predvidevata, da bo vojskam držav zavezništva zagotovljen strateški prevoz po zraku in morju ter hiter premik na krizna žarišča. Velik poudarek namenjata enotam, ki bodo izvajale predhodno logistiko (Barno, Bensahel, 2016, str. 24–33).

Nemški strokovnjaki v beli knjigi predvidevajo, da zaradi vedno večjega mednarodnega sodelovanja držav, kar je pogoj za doseganje njihovih strateških interesov, lahko pričakujemo, da se bodo v prihodnosti zahteve po delovanju vojsk v mednarodnem okolju še naprej povečevale. Nacionalna in kolektivna obramba ter odvracanje na mejah zavezništva bodo ostali še vedno glavna naloga oboroženih sil (White Paper, 2016, str. 88).

Potrebe po mednarodni povezljivosti in s tem interoperabilnosti se bodo povečale na vseh področjih ter se vedno bolj prenašale z večjih enot na manjše taktične enote, ki bodo morale uspešno delovati v večnacionalnih operacijah. Z zagotovitvijo tehnološke univerzalnosti jim bosta omogočeni lažje vključevanje in povezovanje različnih deležnikov, ki sodelujejo v operacijah. Vojske si prizadevajo za nenehno posodobitev in uporabo sodobnih tehnologij (superiornost), ker jim je le tako zagotovljeno preživetje na bojišču. Tam morajo biti zmogljivejše od nasprotnika, saj bodo v nasprotnem primeru uničene (Nato ACT, 2018).

Ocenjujemo, da bo SV v prihodnosti morala delovati in biti sposobna se uspešno spoprijemanje z grožnjami, za katere je značilna orkestralna uporaba vojaških in nevojaških sredstev v vseh oblikah delovanja. Poslanstvo SV bo verjetno še naprej temeljilo na ustavnih določilih kot tudi slovenskih vrednotah, interesih in strateških prioritetah države. Zaradi navedenega mora SV vzpostaviti dobro usposobljene in opremljene enote, ki bodo sposobne obraniti državo samostojno oziroma v sodelovanju z zavezniki. SV bo morala s svojimi enotami in v sodelovanju z državnimi ter nedržavnimi organizacijami zagotavljati podporo državi gostiteljici za zavezniške enote, ko so te na ozemlju RS. Za obrambo države in sodelovanje pri kolektivni obrambi bo potrebovala usposobljene rezervne sile SV. Skladno s sprejetimi dogovori v zavezništvu bo SV še naprej prispevala sile za

krepitev zmogljivosti kolektivne obrambe pod vodstvom zavezniških poveljstev. Za pravočasno odkrivanje in pripravo analiz ter oceno varnostnih groženj bodo v okviru SV razvite ustrezne vojaške zmogljivosti. Ob krizah ter naravnih in drugih nesrečah bo zagotavljala pomoč Civilni zaščiti, Policiji ter drugim državnim organom in organizacijam. Na podlagi trendov transformacij zavezniških vojsk lahko pričakujemo, da se bodo sile SV še naprej delile na:

- sile za hitro posredovanje, ki so v zelo visoki in visoki stopnji pripravljenosti od dva do 90 dni (vsestranske, izredno mobilne) in so sposobne sprejeti boj ter ga voditi od tri do štiri mesece (STAS in PRS),
- glavne obrambne oziroma operativne odzivne sile, ki so v nizki in nižji stopnji pripravljenosti in bodo sposobne delovanja od štiri do deset mesecev od začetka bojev (STAS, PRS, VSR),
- dopolnilne sile oziroma strateške odzivne sile (pretežno VSR), ki bodo imele nalogo dopolnjevanja sil s pripadniki in bodo pretežno namenjene za nacionalno obrambo ter z daljšim časom pripravljenosti, saj bataljon za pripravljenost potrebuje 12 mesecev, večje enote pa še več časa.

Predvidevamo, da bo SV do leta 2025 skladno s sprejetimi strateškimi dokumenti Nata in na podlagi svojih strateških dokumentov s področja nacionalne varnosti morala biti med drugim tudi sposobna zaščite ter delovanja ob jedrskem napadu in sodelovati v Natovih operacijah pri kolektivni obrambi in kriznem odzivanju. Ob aktiviranju 5. člena Severnoatlantske pogodbe bo SV morala zagotoviti sile, razvite na podlagi sprejetih ciljev zmogljivosti zavezništva, in pri tem:

- izvajati in voditi usposabljanja, načrtovanja, izmenjavo informacij za zagotavljanje obrambe pred konvencionalnimi in drugimi grožnjami ter zagotoviti podporo zaveznikom,
- sodelovati pri jedrskem načrtovanju zavezništva,
- razviti sposobnost zaščite zračnega prostora, prebivalstva in ozemlja,
- razviti sposobnost obrambe pred JRKB-napadi in orožjem za množično uničevanje,
- razviti sposobnost za kibernetško obrambo in zaščito v povezavi z Natom,
- razviti sposobnost protiterorističnega bojevanja in usposabljanja tujih sil,
- zaščititi kritično infrastrukturo v sodelovanju z načrti in potrebami Nata,
- vključevati nove tehnologije in predvidevati morebitne nove grožnje, ki jih prinašajo,
- pridobiti trajnostne finančne vire v višini dva odstotka BDP,
- se braniti pred grožnjami proti Natu in upoštevati spremembe v mednarodnem varnostnem okolju.

Sklepamo, da bodo morale biti v prihodnosti vojaške enote oblikovane tako, da bodo omogočale lažje organizacijsko-formacijske spremembe, torej dodajanje ali odvzemanje enot ali posameznih specialistov. Osnovne taktične enote naj bi bile čete (visoko mobilna z vertikalnim premikom), ki se lahko modularno združijo z večjo enoto, se, če je treba, takoj tudi ločijo in so sposobne samostojnega delovanja na določenem območju (White Paper, 2016, str. 1–8).

Iz prej navedenega lahko predvidevamo, da v SV za opravljanje nalog v prihodnosti potrebujemo:

- prilagodljivo kadrovsko strukturo, ki bo organizirana glede na posamezne naloge (operacije),
- širok izbor zmogljivosti (modularnost),
- sodobno opremo in sredstva, s katerimi bosta zagotovljeni stalna pripravljenost in odzivnost,
- opremo, ki omogoča opravljanje vseh nalog,
- prilagojeno in namensko (Mission oriented) usposabljanje ter urjenje, s katerima bomo zagotavljali pripravljenost za vse oblike delovanja in scenarije,
- naj sodobnejšo tehnologijo in opremo.

Ugotavljamo, da je Slovensko vojsko treba do leta 2025 in naprej oblikovati kot majhno, vendar še vedno dovolj močno vojaško silo, ki lahko s trajnostnimi viri zagotavlja visoko usposobljene in izurjene združene sile, ki so povezljive z vojskami držav zaveznic Nata in partnerji, ter je operativno osredotočena na Evropo in JV Evropo s poudarkom na Zahodnem Balkanu. Pri svojem delovanju upošteva načela varnostnega sodelovanja, izražena v strateških dokumentih Nata.

Sklep in priporočila

Čeprav je v Strategiji o razvoju Slovenije 2030 (2017, str. 44–45) napisano, da je Slovenija ena izmed najbolj varnih držav na svetu, bodo imele dinamične spremembe v varnostnem okolju in različnost ter razvoj kriz v prihodnosti velik učinek na zagotavljanje varnosti ter posledično razvoja obrambnih sil. Republika Slovenija bo nacionalno ozemlje branila s svojo ustrezno obrambno sposobnostjo in skupaj z zavezniki v okviru Natovega sistema kolektivne obrambe.

Iz analize SV po DOTMLPF-I ugotavljamo, da si SV prizadeva slediti usmeritvam, zapisanim v strateško razvojnih dokumentih ReSDPRO SV 2025 in SOPR 2018–2023, ki med drugim obsegajo sprejete zaveze RS do zavezništva Nata ter določajo razvoj in organiziranost SV. Ne glede na to, da je zaveze sprejela politika RS na sedežu Nata, potrdila pa Vlada RS v parlamentu in da se je politika RS z izdajo strateških dokumentov zavezala, da bo zagotovila trajnostne vire, ki bodo omogočili SV razvoj v sodobno vojsko, se nekatere zaveze niso ustrezno implementirale. To je imelo za SV velike posledice, ki se kažejo v njenih zmogljivostih za delovanje, ki jih potrjujejo letne ocene pripravljenosti. Od leta 2011 sta SV in obrambni resor doživela veliko zmanjšanje finančnih sredstev, kar je onemogočalo razvoj in oblikovanje sil za delovanje v spremenjenem varnostnem okolju. Skoraj v celoti je bila prekinjena posodobitev oborožitvenih sistemov, ki jih določajo novi trendi oboroževanja in opremljanja vojakov. Tako sta bila onemogočena transformacija in posledično preoblikovanje obrambnega sistema. Zaradi zmanjšanja virov je morala SV preoblikovati enote in sprejeti ukrepe, ki so ji omogočali komaj zadovoljivo delovanje. Prav tako je SV zaradi pretežnega opravljanja podpornih nalog in stabilizacijskega delovanja v MOM (nizka intenziteta) začela izgubljati bojni značaj. Ob pomoči in ugodnostih, ki nam jih zagotavlja zavezništvo, bomo

moralni v prihodnosti opraviti posodobitev in tudi pomembne spremembe v organizacijski strukturi SV.

Predvidevamo, da bo Obrambna strategija RS (2012), ki ji bo sledila Vojaška strategija, še naprej usmerjala razvoj SV kot kopenske vojske z elementi zračne in pomorske komponente. Zmogljivosti bodo omogočile izvajanje vseh doktrinarnih načinov delovanja SV. Glede na predvideno spremembo vojskovališča (hibridne oblike delovanja, napadalci kot neinstitucionalni akterji ter intenzivno elektronsko in kibernetično delovanje) bomo morali enote SV transformirati tako, da bodo prilagodljive, sposobne izvajati vse oblike delovanja in da bodo večnamenske. Te zahteve se bodo posledično kazale tudi pri zagotavljanju kadra in materialnih sredstev, usposabljanju ter urjenju.

V nadaljevanju navajamo priporočila za SV do leta 2025 in naprej, izhajajo pa iz navedenih ugotovitev.

- a) Glede na sedanjo zakonodajo in dejanske kadrovske vire predlagamo, da se opravi konsolidacija obrambnega sistema, da se zagotovijo in uresničijo obrambni cilji, s poudarkom na doseganju zmogljivosti SV. Prav tako je treba analizirati trende zaposlovanja v RS, sprejeti odločitve in predlagati spremembe, ki bodo omogočale ustrezno delovanje SV ter posledično obrambnega sistema. Predlagamo, da se ponovno preuči možnost zaposlovanja vojakov s končano osnovno in poklicno šolo ter da se razmisli o uvedbi PSVR za tujce, ki zaprosijo za državljanstvo RS. Kandidate za častnike je treba vključiti v sistem, še preden končajo I. stopnjo bolonjskega izobraževanja, prvo častniško dolžnost pa morajo začeti opravljati, preden dopolnijo 25 let. Pripadnikom SV je treba zagotoviti delo v obrambi oziroma SV na podlagi karijerne poti, tako da ločimo karijerne in nekarijerne pripadnike (odhod iz sistema). Pripadnike, ki so psihofizično sposobni za delo tudi po 45. letu, je treba premestiti v enote za varovanje objektov ali v druge podporne enote, za kar je treba spremeniti zakonodajo. Preučiti je treba možnost prostovoljnega služenja za civilne osebe v podpornih enotah SV, konsolidirati sistem vojaške rezerve v SV z upoštevanjem predlogov delodajalcev (mala in srednja podjetja) ter oblikovati sprejemljiv dogovor o popolnjenju z rezervo. Predlagamo tudi, da se ponovno preveri možnost obveznega služenja vojaškega roka (primer Avstrija), saj je bila njegova ukinitve ob vstopu v Nato prehitra.
- b) Pripraviti je treba vizijo razvoja in delovanja SV do leta 2050. RS nima jasne vizije razvoja SV po letu 2030. Zgraditi je treba zmogljivosti, ki jih je RS ponudila za potrebe Nata. Predlagamo, da poleg teh zmogljivosti razvijemo tudi zmogljivosti za zagotavljanje in delovanje obrambnega podsistema RS oziroma zagotavljanje vojaške obrambe države (10.000 pripadnikov STAS in 25.000 pripadnikov VSR).

- c) Izvajati je treba skupno politiko med SV, MO in RS pri izvajanju kadrovske politike na nacionalnovarnostnem področju oziroma pri pridobivanju in zadrževanju kadra v SV ter odhodu iz nje. Za nemoteno delovanje SV je treba zagotoviti stalne kadrovske vire (STAS, PRS in CO), urediti karierni sistem (status vojaka po 45. letu), zagotoviti izplačilo plač glede na veljavno delovnopravno zakonodajo in uveljaviti nujne spremembe delovnopravne zakonodaje na področju obrambe. Predlagamo pripravo kurikula, ki bo omogočal, da so vsebine, povezane z delovanjem sistema nacionalne varnosti, vključene v sistem javnega izobraževanja.
- d) Povečati je treba finančne vire do dva odstotka BDP. Brez zadostnih finančnih in kadrovskih virov sodobne oborožene sile ni mogoče razvijati. Zavedamo se, da nepremišljene reorganizacije in le spremembe organizacijske strukture niso zagotovilo delovanja vojaške organizacije. Potreben bo ponoven razmislek, kako zagotavljati ustrezno razporeditev finančnih virov glede na zahteve Nata in spremenjene varnostne razmere v regiji in po svetu. RS bo morala sprejeti odločitev, koliko je pripravljena vložiti v obrambo, in se poskušati osredotočiti na priporočeno razmerje finančnih sredstev 20 : 30 : 50. Zunanji pritiski zavezništva na RS, da poveča obrambne izdatke, bodo morali biti slišani, saj je potreba po lastnem zagotavljanju varnosti vedno bolj pomembna.
- e) Posodobiti je treba SV in ne le elemente bataljonske bojne skupine. S posodobitvijo je treba zagotoviti preživetje na bojišču in povečati zmogljivosti za odvratilno oziroma preventivno delovanje proti vsem grožnjam ter tveganjem, ki bodo usmerjena proti RS in Natu.
- f) Enote prihodnosti morajo biti oblikovane tako, da omogočajo hitro združevanje in ločevanje. Zagotovljena mora biti popolna povezljivost na vseh področjih delovanja, kar omogoči združeno zmogljivost ravni bataljona in brigade. Enote prihodnosti morajo imeti doseženo visoko interoperabilnost, pripadniki naj govorijo skupni jezik, popolno izvajajo izurjene postopke in so med seboj povezljivi. Uporabljajo naj standardizirano oborožitev, strelivo, opremo in univerzalno tehnologijo ter tehniko, kar omogoča nemoteno oskrbo z vsemi sredstvi.

Pripadniki SV se zavedamo, kaj potrebujemo za uspešno vojaško obrambo države v domovini ali tujini, o tem pa moramo prepričati še odločevalce, politično javnost in državljane RS. Brez tega so vsa naša prizadevanja neuspešna.

Literatura

1. *Allied Command Transformation (ACT), 2015. Transformation Handbook. What is Transformation? An Introduction to Allied Command Transformation.* Norfolk: NATO ACT, str. 1–2.
2. Avsec, A. (2016). *Multifunctional Battalion Task Force Training: Slovenian Armed Forces Battalion Training Cycle.* US Army Command and General Staff College Fort Leavenworth United States.
3. Barno, D., Bensahet, N. (2016). *The Future of the Army,* Atlantic Council. Washington: Atlantic Council, Brent Scowcroft Center on International Security.
4. Bastian, N. D., Fulton, L. V., Mitchell, R., Pollard, W., & Wilson, R. (2013). *Force design analysis of the Army aeromedical evacuation company: a quantitative approach.* *The Journal of Defense Modeling and Simulation*, 10(1), str. 23–30.
5. Božič, D., 2013. *Stabilizacija, konsolidacija, transformacija, ...* *Revija obramba*, 45 (4), str. 4–7.
6. Diaz, R., & Ezell, B. C. (2012). *Using analytical network process decision methodology to analyze and allocate resources in the US Army training support system.* *International Journal of Operations Research and Information Systems (IJORIS)*, 3(3), str. 53–73.
7. *Doktrina civilne obrambe RS. Vlada RS, št. 810-02/2002-1.*
8. *Doktrina vojaške strateške rezerve Republike Slovenije. MORŠ, Vlada RS, št. 80300-2/2012/4.*
9. Furlan, B., in drugi (2006). *Vojaška doktrina,* Ljubljana: PDRIU, Defensor; d. o. o.
10. Garb, M. (2015). *Public trust in the military: The Slovenian Armed Forces in a comparative analysis.* *Current sociology*, 63(3), str. 450–469.
11. Garb, M., & Tominc, B. (2018). *Vojaška profesija, profesionalizacija in profesionalizem v Slovenski vojski.* *Varstvoslovje*, 20(3), str. 267–285.
12. Humar, D. (2014). *Organiziranost generalštabov in vojaške vaje kot vrhunec preizkusa usposobljenosti oboroženih sil.* *Revija obramba*, 46 (9), str. 4–8.
13. Kotter, J. P. (1990). *A Force for Change.* New York: The Free Press.
14. Lipovec, F., Unger, M., Varga, A. (2018). *Vključevanje vojaškega izobraževanja in usposabljanja v javni izobraževalni sistem,* *revija SV, XXVI (5), str. 40–41.*
15. Lis, A., & Jałowiec, T. (2015). *The Systems Approach to Transform the Capabilities of Military Logistics.* *Scientific Bulletin*, 20(2), str. 31–41.
16. Mackey, Thomas H. (2016). *Introduction. Multinational Interoperability Reference Guide, Lessons and Best Practices, Handbook.* <https://usacac.army.mil/sites/default/files/publications/16-18.pdf> (12. 9. 2018).
17. Malesic, M. (2016). *Varnostna prizadevanja Evropske unije: pogled javnosti. Teorija in praksa,* str.53, 198.
18. Ministrstvo za obrambo. (2019). *Slovenska vojska. Struktura.* <http://www.slovenskavojska.si/struktura/> (25. 3. 2019).
19. Ministrstvo za zunanje zadeve RS (MZZ). (2015). *Slovenija: Varna in uspešna in v svetu spoštovana. Zunanja politika Republike Slovenije: Ljubljana.* http://www.mzz.gov.si/si/zunanja_politika_in_mednarodno_pravo/evropske_politike/zunanja_in_varnostna_politika_eu/skupna_zunanja_in_varnostna_politika/ (25. 3. 2019).
20. Ministrstvo za zunanje zadeve (2019a). *Skupna zunanja in varnostna politika.* http://www.mzz.gov.si/si/zunanja_politika_in_mednarodno_pravo/evropske_politike/zunanja_in_varnostna_politika_eu/skupna_zunanja_in_varnostna_politika/ (25. 3. 2019).
21. Ministrstvo za zunanje zadeve (2019b). *Skupna varnostna in obrambna politika.* http://www.mzz.gov.si/si/zunanja_politika_in_mednarodno_pravo/evropske_politike/zunanja_in_varnostna_politika_eu/skupna_varnostna_in_obrambna_politika/ (25. 3. 2019).
22. NATO (2011). *Joint Analysis and Lessons Learned Centre The NATO Lessons Learned Handbook. 2nd. Edition.* http://www.jallc.nato.int/products/docs/Lessons_Learned_Handbook_3rd_Edition.pdf (12. 12. 2016).
23. *Nato ACT, 2018. Framework for Future Alliance Operations 2018 Report.* Norfolk: ACT.

24. Novak, M. (2016). *Zaposlovanje v Slovenski vojski. Doktorska disertacija. Univerza v Ljubljani, Fakulteta za upravo.*
25. *Obrambna strategija RS. Vlada RS, št. 80000-1/2012/4.*
26. Osterman, A. (2017). *Slovenska vojska – Pregled 2016, načrti 2017, novinarska konferenca.* http://www.slovenskavojska.si/uploads/media/NOV_KON_13MAR17.pdf (19. 8. 2018).
27. *Poročilo o opravljeni analizi Resolucije o splošnem dolgoročnem programu razvoja in opremljanja Slovenske vojske do leta 2025 (Poročilo ReSDPRO SV 2025). MORS-DOP, št. 803-6/2017-8.*
28. *Resolucija o nacionalnem programu varstva pred naravnimi in drugimi nesrečami v letih od 2016 do 2022 (ReNPVNDN16-22). Uradni list RS, št. 75/16.*
29. *Resolucija o splošnem dolgoročnem programu razvoja in opremljanja Slovenske vojske do leta 2025 (ReDPRO SV 2025). Uradni list RS, št. 99/10.*
30. *Resolucija o strategiji nacionalne varnosti Republike Slovenije (ReSNV-1). Uradni list RS, št. 27/10.*
31. *Sklepi strateškega pregleda obrambe 2016 (SPOR 2016), Vlada RS, št. 80400-1/2016-6.*
32. *Srednjeročni obrambni program Republike Slovenije 2018–2023 (SOPR 2018–2023). Vlada RS, 2018.*
33. *Strategija kibernetске varnosti. SICERT, Vlada RS, 76. redna seja, 2016.*
34. *Strategija razvoja Slovenije 2030. Služba Vlade RS za razvoj in evropsko kohezijsko politiko, Vlada RS, 159. redna seja, 2017.*
35. *Strategija sodelovanja RS v mednarodnih operacijah in misijah, Uradni list RS, št. 19/10.*
36. *Strategic Concept for the Defence and Security of the Members of the North Atlantic Treaty Organization, Adopted by Heads of State and Government in Lisbon, 2010.*
37. *Zakon o obrambi (ZObr). Uradni list RS, št. 103/04 – uradno prečiščeno besedilo.*
38. *Zakon o ratifikaciji Severnoatlantske pogodbe (MSAP). Uradni list RS, št. 5/04.*
39. *Zakon o ratifikaciji varnostnega sporazuma med Republiko Slovenijo in Organizacijo severnoatlantskega pakta (MVSOSP). Uradni list RS, št. 23/97.*
40. *Zakon o službi v Slovenski vojski (ZSSloV). Uradni list RS, št. 68/07.*
41. *White Paper 2016 on German Security Policy and Future of the Bundeswehr (White Paper). The Federal Government, Berlin, 2016.*
42. *White, Jr., Samuel R. (2016). The Attributes of the Future Force. Futures Seminar – The United States Army in 2030 and Beyond (3), str. 1–8.*

VLOGA SLOVENSKE VOJSKE PRI URESNIČEVANJU ZUNANJEPOLITIČNIH INTERESOV IN CILJEV REPUBLIKE SLOVENIJE

THE ROLE OF THE SLOVENIAN ARMED FORCES IN THE IMPLEMENTATION OF FOREIGN POLICY INTERESTS AND GOALS OF THE REPUBLIC OF SLOVENIA

Povzetek Države svoje strateške nacionalne interese uresničujejo z zunanjo politiko. Tako kot druge države se tudi Slovenija pri uresničevanju svojih zunanjepolitičnih interesov in ciljev spoprijema z interesi ter cilji drugih držav, pri čemer se je treba zavedati, da ima pri tem svojo vlogo tudi Slovenska vojska. Pri tem ne govorimo o vojaški sili, temveč o tem, kako lahko Slovenska vojska pomaga pri uveljavljanju interesov države v mednarodni skupnosti.

Ena izmed možnosti so mednarodne operacije in misije (MOM). Pri njih gre predvsem za zagotavljanje varnosti zunaj države, kar je v tem času še toliko pomembnejše zaradi sodobnih komunikacij in predvsem migracij po vsem svetu. Sodelovanje v MOM krepi ugled in izboljšuje mednarodno podobo, položaj ter verodostojnost Republike Slovenije.

Druga možnost za pomoč Slovenske vojske pri zagotavljanju zunanjepolitičnih interesov in ciljev je diplomacija, ki je orodje zunanje politike. S članstvom Slovenije v mednarodnih organizacijah je predvsem pri največjih, in sicer OZN, Natu, EU ter OVSE, država spoznala, da bo delo slovenskih predstavništev v teh organizacijah brez vojaških strokovnjakov in diplomatov omejeno, saj civilni strokovnjaki ter diplomati ne morejo rešiti vseh izzivov, predvsem pa ne tistih, ki se nanašajo na vojaško stroko.

Ključne besede *Republika Slovenija, zunanjepolitični interesi in cilji, Slovenska vojska, mednarodne operacije in misije (MOM), diplomacija.*

Abstract Strategic national interests of the state are realized through the process of foreign policy. In pursuing its own foreign policy interests and goals, Slovenia, just as other countries, deals with the interests and goals of other countries. In this respect, the Slovenian Armed Forces (SAF) also plays its role. Of course, we do not refer to a

military force, but to the ways in which the Slovenian Armed Forces can assist in the promotion of the state's interests in the international community.

One of the options are international operations and missions (IOMs). The primary aim of IOMs is to ensure security outside of the country, which is today all the more important due to modern communications and, above all, global migrations. The participation in the IOMs strengthens the reputation and improves the international image, position and credibility of the Republic of Slovenia.

Another possibility for the Slovenian Armed Forces to support Slovenia's foreign policy interests and goals is diplomacy, which is a foreign policy tool. After Slovenia joined various international organizations, especially the largest ones (UN, NATO, EU, OSCE), the government came to realize that the work of Slovenian representations in these organizations will be curtailed if military experts and diplomats are not engaged, since civilian experts and diplomats cannot cope with all challenges, especially not the ones related to the military profession.

Key words *Republic of Slovenia, foreign policy interests and objectives, Slovenian Armed Forces, international operations and missions, diplomacy.*

Uvod Države uresničujejo strateške nacionalne interese z zunanjo politiko. Nacionalni in posledično zunanjepolitični interesi ter cilji so navadno dolgoročni in vplivajo na vse državljane, hkrati pa morajo biti taki, da niso odvisni od dnevne politike ali političnih strank. Lahko govorimo celo o dogovoru zunanje politike, saj nas to predstavlja in določa v tujini ter mednarodnih organizacijah. Zelo podobno vlogo kot za nacionalne interese in cilje si lahko predstavljamo za Slovensko vojsko, saj njen razvoj ter tudi obstoj ne bi smela biti odvisna od različnih pogledov političnih strank, gospodarskega stanja države, vplivov sosednjih držav ipd. Vlogo Slovenske vojske moramo videti kot nekakšno zavarovalno polico, ki jo država lahko uporabi za vojaško obrambo obstoja nacionalne države, ko je ogrožena. Če je zavarovalna polica slaba, nam v najhujših primerih ne pomaga veliko. Podobno je z vojsko. Varnost ni le glavni pogoj za uspešen razvoj družbe in države, temveč je tudi strateški nacionalni interes. Ob tem se je treba zavedati, da države same ne morejo zagotavljati varnosti, če ta ni zagotovljena na ravni mednarodne skupnosti.

Pri uresničevanju lastnih zunanjepolitičnih interesov in ciljev se je treba spoprijemati z interesi ter cilji drugih držav, pri tem pa se zavedati, da ima svojo vlogo tudi Slovenska vojska. Ne smemo razmišljati o tem, da bi predvsem z vojaško silo uveljavljali svoje interese, temveč o tem, kako lahko Slovenska vojska pomaga pri uveljavljanju zunanjepolitičnih interesov države v mednarodni skupnosti.

Ena izmed možnosti so mednarodne operacije in misije (MOM). Slovenija je v precej mirnem delu sveta in nemalo je tistih, ki razmišljajo, da ne potrebuje vojske, ker trenutno nimamo sosedov, ki bi nas vojaško ogrozili. Razmere v ožji in širši okolici

ter ne nazadnje na drugem koncu sveta nas opozarjajo, da moramo vsi razmišljati malo širše. Pri MOM ne gre le za stroške, temveč predvsem za zagotavljanje varnosti zunaj države, ki je v tem času še toliko pomembnejša zaradi sodobnih komunikacij in predvsem migracij po vsem svetu. Mednarodne operacije in misije so tako orodje mednarodne skupnosti za zagotavljanje varnosti ter miru. Poleg tega sodelovanje v MOM krepi ugled in izboljšuje mednarodno podobo, položaj ter verodostojnost Republike Slovenije.

Druga možnost za pomoč Slovenske vojske pri zagotavljanju zunanjepolitičnih interesov in ciljev je diplomacija, ki je orodje zunanje politike. Z diplomacijo druge prepričujemo o tem, da naši interesi koristijo tudi njim, hkrati pa se vzpostavlja zaupanje med državami in v mednarodnih organizacijah. Predvsem pri tem drugem je lahko vloga obrambne diplomacije zelo pomembna. Slovenija je vzpostavila svojo diplomatsko mrežo po vsem svetu in v njej so s svojo strokovnostjo, disciplino ter izkušnjami v veliko pomoč tudi častniki Slovenske vojske. S članstvom Slovenije v mednarodnih organizacijah je predvsem v največjih, in sicer OZN, Natu, EU ter OVSE, država spoznala, da brez vojaških strokovnjakov in diplomatov ne bo šlo, saj civilni strokovnjaki in diplomati ne morejo rešiti vseh izzivov, predvsem ne tistih, ki se nanašajo na vojaško stroko. Mirnodobna struktura Slovenske vojske v tujini (MSSVT) je organizacijska struktura, ki zagotavlja enotno in učinkovito zastopanje interesov Republike Slovenije ter Slovenske vojske v tujini in podpira ter dosega skupne cilje v organizacijah, v katerih deluje Slovenska vojska na področju mednarodnega sodelovanja (Humar, 2018).

1 ZUNANJEPOLITIČNI INTERESI IN CILJI REPUBLIKE SLOVENIJE

Za Benka (1992, str. 10) je temeljni zunanjepolitični cilj Republike Slovenije zagotavljanje varnosti in preživetja. Varnost mora pri tem obsegati politične, vojaške, gospodarske, tehnološke, kulturne in druge razsežnosti. Med sredstvi, ki se lahko uporabijo, so tudi mirovne operacije.

1.1 Zunanjepolitični interesi in cilji Republike Slovenije pred vstopom v EU in Nato

Bebler za enega izmed bistvenih interesov družbe določi trajno zagotovitev njene zunanje varnosti in obstoja v mednarodnem okolju. Članstvo Slovenije v EU in Natu je bilo hkrati zunanjepolitični interes ter cilj, saj lahko v okviru teh dveh članstev uveljavljamo tudi svoje zunanjepolitične interese, kot je regionalna varnost (2002, str. 638–644).

1.1.1 Resolucija o izhodiščih zasnove nacionalne varnosti Republike Slovenije iz leta 1993

V Resoluciji o izhodiščih zasnove nacionalne varnosti Republike Slovenije (RizNVRŠ, Uradni list RS, št. 71/93) niso jasno opredeljeni varnostni interesi Slovenije, čeprav je iz vsebine razvidno, da obsega glavna načela nacionalne

varnosti in da se zaveda tudi morebitnih groženj. Zapisano je bilo še, da bo Slovenija uresničevala nacionalno varnost tudi z odprto in konstruktivno zunanjo politiko, s katero bo razvijala dobre odnose s sosednjimi državami in mednarodnimi ustanovami ter organizacijami (Resolucija o izhodiščih zasnove nacionalne varnosti Republike Slovenije, 1993).

Spremembe Resolucije o izhodiščih zasnove nacionalne varnosti Republike Slovenije leta 1994 so bile podlaga za vključevanje Slovenije v evropske in druge mednarodne gospodarske ter politične strukture. Hkrati je Slovenija prevzela pravice in odgovornosti, ki jih zahtevajo te strukture na področju obrambe, z izjemo zagotavljanja mirovnihi sil na območju nekdanje Jugoslavije do rešitve krize. Cilj Slovenije je prvič postala vključitev v zvezo Nato in Zahodnoevropsko unijo kot evropski steber Nata. To so bila strateška načela Slovenije, ki je začela sodelovati v prvih MOM leta 1997 (Popravek Resolucije o izhodiščih zasnove nacionalne varnosti RS, 1994).

1.1.2 Resolucija o strategiji nacionalne varnosti Republike Slovenije iz leta 2001

V Resoluciji o strategiji nacionalne varnosti Republike Slovenije (ReSNV, Uradni list RS, št. 56/01) je opredeljen varnostni interes Slovenije v okviru članstva v EU in Natu. Za doseg tega nacionalnega interesa mora Slovenija dejavno sodelovati in se celovito pripravljati na prevzem nalog zaveznitva na podlagi akcijskega načrta Partnerstva za mir. Takrat je bila Slovenska vojska prvič jasno opredeljena kot partnerica pri doseganju ciljev zunanje politike. V Resoluciji o strategiji nacionalne varnosti Republike Slovenije je določeno, da Slovenija s članstvom v OZN in drugih pomembnih mednarodnih organizacijah uresničuje svoje temeljne zunanjepolitične cilje in interese, tako da sodeluje in se bo dejavno vključevala v mirovne ter humanitarne operacije kot tudi v operacije ohranjanja in zagotavljanja miru. V resoluciji je določeno tudi, da bo v sistemu kolektivne obrambe obrambni sistem opravljal naloge, ki jih je Slovenija prevzela s pristopom k Natu. Slovenska vojska je odgovorna za vojaško obrambo Slovenije. Njena glavna naloga je poleg odvratanja napada tudi vojaška obramba države. Druge njene naloge so izpolnjevanje obveznosti, ki izhajajo iz mednarodnih pogodb, sodelovanje v MOM in humanitarnih operacijah, udeležba v civilni zaščiti, pomoč ob naravnih in drugih nesrečah ter opravljanje drugih nalog, ki jih določa zakon. V resoluciji sicer niso navedena območja, kjer bo Republika Slovenija sodelovala v MOM, vendar je jasno opredeljeno interesno območje v Jugovzhodni Evropi oziroma republikah nekdanje SFRJ (ReSNV, 2001).

1.1.3 Deklaracija o zunanji politiki Republike Slovenije

V preambuli deklaracije (DeZPRS) je določeno, da mora slovenska zunanja politika zagovarjati dve temeljni vrednoti, in sicer varnost in blaginjo države in njenih državljanov ter tudi temeljne zunanjepolitične interese in cilje, ki temeljijo na širšem političnem soglasju parlamentarnih strank. Prav tako določa, da je primarna zunanjepolitična naloga te deklaracije normalizacija odnosov s sosednjimi državami na podlagi medsebojnega zaupanja in spoštovanja. V deklaraciji je poudarjeno, da

si Slovenija prizadeva za iste cilje in načela kot EU, poseben poudarek pa je na načelu enakosti. V skladu z deklaracijo je Slovenija svojo zakonodajo uskladila z zakonodajo EU in tako ustvarila pogoje za prost pretok blaga, storitev, kapitala ter ljudi. V deklaraciji so opredeljene tudi prednostne naloge Slovenije v EU in Natu, zlasti glede politike odprtih vrat EU do drugih evropskih držav v kontekstu globalizacijskih procesov. Slovenija je temu namenila posebno pozornost, zato je podprla skupno zunanjo in varnostno politiko EU že pred pridobitvijo polnega članstva v EU (DeZPRS, 1999).

V Deklaraciji o zunanji politiki Republike Slovenije je stabilnost Jugovzhodne Evrope eden izmed pomembnih interesov Slovenije. Ta regija predstavlja del Evrope, v katerem se mora Slovenija skupaj s svojimi strateškimi partnerji uveljaviti kot pomemben mednarodni dejavnik s svojo dejavno vlogo v tej regiji, zlasti v BiH in Črni gori, ter pri reševanju tako imenovanega kosovskega vprašanja. Slovenija se je uveljavila kot pomemben partner Nata in EU ter tudi s sodelovanjem v Varnostnem svetu OZN, s čimer se je izkazala za verodostojnega partnerja pri reševanju razmer v tem delu Evrope (DeZPRS, 1999).

V skladu z deklaracijo in glede na naraščajoče povezave med evropskimi državami tako na gospodarskem kot varnostnem in obrambnem področju je bil v tistem času strateški razvojni in varnostni interes Slovenije pristop k EU, Natu ter Zahodnoevropski uniji. Da bi pospešila gospodarski razvoj in okrepila svojo mednarodno vlogo, si je Slovenija takrat prizadevala za dejavno ter enakopravno sodelovanje v vseh večjih mednarodnih organizacijah in ustanovah. Temeljne vrednote, ki jih je zagovarjala slovenska zunanja politika, so vključevale varen položaj v mednarodni skupnosti. Tako kot druge države se tudi Slovenija spoprijema z različnimi varnostnimi izzivi. Dejstvo je, da leži na obrobju nestabilnega Balkana in Jugovzhodne Evrope ter da je že takrat njena sredozemska lokacija zahtevala tudi dolgoročno krepitev varnostnih razmer. Kot nova država z omejeno močjo si je Slovenija morala zagotoviti dolgoročno varnost, predvsem prek dobrih odnosov s svojimi sosedi, vključevanja v zanesljive povezave in dejavnega sodelovanja v kolektivnih varnostnih sistemih (DeZPRS, 1999).

1.2 Zunanjepolitični interesi in cilji Republike Slovenije po vstopu v EU ter Nato

Ugotovili smo, da so bili zunanjepolitični interesi in cilji Republike Slovenije pred vstopom v EU ter Nato jasno usmerjeni v vključitev v to organizacijo. Po polnopravnem članstvu v teh dveh organizacijah lahko v novejših zunanjepolitičnih dokumentih pričakujemo konkretizacijo teh interesov, ciljev, območij interesa itn.

1.2.1 Resolucija o strategiji nacionalne varnosti Republike Slovenije iz leta 2010

V Resoluciji o strategiji nacionalne varnosti Republike Slovenije (ReSNV-1) so opredeljeni temeljni cilj zunanje politike Republike Slovenije, in sicer sta to

zagotavljanje in krepitev varnega ter stabilnega položaja države v mednarodni skupnosti. Ta zunanjepolitični in nacionalnovarnostni cilj bo Republika Slovenija tudi v prihodnje uresničevala s sodelovanjem v OZN, OVSE, Svetu Evrope ter drugih mednarodnih organizacijah in povezavah. Kot članica EU in Nata si bo zagotavljala mesto v skupnosti držav, ki jih povezujejo sodobne civilizacijske vrednote ter interesi, med katerimi sta tudi kolektivna obramba in varnost, pri čemer bo krepila zavezništvo z ZDA in partnerstvo z Rusko federacijo ter razvijala odnose s sredozemskimi in bližnjevzhodnimi državami, državami Vzhodne Evrope, Srednje Azije, Brazilijo, Indijo in Kitajsko. Republika Slovenija se bo v okviru Nata in EU vključevala predvsem v tiste MOM, ki bolj neposredno vplivajo na območja nacionalne varnosti Republike Slovenije, kot so Jugovzhodna Evropa, Bližnji vzhod in vzhodnoevropsko sosedstvo Srednja Azija ter Severna Afrika. Od vseh naštetih je Jugovzhodna Evropa opredeljena kot območje največjega mednarodnega varnostnega pomena za Slovenijo (ReSNV-1, 2010).

Pri tem bo Slovenija dajala prednost tistim MOM, ki so v okviru Nata in EU na prednostnih območjih, o katerih smo govorili v prejšnjem odstavku. V resoluciji je opredeljena tudi politika dejavnega sodelovanja v MOM v Jugovzhodni Evropi, kjer ima Republika Slovenija poleg varnostnih tudi gospodarske in druge interese. Na tem območju ima Slovenija v okviru Nata in EU primerjalno prednost zaradi geografske bližine ter zgodovinske povezanosti (ReSNV-1, 2010).

1.2.2 Deklaracija o zunanji politiki Republike Slovenije

V deklaraciji (DeZPRS-1) je opredeljen nacionalni interes Republike Slovenije, ki je v njeni suverenosti, varnosti vseh državljanov, varovanju in uveljavitvi ustavnih vrednot ter nacionalne kulture, trajnostnem razvoju, gospodarski in splošni blaginji državljanov, varovanju in krepitvi vladavine prava ter spoštovanja človekovih pravic, varovanju in krepitvi parlamentarne demokracije ter tržnega gospodarstva, varovanju pravic manjšin, skrbi za slovenske narodne manjšine v sosednjih državah, skrbi za Slovence po svetu ter v ohranitvi in razvoju skupnega slovenskega kulturnega prostora. EU opredeli kot temeljni vrednostni in politični okvir za zagotavljanje blaginje ter temeljnih pravic Republike Slovenije, Nato pa kot temeljni okvir za zagotavljanje nacionalne varnosti (DeZPRS-1, 2015).

Cilji zunanje politike so torej mir, varnost, blaginja, urejeni dvostranski odnosi, ugled, prepoznavnost in uvrščenost v jedro EU, okrepljen večstranski sistem in prepoznavnost slovenske kulturne, znanstvene ter izobraževalne odličnosti. Prednostna področja zunanje politike Republike Slovenije so krepitev slovenske navzočnosti na Zahodnem Balkanu, dejavna podpora širitvi EU in Nata, krepitev vidnosti in vloge Republike Slovenije v Natu kot temeljnem okviru nacionalne in evropske varnosti ter boj proti terorizmu in ekstremizmom. Prednostna območja zunanje politike so v alpsko-jadransko-podonavskem prostoru in Srednji Evropi. Osrednjo vlogo pri izvajanju deklaracije ima Ministrstvo za zunanje zadeve (DeZPRS-1, 2015).

1.2.3 Strategija zunanje politike Republike Slovenije

Zunanja politika je eden izmed temeljev države in njene suverenosti ter del nacionalnovarnostne politike. Tudi v Strategiji zunanje politike Republike Slovenije (Strategija ZP RS) je navedena kot sredstvo za uresničevanje zunanjepolitičnih ciljev in interesov Republike Slovenije. V Strategiji zunanje politike Republike Slovenije so navedeni enaki temeljni cilji kot v Deklaraciji o zunanji politiki Republike Slovenije iz leta 2010. Navedeno je, da so mir, varnost, blaginja, urejeni dvostranski odnosi, močna EU in močan večstranski sistem na čelu z OZN in globalno strateško vlogo Nata ter prepoznavnost Slovenije temeljni cilji slovenske zunanje politike. Nato določa kot temeljni okvir nacionalne varnosti Republike Slovenije, poudarja pa pomembnost njene navzočnosti na Zahodnem Balkanu in interes po skupni zunanji ter varnostni politiki EU (Strategija zunanje politike Republike Slovenije, 2015).

Strateško okolje zunanje politike je v strategiji razdeljeno v koncentrične kroge. Prvi krog je Evropa, ki jo strategija razdeli na EU, Srednjo Evropo in evro-atlantski prostor, pri čemer so v strategiji v tem delu opredeljeni tudi interesi, povezani z Rusko federacijo in ZDA.

V strategiji je drugi krog poimenovan sosesčina in je razdeljen na sosednje države, Sredozemlje, Zahodni Balkan in Alpe.

Tretji krog je širši svet, s katerim bo Republika Slovenija zunanjepolitične cilje uresničevala tako dvostransko kot tudi v okviru skupne zunanje varnostne politike EU. Ta krog je razdeljen na (Strategija zunanje politike Republike Slovenije, 2015) Azijo, Afriko in Latinsko Ameriko.

Mehanizem za uresničevanje miru in varnostna strategija predvidevata predvsem razvoj dobrih dvostranskih odnosov ter delovanje zunanje politike v večstranskih organizacijah. Zadnje se nanaša tudi na sodelovanje v MOM v okviru OZN, EU, Nata in OVSE (Strategija zunanje politike Republike Slovenije, 2015).

1.2.4 Strategija sodelovanja Republike Slovenije v mednarodnih operacijah in misijah

Strategija sodelovanja Republike Slovenije v mednarodnih operacijah in misijah (Strategija sodelovanja RS v MOM) (Uradni list RS, št. 19/10) je bila prvi varnostnopolitični in vojaškoobrambni dokument v obliki strategije sodelovanja v MOM.

Cilj sodelovanja Republike Slovenije v MOM je zagotavljanje mednarodnega miru in varnosti, stabilnosti, demokracije, razvoja, krepitve vladavine prava, človekovih pravic in temeljnih svoboščin ter pomoči ob naravnih in drugih nesrečah. S tem zagotavlja Republika Slovenija tudi svojo varnost (Strategija sodelovanja Republike Slovenije v mednarodnih operacijah in misijah, 2010, 4. člen).

Sodelovanje Republike Slovenije v MOM je sestavni del celovitega pristopa k zagotavljanju nacionalne varnosti in blaginje, uresničevanju zunanjepolitičnih, varnostnih, gospodarskih, razvojnih in drugih interesov ter ciljev in izpolnjevanju obveznosti ter izkazovanju solidarnosti v več- in dvostranskem okviru. S sodelovanjem v MOM Republika Slovenija sledi nacionalnim interesom in tako izpolnjuje obveznosti, ki izhajajo iz članstva v OZN, EU, Natu, OVSE in Svetu Evrope (Strategija sodelovanja Republike Slovenije v mednarodnih operacijah in misijah, 2010, 5. in 6. člen).

Za vse vrste MOM, razen za reševalne operacije, so strateški interesi prednostno opredeljeni v Jugovzhodni Evropi in tudi Vzhodni Evropi, na Kavkazu, v Sredozemlju, na Bližnjem vzhodu, v Aziji in Afriki ter na drugih območjih po svetu. Ti interesi so varnost in stabilnost, delujoča pravna država ter gospodarski razvoj Jugovzhodne in Vzhodne Evrope ter Kavkaza (Strategija sodelovanja Republike Slovenije v mednarodnih operacijah in misijah, 2010, 22. člen).

Strategija sodelovanja Republike Slovenije v mednarodnih operacijah in misijah določa Ministrstvo za zunanje zadeve Republike Slovenije, Ministrstvo za obrambo Republike Slovenije in Ministrstvo za notranje zadeve Republike Slovenije za glavne pobudnike sodelovanja Republike Slovenije v MOM (2010, 37. člen). Kdo so izvajalci te strategije, lahko razberemo v 43. členu, ki zahteva vzdrževanje ustrezne ravni pripravljenosti in razpoložljivosti enot ter pripadnikov Slovenske vojske, Policije in civilnih strokovnjakov ter zmogljivosti na obrambnem področju in zmogljivosti za zaščito, reševanje in pomoč (Strategija sodelovanja Republike Slovenije v mednarodnih operacijah in misijah, 2010, 43. člen).

Lahko rečemo, da ta dokument združuje strateške in politične smernice glede sodelovanja v MOM ter jih postavi v sodobno okolje. Strategija zagotavlja okvir za odločanje o sodelovanju in opredeljuje splošni sklop zmogljivosti za njeno izvajanje. V dokumentu je opredeljen odgovor na spremembe v svetu, kar zahteva nov pristop, vključno z uporabo političnih, diplomatskih, civilnih, vojaških, razvojnih in drugih instrumentov. Strategija je v skladu z drugimi pomembnimi dokumenti, ki urejajo področje nacionalne varnosti in zunanje politike, vključno z razvojnim sodelovanjem ter drugimi strateškimi dokumenti in ustreznimi zakonodajnimi akti.

2 VLOGA SLOVENSKE VOJSKE V ZUNANJI POLITIKI REPUBLIKE SLOVENIJE

V do zdaj obdelanih strateških zunanjepolitičnih dokumentih nismo zasledili, da bi bila Slovenska vojska v katerem izmed njih omenjena kot najpomembnejši instrument zunanje politike Republike Slovenije, zato v nadaljevanju pogledjmo, kako Slovenska vojska vsaj posredno prispeva k uresničevanju zunanjepolitičnih interesov in ciljev Republike Slovenije.

2.1 Namen in naloge Slovenske vojske

Ustava Republike Slovenije ne opredeljuje jasno namena Slovenske vojske. Namen oboroženih sil lahko sklepamo iz:

- člena ustave, ki opredeli »ozemeljsko enotno in nedeljivo državo«;
- člena, ki določa, da »država ustvarja možnosti za skladen civilizacijski in kulturni razvoj Slovenije«;
- 124. člena, ki navaja, da »vrsto, obseg in organizacijo obrambe, nedotakljivosti in celovitosti državnega ozemlja ureja zakon, ki ga sprejme državni zbor z dvotretjinsko večino glasov navzočih poslancev«. 124. člen tudi določa, da »država pri zagotavljanju varnosti izhaja predvsem iz mirovne politike ter kulture miru in nenasilja« (Ustava RS, 1991).

Temeljni zakon, ki se v Sloveniji nanaša na področje obrambe, je Zakon o obrambi, ki v (Zakon o obrambi, 2004, in Zakon o dopolnitvi Zakona o obrambi, 2015):

- 2. členu kot temeljni namen obrambe določa »odvrčanje napada na državo ter obrambo neodvisnosti, nedotakljivosti in celovitosti države«;
- 37. členu istega zakona določa Slovenski vojski več nalog, in sicer vojaško usposabljanje, zagotavljanje potrebne pripravljenosti, izvajanje vojaške obrambe ob napadu na državo, sodelovanje pri zaščiti in reševanju, sodelovanje s Policijo pri širšem varovanju državne meje v notranjosti državnega ozemlja skladno z načrti in po predhodni odločitvi vlade in izvrševanje obveznosti države v mednarodnih organizacijah.

Drugi zakon, ki ga lahko štejemo za temeljnega na področju delovanja Slovenske vojske, je Zakon o službi v Slovenski vojski. Zakon določa načine, na katere Slovenska vojska opravlja obveznosti, ki jih je država sprejela v mednarodnih organizacijah oziroma z mednarodnimi pogodbami, in sicer z delovanjem vojaške diplomacije; s sodelovanjem v operacijah, na misijah in v drugih oblikah delovanja, primernih za preprečevanje sporov, ohranjanje, vsiljevanje in vzdrževanje miru ter v kolektivni obrambi; s sodelovanjem in delovanjem v skupnih poveljstvih ter enotah zaveznitva oziroma drugih mednarodnih organizacij; s sodelovanjem in delovanjem v organih, predstavništvih ali službah mednarodnih organizacij; s sodelovanjem v skupnih poveljstvih in enotah, ustanovljenih z drugimi državami; z vojaško pomočjo v oborožitvi, vojaški opremi ali drugi obliki; s humanitarno pomočjo ali pomočjo za izvajanje humanitarnih dejavnosti in s sodelovanjem v dejavnostih za preprečevanje terorističnih in drugih pojavov ogrožanja stabilnosti in varnosti (Zakon o službi v Slovenski vojski, 2007).

Cebek ugotavlja, da so se funkcije Slovenske vojske skozi čas spreminjale iz pretežno internih v uravnotežene (interne in eksterne), iz vojaškoobrambnih pa v širše varnostne, pri čemer udeležba v MOM predstavlja eno izmed najpomembnejših in prioritarnih funkcij Slovenske vojske, saj z njo Republika Slovenija zagotavlja mednarodni mir in varnost (2014, str. 332).

2.2 Slovenska vojska v MOM

Slovenija s svojo vojsko dejavno sodeluje v MOM že od leta 1997. Tako poskuša skladno s svojimi sposobnostmi in interesi prispevati k vzpostavitvi miru ter stabilnosti v svetu, zlasti v svoji soseščini in Jugovzhodni Evropi (Podbrežnik, 2012, str. 47). Vzroki ali razlogi, ki so privedli do sodelovanja Slovenije in s tem Slovenske vojske v mirovni operacijah, so:

- stopnja razvoja Slovenske vojske;
- sindrom bega z Balkana;
- proces približevanja mednarodnim strukturam, zlasti Natu;
- zorenje nacionalnega interesa (Prezelj v Podbrežnik, 2012, str. 62).

Podbrežnik (2012, str. 51) ugotavlja, da je bilo vključevanje v prve mirovne operacije predvsem politična odločitev, ki je sledila veliki želji Slovenije po vključitvi v Nato. Hkrati se postavlja vprašanje, ali Slovenska vojska sodeluje v mirovni operacijah zaradi zunanje politike ali nacionalne varnosti. Sodelovanje v mirovni operacijah je še posebno pomembno za Slovenijo, saj tako usposabljanje omogoča hiter napredek pri vzpostavitvi bojne pripravljenosti, kar je pomembno tudi za nacionalno varnost. Sodelovanje slovenskih vojaških zmogljivosti v MOM sledi načelu usmerjenega in koncentriranega vključevanja na konfliktna območja. Sodelovanje je načrtovano v skladu z načelom zmerne zemljepisne razpršenosti in večje specializacije pri zagotavljanju določenih nišnih zmogljivosti (Podbrežnik, 2012, str. 51–65).

Leto	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Število	53	65	174	185	176	171	375	376	601	540	1036
Leto	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Število	938	1051	978	903	966	829	691	760	583	662	709

Tabela 1:
Število udeleženih
pripadnikov
Slovenske vojske v
MOM na letni ravni
od leta 1997 do
2018
Vir:
Šteiner, 2017,
str. 47. Dopolnjeno
s podatki spletne
strani GŠSV 2019.

Za Republiko Slovenijo je značilno, da se je s Slovensko vojsko najprej udeleževala MOM pod vodstvom OZN, po včlanitvi v Nato pa je trend prešel v korist udeležbe v MOM, ki jih vodi Nato (Cebek, 2014, str. 318). V zadnjem obdobju se je udeležba Republike Slovenije v MOM uravnotežila predvsem glede tega, katera mednarodna organizacija je odgovorna za posamezno MOM, saj čedalje večjo vlogo na kriznih žariščih prevzema tudi EU.

Analiza, v pristojnosti katere izmed mednarodnih organizacij so bile MOM, v katerih je sodelovala Slovenska vojska, nam omogoča razdelitev v obdobja (Strategija sodelovanja RS v MOM, 2010):

- prvo obdobje (od leta 1997 do 2002): v tem obdobju je Slovenska vojska sodelovala v eni MOM pod vodstvom OVSE, v štirih pod vodstvom OZN in v treh pod vodstvom Nata. V operacijah EU Slovenija v tem obdobju ni sodelovala. Za to obdobje lahko rečemo, da je bila udeležba Slovenske vojske v MOM uravnotežena, če upoštevamo le nosilce posameznih operacij;
- drugo obdobje (od leta 2003 do 2006): v tem obdobju je Slovenska vojska sodelovala v eni MOM pod vodstvom OZN, v šestih MOM pod vodstvom Nata in v treh MOM pod vodstvom EU. Primat udeležbe Slovenske vojske v operacijah Nata in EU v tem obdobju lahko pripišemo težnjam Slovenije, da postane polnopravna članica obeh organizacij. V tem času se tudi pokaže slovenska zunanjepolitična usmerjenost, ki je obsegala varnost in stabilnost Zahodnega Balkana, učvrstitev kredibilnosti ter izraz solidarnosti v obeh organizacijah;
- tretje obdobje (od leta 2007 do 2012): to je bil čas, ko je bila uravnoteženost udeležbe Slovenske vojske v MOM največja. Slovenska vojska je sodelovala v treh operacijah OZN, štirih operacijah Nata in štirih operacijah EU. Kot smo videli prej, je bilo to obdobje bogato tudi glede številčnosti udeležbe pripadnikov Slovenske vojske v MOM;
- četrto obdobje (od leta 2013): to obdobje zaznamuje največje število MOM, v katerih je sodelovala Slovenska vojska. Slovenija je s svojo vojsko sodelovala v dveh operacijah pod vodstvom OZN, v petih pod vodstvom Nata, v štirih pod vodstvom EU in v dveh v okviru koalicije. To obdobje izstopa tudi zaradi operacije eFP pod vodstvom Nata in dveh tako imenovanih koalicijskih MOM Mare Nostrum in OIR, saj se je Slovenija v Strategiji sodelovanja Republike Slovenije v mednarodnih operacijah in misijah (2010, 16. člen) zavezala, da bo sodelovala v operacijah z mandatom OZN v treh operacijah, toda tega načela nismo opazili.

2.3 Slovenska vojska v diplomaciji

Obrambno diplomacijo povezujemo tako z dvostranskim sodelovanjem obrambnih resorjev nacionalnih držav kot z večstranskim sodelovanjem v mednarodnih organizacijah. Pri mednarodnih organizacijah smo se omejili na Nato in EU.

Po pregledu spletnih strani slovenskih veleposlaništev je razvidno, da ima Ministrstvo za obrambo Republike Slovenije trenutno v tujini osem obrambnih atašejev, in sicer v BiH, Italiji, na Kitajskem, v Nemčiji, Rusiji, Srbiji, Turčiji in ZDA, kar ta trenutek predstavlja slovensko dvostransko obrambno diplomacijo.

Slovenska večstranska obrambna diplomacija je bila bolj odvisna od mednarodnih organizacij, v katere se je Slovenija želela vključiti in se tudi je vključila. Njeno oblikovanje Kocbek (2007, str. 83) razdeli na tri obdobja:

- 1995–1998: slovenska večstranska diplomacija se je začela razvijati z Natovim programom Partnerstvo za mir. Takrat je Slovenija tudi imenovala vojaške diplomatske predstavnike v Partnership Coordination Cell (PCC), Supreme

Headquarter Allied Power Europe (SHAPE) v Monsu in poveljstvo Nata v Bruslju ter častnika za povezave pri Zahodnoevropski uniji, v kateri je Slovenija leta 1996 postala pridružena članica;

- 1998–2004: ustanovljena je bila in začela je delovati Stalna misija Republike Slovenije pri Natu in Zahodnoevropski uniji z obrambnimi in vojaškimi diplomatskimi predstavniki Ministrstva za obrambo Republike Slovenije za sodelovanje z Natom v Euro Atlantic Partnership Council (EAPC) in Euro Atlantic Partnership Military Committee (EAPMC). V tem obdobju sta bila imenovana tudi častnik za povezave v European Union Military Staff (EUMS) in častnik »sogovornik« za European Union Military Committee (EUMC). Napoten je bil tudi obrambni svetovalec na misijo Republike Slovenije v OZN;
- od leta 2004: Slovenija postane članica EU in Nata. Oblikujejo se nacionalna predstavništva v Natu, istega leta pa se oblikuje tudi obrambni oddelek za misije Republike Slovenije pri OVSE na Dunaju.

Temeljna naloga mednarodnega sodelovanja na vojaškem področju je uresničevanje dejavnosti, ki učinkovito in neposredno podpirajo delovanje Republike Slovenije kot partnerice ter polnopravne članice Nata in EU. Slovenska vojska ima v tujini pripadnike na mirnodobnih dolžnostih v vojaških predstavništvih, Natovi poveljniški strukturi in strukturi sil ter okviru Evropske unije, mednarodnih organizacijah in organih ter večnacionalnih poveljstvih oziroma štabih (Slovenska vojska, 2018).

Organiziranost in umeščenost slovenskih nacionalnih predstavništev v EU in Natu se od leta 2004 do danes nista veliko spreminjali in tako imamo danes naslednja predstavništva pri EU in Natu:

- Vojaško predstavništvo (VOPRE) misije Republike Slovenije pri EU s sedežem v Bruslju v Belgiji;
- Vojaško predstavništvo (VOPRE) z vojaškim predstavnikom misije Republike Slovenije pri poveljstvu Nata s sedežem v Bruslju v Belgiji;
- Nacionalno vojaško predstavništvo (NVP) pri Zavezniškem poveljstvu za operacije (ACO) s sedežem v Monsu v Belgiji;
- Nacionalno predstavništvo za povezave pri Zavezniškem poveljstvu za transformacijo (ACT) s sedežem v Norfolku v ZDA (Slovenska vojska, 2018).

Sklep Pomembna vloga Slovenske vojske, ki jo lahko razberemo iz preučenihi strateških dokumentov, v katerih so opredeljeni zunanjepolitični interesi in cilji Republike Slovenije, je njeno sodelovanje v MOM, vendar Slovenska vojska v Resoluciji o strategiji nacionalne varnosti Republike Slovenije iz leta 2010, v Deklaraciji o zunanji politiki Republike Slovenije iz leta 2015 in v Strategiji zunanje politike Republike Slovenije ni omenjena kot sredstvo za doseg ciljev. Pri tem je treba opozoriti tudi na dejstvo, da je mednarodno varnostno okolje v Deklaraciji o zunanji politiki Republike Slovenije opredeljeno ožje kot v Strategiji zunanje politike Republike Slovenije, kar kaže na nasprotno hierarhičnost zunanjepolitičnih dokumentov, v Strategiji sodelovanja Republike Slovenije v mednarodnih operacijah in misijah pa

je mednarodno varnostno okolje opredeljeno bolj skladno, in sicer tako z Resolucijo o strategiji nacionalne varnosti Republike Slovenije kot z Deklaracijo o zunanji politiki Republike Slovenije.

Po drugi strani je pomembno, da je Strategija sodelovanja Republike Slovenije v mednarodnih operacijah in misijah, od katere bi pričakovali natančnejšo opredelitev ciljev, načinov in sredstev za sodelovanje v MOM, bolj splošna od Resolucije o strategiji nacionalne varnosti Republike Slovenije, saj za cilje sodelovanja Republike Slovenije v MOM ponuja mešan izbor strateških interesov in nacionalnovarnostnih ciljev Republike Slovenije. Zelo podobno so sestavljeni tudi cilji zunanje politike v Deklaraciji o zunanji politiki Republike Slovenije. Zunanjepolitični dokumenti so enotni glede tega, da je sodelovanje v MOM eno izmed jasno določenih sredstev za zagotavljanje nacionalne varnosti, pri čemer le Strategija sodelovanja Republike Slovenije v MOM omenja Slovensko vojsko skupaj s Policijo in civilnimi strokovnjaki kot sredstvo za doseganje ciljev.

Humanitarno pomoč ali pomoč za izvajanje humanitarnih dejavnosti lahko utemeljimo na podlagi enega izmed ciljev zunanje politike v Deklaraciji o zunanji politiki Republike Slovenije, omenjena naloga pa je zapisana tudi v Strategiji zunanje politike Republike Slovenije, vendar nobeden izmed teh dveh dokumentov pri tem ne omenja Slovenske vojske. Ta je opredeljena kot eno izmed sredstev za pomoč ob naravnih in drugih nesrečah v Strategiji sodelovanja Republike Slovenije v mednarodnih operacijah in misijah.

Vlogo Slovenske vojske pri delovanju vojaške diplomacije, sodelovanju in delovanju v skupnih poveljstvih in enotah zavezništva oziroma drugih mednarodnih organizacij, pri sodelovanju in delovanju v organih, predstavništvih ali službah mednarodnih organizacij ter pri sodelovanju v skupnih poveljstvih in enotah, ustanovljenih z drugimi državami, lahko združimo v več ciljev zunanje politike, ki opredelijo kolektivno varnost, poglobljene odnose s partnerji, prepoznavnost Republike Slovenije ter njeno umestitev v EU in večstranski sistem v okviru OZN. Deklaracija o zunanji politiki Republike Slovenije pri prednostnih področjih, lahko rečemo tudi interesih, zunanje politike navaja Nato kot temeljni okvir nacionalne in evropske varnosti, Strategija zunanje politike Republike Slovenije pa ta interes podpre tudi z zavezo o izpolnjevanju svojega deleža zavez, izhajajočih iz članstva v Natu.

Pri tem je treba poudariti, da nobeden izmed analiziranih zunanjepolitičnih dokumentov ne navaja obrambne ali vojaške diplomacije, čeprav Strategija zunanje politike Republike Slovenije opredeli vse druge diplomacije (ekonomsko, gospodarsko, znanstveno, kulturno, javno in konzularno), s katerimi bo Republika Slovenija podprla zunanjepolitične interese in cilje. Kot smo lahko opazili, je Slovenska vojska močno vključena v obrambno diplomacijo tako z vojaškimi atašeji v osmih državah kot s pripadniki v vojaških predstavništvih v Natu in EU ter z obrambnim svetovalcem na misiji Republike Slovenije pri OZN in z obrambnim oddelkom v OVSE.

Vloga Slovenske vojske pri sodelovanju v dejavnostih za preprečevanje terorističnih in drugih pojavov ogrožanja stabilnosti ter varnosti lahko povzamemo s prednostnih področij zunanje politike v Deklaraciji o zunanji politiki Republike Slovenije in iz Strategije zunanje politike Republike Slovenije, ki območje sodelovanja pri boju proti terorizmu in pri preprečevanju radikalizacije omeji na države Zahodnega Balkana.

Vojaška pomoč v oborožitvi, vojaški opremi ali drugi obliki ni opredeljena v nobenem izmed strateških zunanjepolitičnih dokumentov, razen če se ta pomoč šteje pod humanitarno pomoč, kar pa je stvar razprave z vidika mednarodnega prava.

Ugotavljamo, da vloga Slovenske vojske pri uresničevanju zunanjepolitičnih interesov in ciljev Republike Slovenije ni opredeljena neposredno v strateških zunanjepolitičnih dokumentih Republike Slovenije, vendar pa Slovenska vojska posredno močno podpira tako cilje kot posamezne interese zunanje politike, ki izhajajo iz strateških interesov in nacionalnovarnostnih ciljev Republike Slovenije.

Preučevane strateške dokumente, ki opredeljujejo slovenske zunanjepolitične interese in cilje, smo razdelili na dve obdobji, in sicer na obdobje pred polnopravnim članstvom v Natu in EU in po njem.

V prvem obdobju je takoj opazno manjše število strateških dokumentov z zunanjepolitičnega področja, poleg tega pa ni bilo strateškega dokumenta o zunanji politiki. Najbližje temu strateškemu dokumentu je bila Deklaracija o zunanji politiki Republike Slovenije, vendar jo je državni zbor sprejel šele leta 1999. Do takrat bi lahko rekli, da je bila strategija slovenske zunanje politike usmerjena v to, kako se distancirati od Balkana in kako biti drugačna od nekdanjih jugoslovanskih republik. Že v Resoluciji o izhodiščih zasnove nacionalne varnosti Republike Slovenije je opredeljena zunanja politika do sosedov, mednarodnih ustanov in organizacij, vendar je bila ta opredelitev bolj na deklarativni ravni. Popravki Resolucije o izhodiščih zasnove nacionalne varnosti Republike Slovenije iz leta 1994 so že prinesli zunanjepolitični cilj, ki je bil vključen v Nato in Zahodnoevropsko unijo, ter že omenjen zadržek pri zagotavljanju mirovnih sil v nekdanji Jugoslaviji. V Deklaraciji o zunanji politiki Republike Slovenije je jasno opredeljeno, da je strateški razvojni in varnostni interes Republike Slovenije vključen v EU, Nato ter Zahodnoevropsko unijo. Strateško okolje je deklaracija razdelila na sosednje države, evropske države in ZDA (pri tem je mišljena tudi Ruska federacija) ter Jugovzhodno Evropo, kar kaže na spremembo zunanje politike glede nekdanjih jugoslovanskih republik. Treba je omeniti dejstvo, da so ZDA v deklaraciji omenjene kot bistvene za Slovenijo, poudarjena pa je pomembnost poglobljenih dvostranskih odnosov in zavezništva z ZDA. Slednje je Republika Slovenija razvijala predvsem v MOM pod vodstvom Nata. Ruska federacija je na drugi strani omenjena kot država, s katero je treba razvijati dobre odnose, predvsem na gospodarskem področju. Zelo podobno je navedeno tudi v Resoluciji o strategiji nacionalne varnosti Republike Slovenije iz leta 2001, saj kot prednostno nalogo slovenske zunanje politike določa vključitev Republike Slovenije v EU in Nato.

Lahko ugotovimo, da so imeli vsi strateški dokumenti iz obdobja pred vstopom Slovenije v Nato in EU jasno opredeljene nacionalne ter posledično zunanjepolitične interese. Glavni zunanjepolitični in varnostni interes je bil vključitev Slovenije v ti mednarodni organizaciji. Prav tako lahko ugotovimo, da je bilo v teh dokumentih tudi strateško varnostno okolje Slovenije precej poenoteno na Jugovzhodno Evropo in Bližnji vzhod, kar se je kazalo predvsem pri sodelovanju Slovenske vojske v MOM v tistem času.

Strateški dokumenti Republike Slovenije, ki opredeljujejo zunanjepolitične interese in cilje po vstopu v EU ter Nato, kažejo na to, da se je Slovenija znašla v nekakšnem vakuumu, saj so bili vsi zunanjepolitični cilji doseženi. Leta 2010 smo dobili novo Resolucijo o strategiji nacionalne varnosti Republike Slovenije in Strategijo sodelovanja Republike Slovenije v mednarodnih operacijah in misijah, leta 2015 pa novo Deklaracijo o zunanji politiki Republike Slovenije in popolnoma nov dokument Strategijo zunanje politike Republike Slovenije. Žal je treba povedati, da Resolucija o strategiji nacionalne varnosti Republike Slovenije, Deklaracija o zunanji politiki Republike Slovenije in Strategija zunanje politike Republike Slovenije niso prinesle česa novega oziroma niso določile novih interesov in ciljev za slovensko zunanjo politiko. Vsi trije dokumenti opredelijo le okvire, ki jih je Slovenija že dosegla. Še več, v strateško varnostno okolje vnašajo nejasnosti, saj so navedeni dokumenti zelo različni. Dejstvo je, da slovenska zunanja politika z omenjenimi tremi dokumenti ni dobila novih smernic, temveč nejasne in med seboj neuskklajene dokumente, od katerih nobeden ni usklajen niti z Resolucijo o strategiji nacionalne varnosti Republike Slovenije, kar kaže na nespoštovanje hierarhije strateških dokumentov v Republiki Sloveniji.

V Resoluciji o strategiji nacionalne varnosti Republike Slovenije je opredeljeno, da ima v mednarodnem varnostnem okolju za Slovenijo največji pomen Jugovzhodna Evropa. Hkrati je navedeno, da bo Slovenija razvijala partnerske odnose z državami Vzhodne Evrope in Srednje Azije, krepila zavezništvo z ZDA in partnerstvo z Rusko federacijo ter si prizadevala za razvoj odnosov z Brazilijo, Indijo in Kitajsko. Za zadnje štiri države lahko rečemo, da so pri tem bistveni gospodarski odnosi. Navedeno je, da se bo Republika Slovenija v MOM v okviru Nata in EU vključevala predvsem v tiste, ki bolj neposredno vplivajo na nacionalno varnost Republike Slovenije, kot so Jugovzhodna Evropa, Bližnji vzhod in vzhodnoevropsko sosedstvo Srednje Azije ter Severne Afrike. Če primerjamo Resolucijo o strategiji nacionalne varnosti Republike Slovenije s Strategijo sodelovanja Republike Slovenije v mednarodnih operacijah in misijah, lahko rečemo, da sta usklajeni, saj navajata ista območja, kjer bo Republika Slovenija dejavna v MOM.

Analiza Deklaracije o zunanji politiki Republike Slovenije in Strategije zunanje politike Republike Slovenije je pokazala, da nobena ni povsem skladna z Resolucijo o strategiji nacionalne varnosti Republike Slovenije. Obe se sicer ujemata z njo, ko navajata dodatno slovensko navzočnost na Zahodnem Balkanu, če sklepamo, da je Zahodni Balkan v Jugovzhodni Evropi, ki jo navaja Resolucija o strategiji nacionalne

varnosti Republike Slovenije. V delih, v katerih je v Deklaraciji o zunanji politiki Republike Slovenije opredeljena krepitev vezi v alpsko-jadransko-podonavskem prostoru in Srednji Evropi, ne moremo več govoriti o usklajenosti z Resolucijo o strategiji nacionalne varnosti Republike Slovenije, saj deklaracija širi območje »interesa« iz resolucije. Strategija zunanje politike Republike Slovenije je šla še dlje, saj smo opazili, da strateško okolje zunanje politike razdeli na tri koncentrične kroge, ki v seštevku pomenijo skoraj ves svet. Za Slovensko vojsko je ta nekonsistentnost politike in zunanjepolitičnih dokumentov pomenila čedalje večjo razpršenost MOM, in sicer tako geografsko kot tudi po uporabi različnih zmogljivosti, ki jih je treba tudi logistično podpirati.

V obdobju po vstopu Republike Slovenije v Nato in EU do leta 2012 je bila Slovenska vojska na štirih območjih delovanja, bilo pa je tudi največje letno povprečje udeleženih pripadnikov v MOM, in sicer 877 pripadnikov. Območja delovanja so bila skladna z vsemi takrat veljavnimi strateškimi zunanjepolitičnimi dokumenti in tudi pripadniki Slovenske vojske v MOM so bili skoncentrirani na teh štirih območjih, čeprav smo leta 2009 sodelovali celo v devetih MOM.

V obdobju po letu 2012 je bila Slovenska vojska udeležena v MOM na šestih območjih delovanja, vendar se je zmanjšalo letno povprečje udeleženih pripadnikov Slovenske vojske v MOM na 709. V tem času je prišlo do sprememb v Deklaraciji o zunanji politiki Republike Slovenije, prav tako pa je Republika Slovenija dobila nov strateški zunanjepolitični dokument Strategijo zunanje politike Republike Slovenije. Nova strateška zunanjepolitična dokumenta sta razširila zunanjepolitično interesno območje Republike Slovenije, kar se je pokazalo tudi v večji razpršenosti udeležbe Slovenske vojske v MOM, in to z zmanjšanim številom pripadnikov.

Strateški zunanjepolitični dokumenti so se spreminjali postopoma. Največje spremembe so se v omenjenih dokumentih zgodile leta 2015 z novo Deklaracijo o zunanji politiki Republike Slovenije in Strategijo zunanje politike Republike Slovenije, ki sta fokus slovenske zunanje politike razširili čez limite, ki naj bi jih dajala Resolucija o strategiji nacionalne varnosti Republike Slovenije iz leta 2010.

Za konec je treba povedati, da je Slovenska vojska primeren partner pri izvajanju slovenske zunanje politike s sodelovanjem v MOM in da tako dejavno pomaga pri vzdrževanju ter ohranjanju mednarodnega miru in varnosti. Poleg tega od leta 1997 enote Slovenske vojske dejavno sodelujejo v mirovnih operacijah in uspešno opravljajo vse naloge, ki so jim bile dodeljene s sklepi Vlade RS o vključevanju v MOM, in sicer ne glede na to, na katero območje so pripadniki Slovenske vojske poslani, in ne glede na to, ali je to območje v strateškem zunanjepolitičnem interesu države.

Glavni predlog, ki izhaja iz zapisanega, je, da mora Republika Slovenija poenotiti strateške dokumente, ki opredeljujejo zunanjo politiko, da ne bodo že ti dokumenti v nasprotju. Tudi številčnost in časovna razpršenost priprave posameznih dokumentov

ne prispevata k učinkovitejši zunanji politiki ter posledično načrtni uporabi Slovenske vojske pri doseganju zunanjepolitičnih interesov ter ciljev Republike Slovenije. Razmisliti je treba tudi, na čem bodo poudarki slovenske zunanje politike, in jasno opredeliti, kdo so naši zavezniki in kdo so naši partnerji. Preden se bomo lotili prenove dokumentov, moramo poskrbeti, da bo slovenska zunanja politika enotna in da je ne bomo spreminjali vsakih nekaj let.

Literatura

1. *Bebler, A. 2002. Nacionalni interes Republike Slovenije in varnostne sestavine evroatlantskih integracij. Teorija in praksa, letnik 39, številka 4.*
2. *Benko, V. 1992. O vprašanju prioritet v zunanji politiki Slovenije. Teorija in praksa. Letnik 29, številka 1–2.*
3. *Cebek, I. 2014. Vpliv mirovnih operacij na funkcije oboroženih sil srednjeevropskih držav po hladni vojni – Slovenija v primerjalni perspektivi. Doktorska disertacija. FDV. Ljubljana.*
4. *Deklaracija o zunanji politiki Republike Slovenije, 1999. Uradni list RS, št. 108/99. <http://www.pisrs.si/Pis.web/pregledPredpisa?id=DEKL3> (20. 12. 2017).*
5. *Humar, D. 2018. Predavanja v sklopu študijskega potovanja 8. generacije generalštabnega šolanja 18. junija 2018. Bruselj.*
6. *Kocbek, A. 2007. Preoblikovanje obrambne diplomacije. Bilten Slovenske vojske, 9 (1), 73–90. http://www.slovenskavojska.si/fileadmin/slovenska_vojska/pdf/bilten_sv/bilten_sv07_9_1.pdf (20. 12. 2017).*
7. *Podbrežnik, B. 2012. Sodelovanje Slovenske vojske v mednarodnih operacijah in na misijah v luči zunanje politike Republike Slovenije. Sodobni vojaški izzivi. Generalštab Slovenske vojske.*
8. *Popravek Resolucije o izhodiščih zasnove nacionalne varnosti RS, 1994. Uradni list RS, št. 2/94. https://www.uradni-list.si/_pdf/1994/Ur/u1994002.pdf (20. 12. 2017).*
9. *Resolucija o izhodiščih zasnove nacionalne varnosti RS, 1993. Uradni list RS, št. 71/93. <https://www.uradni-list.si/pdf/1993/Ur/u1993071.pdf> (20. 12. 2017).*
10. *Resolucija o strategiji nacionalne varnosti Republike Slovenije (ReSNV). Uradni list RS, št. 56/01. <https://www.uradni-list.si/glasilo-uradni-list-rs/vsebina/2001-01-2957?op=2001-01-2957> (20. 12. 2017).*
11. *Resolucija o strategiji nacionalne varnosti Republike Slovenije (ReSNV-1). Uradni list RS, št. 27/10. <http://www.pisrs.si/Pis.web/pregledPredpisa?id=RESO61> (20. 12. 2017).*
12. *Slovenska vojska. 2018. Mednarodno sodelovanje. <http://www.slovenskavojska.si/mednarodno-sodelovanje/> (4. 7. 2018).*
13. *Strategija sodelovanja Republike Slovenije v mednarodnih operacijah in misijah. Uradni list RS, št. 19/10.*
14. *Šteiner, A. 2017. Slovenski prispevek v mednarodnih operacijah in na misijah in vpliv na transformacijo Slovenske vojske. Zbornik: 20 let v službi miru. Ljubljana. Ministrstvo za obrambo. Stran 44–70.*
15. *Strategija zunanje politike, 2015. http://www.mzz.gov.si/fileadmin/pageuploads/Zakonodaja_in_dokumenti/dokumenti/strategija_ZP.pdf (20. 12. 2017).*
16. *Ustava Republike Slovenije. 1991. Neuradno prečiščeno besedilo. <http://www.pisrs.si/Pis.web/pregledPredpisa?id=USTAI#> (7. 1. 2018).*
17. *Zakon o obrambi – uradno prečiščeno besedilo – ZObr-UPB1. Uradni list RS, št. 103/04.*
18. *Zakon o dopolnitvi Zakona o obrambi – ZObr-E. Uradni list RS, št. 95/15.*
19. *Zakon o službi v Slovenski vojski. Uradni list RS, št. 68/07 in 58/08 – ZSPJS-I.*

VLOGA SLOVENSKE VOJSKE OB POJAVU KOMPLEKSNE KRIZE V REPUBLIKI SLOVENIJI

THE ROLE OF THE SLOVENIAN ARMED FORCES IN THE EVENT OF A COMPLEX CRISIS IN THE REPUBLIC OF SLOVENIA

Povzetek V današnjem času so krize vedno bolj kompleksne. Če obseg krize presega odzivne zmoglosti posameznih ministrstev, vladnih služb in podsistemov sistema nacionalne varnosti, govorimo o kompleksni krizi. Uspešen in učinkovit odziv nanje zahteva od nacionalnovarnostnega sistema stalno pripravljenost in usklajenost, da lahko pravočasno ukrepa in se odzove na morebitne pojave kompleksne krize. Prispevek analizira vlogo Slovenske vojske ob pojavu kompleksne krize v Republiki Sloveniji po sprejetju dopolnitev 20. člena Zakona o vladi.

Temeljni namen članka je pregled usklajenosti in pristojnosti delovanja organov med kompleksno krizo s poudarkom na Slovenski vojski.

Nadgrajevanje mehanizmov kriznega upravljanja in vodenja v Sloveniji je podlaga za zagotavljanje varnosti njenim prebivalcem. Občutek, da smo dobro pripravljeni na prihodnje kompleksne krize, je včasih tudi zavajajoč, saj nas izkušnje učijo ravno nasprotno.

Slovenska vojska je v vlogi podpornega delovanja drugim segmentom sodelovala v vseh večjih področnih krizah v državi. Prav tako je bila udeležena pri reševanju migrantske krize, kjer je ponujala podporo pri nalogah Civilne zaščite in sodelovala pri nalogah skupaj s Policijo.

Ključne besede *Kompleksna kriza, krizno upravljanje in vodenje, Slovenska vojska.*

Abstract Crises today are becoming increasingly complex. If the scale of a crisis exceeds the response capabilities of individual ministries, government services and national security subsystems, we are dealing with a complex crisis. An effective and efficient response to such crises requires permanent readiness and concerted action of the

national security system, enabling it to act upon and respond to potential signs of a complex crisis in a timely manner. The paper analyses the role of the Slovenian Armed Forces on the onset of a complex crisis in the Republic of Slovenia as defined after the adoption of amendments to Article 20 of the Government of the Republic of Slovenia Act.

The basic purpose of the paper is to examine the concerted action and operational competence of authorities, especially the Slovenian Armed Forces, in the event of a complex crisis.

Enhancing crisis management mechanisms in Slovenia is the basis for ensuring the safety of its citizens. The feeling that we are well prepared for complex crises in the future can sometimes be misleading, since, indeed, experience suggests the opposite.

By providing operational support to other segments, the Slovenian Armed Forces have participated in all major sectoral crises in the country. In addition, the Slovenian Armed Forces participated in the resolution of the migrant crisis, offering support for the tasks carried out by the Civil Protection Service and performing tasks in cooperation with the Police.

Key words *Complex crisis, crisis management and leadership, Slovenian Armed Forces.*

Uvod V primerjavi s preteklostjo so v sodobnem času družbe precej bolj ranljive ob pojavu raznovrstnih kriz. Še posebej, če govorimo o kompleksni krizi. Gotovo sta temeljna vzroka visokotehnološka razvitost in medsebojna povezanost vseh družbenih sistemov ter tudi podsistemov. Tehnološka razvitost je namreč zelo odvisna od napredka v informacijsko-komunikacijski tehnologiji. Vse družbe se spoprijemajo z vedno večjim številom in intenzivnostjo ogrožanja družbe ter narave. Prav zato je varnost postala temelj družbenih vrednot.

V Sloveniji kompleksna kriza do leta 2017 ni bila opredeljena. Šele s spremembo Zakona o Vladi Republike Slovenije (ZVRS-I) so pojem krize na državni ravni konceptualno poenotili. Skladno z Uredbo o kriznem upravljanju in vodenju ter Nacionalnem centru za krizno upravljanje naj bi vodilna ministrstva in vladne službe pripravili načrte odzivanja na kompleksne krize. V teh načrtih bi morale biti opredeljene rešitve s poudarkom na organiziranosti in usklajenosti delovanja ob nastanku kompleksne krize. Kot posamezni dokumenti načrta se skladno z Uredbo lahko uporabijo dokumenti, načrtovani na obrambnem področju in na področju varstva pred naravnimi in drugimi nesrečami (VNDN) ter drugi predpisani načrti in dokument. Slovenija ima izoblikovan in v praksi potrjen sistem VNDN. V ta sistem je vpeta tudi Slovenska vojska (SV).

Sodobne krize, ki jih poznamo zdaj, so vedno tudi zelo medijsko zanimive. Glavni namen medijev ni nepristransko poročanje dokumentarnega tipa, temveč poročanje

in kritično ocenjevanje dela sistema kriznega upravljanja in vodenja v državi. Prav zato je ocena uspešnosti delovanja sistema kriznega upravljanja zelo pogosto odvisna od poročanja medijev.

Tudi Slovenija, tako kot druge sodobne države, vedno bolj opaža vse večjo ranljivost ob pojavu krize. Javnost te krize budno in z velikim zanimanjem opazuje, predvsem zaradi dela pristojnih služb.

V današnjem času, ki je zelo nepredvidljiv, sodobne družbe poleg obrambnega podsistema razvijajo še druge, zelo pomembne nacionalnovarnostne podsisteme. Ker se vojaške grožnje po svetu povečujejo, je prav tako treba razmišljati tudi o drugih grožnjah, ki nas lahko dosežejo. Temeljne grožnje Republike Slovenije (RS) so opredeljene v Resoluciji o strategiji nacionalne varnosti Republike Slovenije iz leta 2010 (ReSNV-1).¹ Zato mora biti nacionalnovarnostni sistem prilagojen trenutnim razmeram po svetu. Biti mora zelo prilagodljiv na dejavnike v notranjem okolju države in tudi na dejavnike v mednarodnem okolju.

Tudi Slovenija pri tem ni izjema. Izoblikovane ima vse tri podsisteme nacionalne varnosti, ki morajo biti med seboj dobro usklajeni. Ob pojavu grožnje ali krize je pomembno, da se ti podsistemi pravočasno in učinkovito odzovejo, naj si bo to reševanje prizadetih, zagotavljanje osnovne stopnje varnosti ljudem kot tudi njihovem premoženju ali odpravljanje nastalih posledic in dokončna sanacija. Vse to mora potekati v zelo homogenem in dobro organiziranem sistemu, v katerem sta najpomembnejša krizno upravljanje in vodenje. Prve odločitve v takih primerih so večinoma zelo pomembne pri poznejši oceni uspešnosti in učinkovitosti reševanja krize.

V tem burnem času je treba krizo razumeti kot dejanje, ki ogroža temeljne družbene vrednote. Hkrati nastaja velika negotovost, pristojni pa imajo le malo časa za učinkovito ukrepanje. Odziv nanjo je učinkovit samo takrat, kadar smo dobro pripravljeni in imamo ustrezne načrte, mehanizmi kriznega upravljanja in vodenja pa morajo biti celostno usklajeni.

1 OPREDELITEV NAJPOMEMBNEJŠIH POJMOV

1.1 Kriza

Zaradi različnih pristopov in pogledov na proučevanje kriz je veliko različnih opredelitev. V Sinonimnem slovarju slovenskega jezika najdemo pojem podjetniška kriza, ki je opredeljena kot »stanje v gospodarstvu, ko se ugodne razmere za razvoj začenjajo hitro slabšati« (SSSJ, 2016). V spletnem slovarju Business Dictionary je kriza opredeljena kot kritični dogodek ali točka odločitve, ko se lahko, če se ne ravna

¹ Med temeljne grožnje RS štejemo podnebne spremembe, socialne grožnje, ekonomske grožnje, naravne in druge nesreče, kriminal, zdravstveno-epidemiološke grožnje, migracije, terorizem, kibernetike napade in podobno (ReSNV-1, točka 4).

pravočasno oziroma niso izvedeni pravilni postopki, kriza spremeni v nesrečo ali katastrofo. Judith Beyer (2015) krizo opredeljuje kot časovni koncept, ki označuje preobrat (iz grške besede *krisis*). Uporaba se kaže, ko se neko mirno in predvidljivo stanje ali dogodek v svetu sprevrže v nemirno in nepredvidljivo stanje ali dogodek. V nadaljevanju omenja sedanjo krizo, ki naj bi bila predvsem razmišljanje in delovanje Zahoda. Nato krizo opredeli še z drugega stališča, češ da so krize del upravljanja družbenega življenja in da je razlikovanje med običajnim stanjem in krizo večinoma izmišljeno. King (v Grošelj, 2004, str. 19) opredeli krizo kot nekakšen nenačrtovan dogodek ali proces, ki ima moč, da povzroči notranje ali zunanje pogojen razpad vsake organizacije. Lahko se pojavi v kateri koli organizaciji in tako ogrozi njeno legitimnost. Furlan (2006, str. 10) krizo opredeli kot stanje, dogodek oziroma proces, ki ga ni mogoče obvladovati z običajnimi sredstvi, temveč zahteva aktiviranje sistema kriznega upravljanja, bodisi v državi ali zunaj nje. Za krizo sta značilna negotovost razmer in razmeroma kratek čas za ukrepanje. Te krize so lahko grožnje za regionalno in mednarodno varnost ter stabilnost. Zato so preprečevanje kriz, priprave na delovanje, spoprijemanje s posledicami in sanacija nastalih razmer skupni vsem področjem zagotavljanja nacionalne varnosti in varnosti v širši regiji. Po navadi se v reševanje kriz vključi tudi mednarodna skupnost, ki ima na razpolago več ukrepov kriznega upravljanja (političnih, diplomatskih, ekonomskih, vojaških itn.), ki umirijo krizo.

1.2 Kompleksna kriza

Kompleksna kriza je od leta 2017 opredeljena v 20. členu Zakona o spremembi Zakona o Vladi Republike Slovenije (ZVRS-I), s čimer je kriza na državni ravni konceptualno poenotena. Zaradi potrebe po ločevanju med področnimi krizami in krizami na državni ravni je kriza na državni ravni poimenovana kot kompleksna kriza. Taka kriza še ne pomeni, da je razglašeno vojno ali izredno stanje. Po tem členu h kompleksni krizi spada neki pojav, dogodek ali hujše ogrožanje temeljnih družbenih vrednot. Med kompleksne krize spadajo tudi hujše naravne ali druge nesreče, ki so povezane z veliko negotovostjo in razmeroma kratkim časom za ukrepanje. Taka kriza presega odzivnost posameznih ministrstev, vladnih služb in podsistemov sistema nacionalne varnosti (ZVRS-I, 20. člen). Kompleksna kriza se lahko razvije nenadoma, lahko pa se razširi iz posamezne nesreče ali področne krize. Tako je določen kazalnik oziroma merilo za kompleksno krizo, po katerem se odzivanje prenese na vlado in krizno upravljanje ter vodenje izvaja država, in sicer, ko pristojno ministrstvo, na področju katerega pride do izbruha ogrožanja, ugotovi, da obseg dogodka presega zmožnosti samostojnega odzivanja in potrebuje celovit in hiter odziv vlade. V takem primeru predlaga vladi vzpostavitev kriznega upravljanja in vodenja in nanjo prenese dolžnost odzivanja na krizo (Vuga in Ferlin, 2018, str. 24).

1.3 Krizno upravljanje in vodenje

Bistvenega pomena pri spoprijemanju s krizo je, da je odzivanje odgovornih udeležencev na krizo pravočasno in učinkovito. Ta proces se imenuje krizno upravljanje in vodenje (KUV). Je proces, v katerem so opredeljeni postopki, dogovori

in odločitve, ki vplivajo na potek krize. Navadno poteka pod velikimi pritiski družbe in medijev, časa za ukrepanje je malo, razmere so stresne in primanjkuje ustreznih informacij. Furlan (2006, str. 11) krizno upravljanje opredeli kot proces v sistemu nacionalne varnosti z vzpostavitvijo enotnih načel, postopkov, mehanizmov in ukrepov za usklajeno ter učinkovito odzivanje na pojav kriz. Strateški koncept Nata opredeljuje krizno upravljanje kot najpomembnejšo varnostno nalogo in tako zavezuje članice k takojšnjemu preprečevanju konfliktov in tudi takojšnjemu sodelovanju ob njenem pojavu. Krizne razmere se morajo obvladovati zelo hitro, nanje se je treba takoj odzvati in prilagoditi. Prav tako je zavezništvo opredelilo sistem kriznega upravljanja z angažiranjem sil zaradi odvratanja in kolektivne obrambe. Sile se lahko vključijo tudi k različnim operacijam kriznega odzivanja, pomorskim sankcijam in uveljavljanju embarga, v zadnjem času pa tudi v boj proti terorizmu, delovanju proti širjenju orožja za množično uničevanje ter vodenju zaščite in reševanja. Prezelj (2005, str. 36) namesto izraza krizno upravljanje in vodenje uporablja termin krizni menedžment in ugotavlja, da je cilj kriznega menedžmenta vzpostaviti razmere, ki niso krizne s stališča prizadetih, in pridobiti ponovni nadzor nad dogodki, to pa pomeni predvsem odpraviti vir ogrožanja varnosti v objektivnem ali/in subjektivnem smislu.

1.4 Normativna ureditev kompleksne krize v Republiki Sloveniji

Ustava Republike Slovenije, ki je najvišji splošni predpis, s katerim je država zakonsko določila splošna načela in oblike svoje politične in družbene ureditve, pojma kriza ne omenja. Opredeljuje le vojno in izredno stanje v 92. členu in začasno razveljavitev človekovih pravic in svoboščin v vojni ali izrednem stanju v 16. členu (Ustava Republike Slovenije, 1991).

Resolucija o strategiji nacionalne varnosti (ReSNV) Republike Slovenije iz leta 2010 daje podlago za pripravo in dopolnitev vseh strateških ter drugih dokumentov o vprašanju nacionalne varnosti. Resolucija je podlaga za oblikovanje strukture kriznega upravljanja in vodenja (ReSNV, točka 6.3),² obsega tudi ukrepe za spoprijemanje s tveganji, omenjena so gospodarska, finančna in socialna tveganja. Vsebuje tudi opis kriznih žarišč in odzivanje nanje.

Tudi Zakon o obrambi pojma kriza ne opredeljuje neposredno. Omenja le vojno in izredno stanje, ki se skladno z Ustavo razglasita ob neposrednem vojaškem napadu ali veliki in splošni nevarnosti. Ta zakon ureja tudi vzpostavitev državnega operativnega štaba obrambe, ki je pristojen za operativno usklajevanje varnostnih nalog (Zakon o obrambi, 2004).

Uredba o kriznem upravljanju in vodenju ter Nacionalnem centru za krizno upravljanje (v nadaljevanju Uredba) podrobneje ureja krizno upravljanje in vodenje,

² V točki 6.3 ReSNV je zapisano, da bo v državi ustanovljen nacionalni organ, ki bo usklajeval krizno upravljanje. Prav tako je v istem dokumentu omenjeno, da bo sistem nacionalne varnosti nadgrajen in bo povečal učinkovitost ob pojavu kompleksne krize.

imenovanje, naloge in delovanje vseh teles kriznega upravljanja v kompleksni krizi ter delovanje Nacionalnega centra za krizno upravljanje (NCKU) in medresorske analitične skupine (MAS) v primeru uveljavitve ukrepov kriznega odzivanja na obrambnem področju, izrednem in vojnem stanju ter v drugih primerih skladno s predpisi. Predstavljena je tudi odločitev o izvedbi državne vaje kriznega upravljanja in vodenja za preverjanje rešitev iz načrtov odzivanja na kompleksne krize najmanj enkrat na štiri leta (Uredba o kriznem upravljanju in vodenju ter Nacionalnem centru za krizno upravljanje, 2018).

Podrobneje so kriza, krizni pojavi in krizno upravljanje opredeljeni v vojaški doktrini. Kriza je opredeljena kot stanje, dogodek oziroma proces, ki ga ni mogoče obvladovati z običajnimi sredstvi, temveč zahteva aktiviranje sistema kriznega upravljanja, naj se grožnja pojavi v državi ali zunaj. Za krizo sta značilna negotovost razmer in razmeroma kratek čas za ukrepanje. Te krize so lahko grožnje za regionalno in mednarodno varnost ter stabilnost (Furlan, 2006, str. 10).

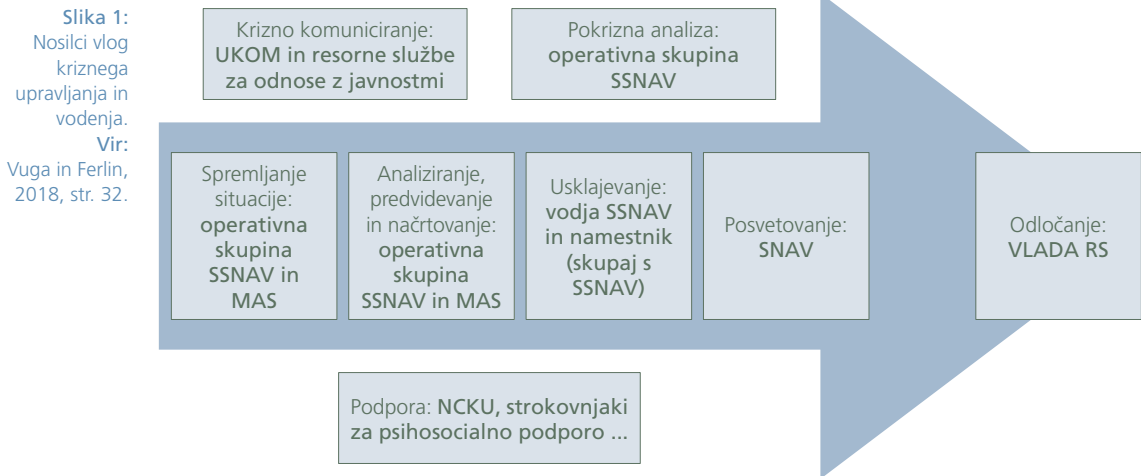
Zakon o spremembi Zakona o Vladi Republike Slovenije (ZVRS-I), ki je bil sprejet leta 2017, v 20. členu³ opredeli krizno upravljanje in vodenje ter telesa kriznega upravljanja.

1.5 Upravljanje kompleksnih kriz v Republiki Sloveniji

Članstvi v Evropski uniji in Natu slovenskemu nacionalnovarnostnemu sistemu prinašata vedno nove vrste nalog. Temu se je v zadnjem desetletju prilagajal tudi normativnopravni okvir, ki presega delovanje samo v izrednem in vojnem stanju. Da lahko obvladamo kompleksno krizo, je nujen celostni pristop, ob tem pa je treba pritegniti več pomembnih ljudi in tudi virov na strateški in izvedbeni ravni. Tu je zelo pomembna usklajenost med vsemi ravnmi. Uspešno in učinkovito odzivanje na krize lahko torej dosežemo le z določeno strukturo, ki zagotavlja usklajeno krizno odzivanje in druge nujne naloge, zato je treba imeti poenoten sistem kriznega upravljanja in vodenja, predvsem na strateški ravni. Nujno je, da je njegova struktura oblikovana vnaprej in je določeno, kdo zagotavlja osebe, ki ob pojavu kompleksne krize opravljajo temeljne vloge za učinkovit odziv nanjo. Pri tem vsa ministrstva in podsistemi sistema nacionalne varnosti tudi ob vzpostavitvi kriznega upravljanja in vodenja oziroma ob aktiviranju strukture kriznega upravljanja in vodenja še naprej opravljajo naloge skladno s svojimi pristojnostmi. Ministrstva in podsistemi sistema nacionalne varnosti delujejo tako kot v običajnih razmerah, vlada pa od njih

³ Svet za nacionalno varnost (SNAV) – posvetovanje in usklajevanje po vprašanju nacionalne varnosti. Sekretariat Sveta za nacionalno varnost (SSNAV) – usklajevanje dejavnosti za delovanje SNAV in zagotavljanje izvedb njegovih stališč. Operativna skupina sekretariata Sveta za nacionalno varnost (OpSSSNAV) – zagotavljanje analitične in strokovne podpore SSNAV. Nacionalni center za krizno upravljanje (NCKU) – zagotavljanje prostorskih, tehničnih, informacijskih in telekomunikacijskih pogojev za delo vlade in drugih teles ter pripravljanje rednih poročil o stanju na področju nacionalne varnosti za SSNA in OpSSSNAV. Medresorska analitična skupina (MAS) – zagotavljanje analitične in strokovne podpore pri izvajanju KUV v kompleksni krizi, spremljanje in ocenjevanje varnostnih razmer ter potek dogodkov, pripravljanje zbirnih ocen stanja in prihodnjega razvoja dogodkov. Ravno tako opredeli tudi pojma kompleksna kriza ter krizno upravljanje in vodenje.

prevzame usklajevanje, če pristojno ministrstvo ali podsistem sistema nacionalne varnosti dogodka nista zmožna samostojno usklajevati in voditi (Vuga in Ferlin, 2018, str. 30).⁴

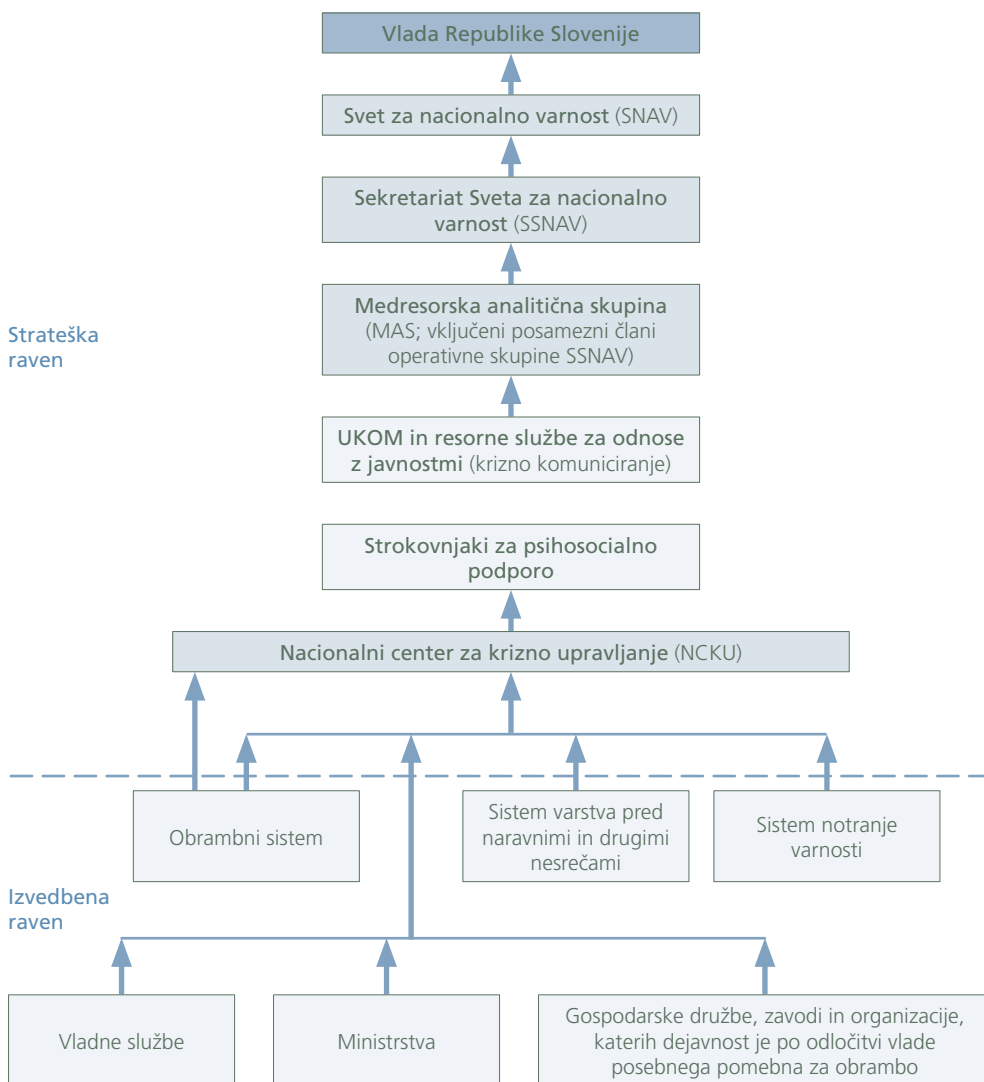
Struktura kriznega upravljanja in vodenja (slika 1) zagotavlja vloge, nujne za učinkovit krizni odziv. Pri tem (Vuga in Ferlin, 2018, str. 31) vlada sprejema odločitve, Svet za nacionalno varnost (SNAV) je posvetovalno telo vlade. Sekretariat Sveta za nacionalno varnost (SSNAV) podpira SNAV, po odločitvi vlade pa v kompleksni krizi opravlja tudi naloge usklajevanja odziva na kompleksno krizo med ministrstvi, vladnimi službami in podsistemi sistema nacionalne varnosti ter pripravlja predloge ukrepov za odzivanje na kompleksno krizo. Operativna skupina Sekretariata Sveta za nacionalno varnost⁵ je stalno telo, ki občasno deluje pri državnem sekretarju v Kabinetu predsednika vlade, pristojnem za nacionalno varnosti (vodja SSNAV), in v običajnih razmerah zagotavlja podporo njegovemu delovanju, spremlja razmere na področju nacionalne varnosti, ocenjuje ogroženost, pripravlja metodologijo za pokrizno analiziranje in opravlja dejavnosti, ki omogočajo učinkovito delovanje teles kriznega upravljanja, po kompleksni krizi pa še usklajuje pripravo analize.

⁴ Struktura KUV je tako namenjena pomoči vladi pri sprejemanju odločitev in usklajevanju dejavnosti med različnimi ministrstvi in podsistemi sistema nacionalne varnosti. Struktura KUV pomeni večjo povezanost med ministrstvi, ki se odraža skozi operativno skupino SSNAV in med ministrstvi ter drugimi organi, z racionalnejšo porabo človeških virov, hitrejšim in učinkovitejšim ukrepanjem in s tem zmanjšanjem posledic pri ljudeh in na infrastrukturi.

⁵ V operativno skupino Sekretariata Sveta za nacionalno varnost so imenovani predstavniki posameznih ministrstev in vladnih služb, in to na predlog Vlade RS. Nacionalni center za krizno upravljanje jim vsak teden poroča o pomembnih dogodkih s področja nacionalne varnosti. Posamezni člani operativne skupine Sekretariata Sveta za nacionalno varnost se ob aktiviranju Medresorske analitične skupine skladno z odločitvijo vodje Sekretariata vključijo v delo Medresorske analitične skupine. Nacionalni center za krizno upravljanje deluje neprekinjeno (Uredba, 3. člen).

Nacionalni center za krizno upravljanje (NCKU) je nastanjen v prostorih Ministrstva za obrambo in zagotavlja prostorske in tehnične pogoje ter pripravlja redna poročila o stanju na področju nacionalne varnosti. Medresorska analitična skupina (MAS) se vključi ob pojavu kompleksne krize, v izrednih razmerah ali v vojni in ob teh dogodkih zagotavlja analitično in strokovno podporo pri izvajanju kriznega upravljanja in vodenja. Ocenjuje varnostne razmere in potek dogodkov, pripravlja zbirne ocene stanja in prihodnjega razvoja dogodkov. Krizno komuniciranje usklajuje Urad Vlade Republike Slovenije za komuniciranje (UKOM), z javnostmi komunicirajo predsednik vlade ali minister iz vodilnega ministrstva in vodja Sekretariata Sveta za nacionalno varnost.

Slika 2:
Struktura
kriznega
upravljanja in
vodenja na
ravni države
v običajnih
razmerah.
Vir:
Vuga in Ferlin,
2018, str. 46.

Odločitev o izvajanju kriznega upravljanja in vodenja v kompleksni krizi sprejme vlada na obrazloženi predlog pristojnega ministra, ko položaj presega odzivne zmožnosti vodilnega ministrstva. Na predlog istega ministra se dodelita tudi vodja in namestnik vodje medresorske analitične skupine ter se sestavi medresorska analitična skupina za odzivanje na kompleksno krizo. Delovanje skupine se vzpostavi z odločitvijo o izvajanju kriznega upravljanja in vodenja v kompleksni krizi ter ob razglasitvi izrednega ali vojnega stanja (Uredba, 4. člen).

Ministrstva in vladne službe opredelijo mogoče kompleksne krize iz svoje pristojnosti, ki jih po uskladitvi na operativni skupini Sekretariat Sveta za nacionalno varnost in Sekretariata samega potrdi vlada. Za odzivanje na kompleksne krize vodilna ministrstva⁶ in vladne službe pripravijo načrte odzivanja, v katerih se opredelijo rešitve s poudarkom na organiziranosti in usklajenosti delovanja (Uredba, 14. člen).

Kot posamezni dokumenti načrta se lahko uporabijo dokumenti, načrtovani na obrambnem področju in na področju varstva pred naravnimi in drugimi nesrečami (VNDN), ter drugi predpisani načrti in dokumenti (Uredba, 15. člen).

1.6 Vloga Slovenske vojske ob pojavu kompleksne krize

Od leta 2017 je kompleksna kriza opredeljena tudi v Sloveniji. Po sprejetju sprememb Zakona o Vladi Republike Slovenije (ZVRS-I) je koncept krize na državni ravni konceptualno poenoten. Skladno z Uredbo o kriznem upravljanju in vodenju ter Nacionalnem centru za krizno upravljanje se lahko kot posamezni dokumenti uporabijo dokumenti, načrtovani na obrambnem področju in na področju varstva pred naravnimi in drugimi nesrečami, ter drugi predpisani načrti in dokumenti. Slovenija ima izoblikovan in v praksi potrjen sistem varstva pred naravnimi in drugimi nesrečami, v katerega je vpeta tudi Slovenska vojska (SV).

Zakon o varstvu pred naravnimi in drugimi nesrečami (ZVNDN) tako v 14. in 72. členu opredeljuje SV kot enega izmed izvajalcev nalog zaščite, reševanja in pomoči (ZRP). Zakon tudi določa, kdaj in kako je mogoče SV ter obrambna sredstva uporabiti za zaščito, reševanje in pomoč. Navadno je uporaba mogoča, če za to ni drugih razpoložljivih sil in sredstev za varstvo pred naravnimi in drugimi nesrečami ter kadar SV ne opravlja nalog obrambnega področja (ZVNDN, 14. in 72. člen).

V vojaški doktrini so naloge Slovenske vojske pri nalogah zaščite, reševanja in pomoči ob naravnih in drugih nesrečah (NDN) opredeljene kot podporno delovanje drugim segmentom pri opravljanju teh nalog. Določena je tudi uporaba SV za podporno delovanje v miru ali vojni, in sicer takrat, ko civilnih zmogljivosti ni dovolj (Furlan, 2006, str. 25).

⁶ Vodilno ministrstvo je nosilec priprave posameznega načrta za odzivanje na kompleksno krizo (v katero pristojnost dogodka, ki lahko privede do kompleksne krize, najbolj posega).

Zakon o obrambi (37. člen) opredeljuje postopke vključevanja SV za potrebe varstva pred naravnimi in drugimi nesrečami. Vlada Republike Slovenije odloči, kdaj SV sodeluje pri nalogah zaščite, reševanja in pomoči. Lahko pa o sodelovanju vojske odloči tudi minister za obrambo, in to v nujnih primerih na zahtevo poveljnika Civilne zaščite. Opredeljeno je tudi, da lahko SV sodeluje s Policijo (širše varovanje državne meje) po odobritvi vlade. SV pri opravljanju teh nalog nima policijskih pooblastil. Izjemna pooblastila vojske so opredeljena v 37. a členu (Zakon o obrambi – UPB, 2015).⁷

Zakon o službi v Slovenski vojski (ZSSloV) v 23. členu navaja, da ob naravnih in drugih nesrečah SV sodeluje pri zaščiti, reševanju in pomoči skladno z zakonom, ki ureja varstvo pred naravnimi in drugimi nesrečami, skupaj z drugimi silami tega področja. Opravlja iskanje in reševanje iz zraka, po morju in kopnem ter, če je treba, evakuira slovenske državljane.

Resolucija o splošnem dolgoročnem programu razvoja in opremljanja Slovenske vojske (ReSDPROSV) do leta 2025 navaja štiri temeljna poslanstva SV. Eno opredeljuje sodelovanje v sistemu varstva pred naravnimi in drugimi nesrečami. Drugo opredeljuje pomoč drugim državnim organom za zagotavljanje varnosti. Iz teh dveh poslanstev izhajajo naloge, ki opredeljujejo dvonamenske zmogljivosti in sodelovanje pri nalogah zaščite, reševanja in pomoči ob naravnih in drugih nesrečah (ReSDPROSV, točka 3.1).

Na ravni Republike Slovenije se pripravljajo državni načrti zaščite in reševanja (ZiR)⁸ za vsako vrsto nesreče posebej. Odgovornost za pripravo načrtov ZiR je pri pristojnih službah, lokalnih skupnostih, določenih gospodarskih družbah in javnih ustanovah (Uredba o vsebini in izdelavi načrtov zaščite in reševanja, 4. člen).

Dejavnosti varstva pred naravnimi in drugimi nesrečami v SV vodi in poveljuje enotam Poveljstvo sil Slovenske vojske (PSSV), ki ima stalno dežurno službo in navadno sprejme prvo informacijo o operativni potrebi po sodelovanju pripadnikov SV pri zaščiti in reševanju. Na Poveljstvu sil se nato ob večjem posredovanju in potrebah po zmogljivostih SV takoj oblikuje posebna operativna skupina za krizno odzivanje, ki prevzame vodenje in usklajevanje dejavnosti. V Direktivi za sodelovanje in delovanje SV pri zaščiti, reševanju in pomoči ob naravnih in drugih nesrečah (Direktiva VIHRA), ki jo je izdal Generalštab SV, so opredeljeni naloge enot in koncept izvedbe, predstavljen je tudi pregled operativnih zmogljivosti SV za zaščito, reševanje in pomoč.

⁷ Med izjemnimi pooblastili so v 37. a členu opredeljena pooblastila: opozarjanje, napotovanje, začasno omejevanje gibanja oseb in sodelovanje pri obvladovanju skupin in množic (Zakon o obrambi – UPB, 2015).

⁸ Državni načrt zaščite in reševanja ob nesreči na morju, Državni načrt zaščite in reševanja ob pojavu posebno nevarnih boleznih živali, Državni načrt zaščite in reševanja ob potresu, Državni načrt zaščite in reševanja ob poplavih, Državni načrt zaščite in reševanja ob železniški nesreči, Državni načrt zaščite in reševanja ob velikem požaru v naravnem okolju, Državni načrt zaščite in reševanja ob uporabi orožij ali sredstev za množično uničevanje v teroristične namene oziroma terorističnem napadu s klasičnimi sredstvi, Državni načrt zaščite in reševanja ob jedrski nesreči in Državni načrt zaščite in reševanja ob nesreči zrakoplova.

V načrtu delovanja SV pri zaščiti, reševanju in pomoči ob naravnih in drugih nesrečah (Načrt VIHRA 17), ki ga je izdelalo Poveljstvo sil SV, je opredeljeno sodelovanje SV v nalogah zaščite in reševanja (ZiR) ter zaščite, reševanja in pomoči (ZRP) ob naravnih in drugih nesrečah (NDN), ki se izvaja skladno z zakonskimi podlagami in področji, ki jih opredeljujejo državni načrti zaščite in reševanja. SV sodeluje s svojimi zmogljivostmi pri zaščiti, reševanju in pomoči kot dopolnilna sila skladno z možnostmi.⁹ Zmogljivosti in sile SV se vključujejo postopno glede na stopnjo pripravljenosti za delovanje in čas aktiviranja. Za pravočasno odzivnost SV je zelo pomembno aktiviranje operativnih zmogljivosti zaščite, reševanja in pomoči do štiriindvajset ur.¹⁰

2 ANALIZA UPORABE SLOVENSKE VOJSKE OB POJAVU KRIZE – MIGRANTSKA KRIZA¹¹

2.1 Dejavnosti pri vodenju in upravljanju migrantske krize

Po mnenju Evropske komisije je danes v svetu zaradi nasilja ali naravnih nesreč prisilno razseljenih več kot 65 milijonov ljudi. Leta 2015 je pred nasiljem ali revščino v Evropo pobegnilo več kot milijon ljudi. Leta 2016 so se te težnje precej zmanjšale (v Evropo je v prvi polovici leta prišlo okoli 200.000 ljudi). Evropska komisija se je na te dogodke odzvala z Evropskim migracijskim načrtom,¹² v katerem so predstavljeni ukrepi in instrumenti za delovanje na ravni EU in na ravni posameznih držav članic.

V Sloveniji smo prvo povečano število prehodov migrantov čez naše ozemlje opazili konec septembra 2015. Po odločitvi Madžarske sredi oktobra 2015, da zapre mejo, je Slovenijo dosegel drugi, precej številčnejši, val migrantov. Migracijski tok se je iz Madžarske preusmeril proti Sloveniji, ki je postala glavna vstopna točka za nadaljevanje poti Zahodu. Ta migrantski val je zahteval, da se aktivirajo celoten nacionalnovarnostni sistem, humanitarne organizacije in obsežna mednarodna sodelovanja.

Slovenijo je prvi migracijski tok, približno 3500 ljudi, prečkal med 17. in 22. septembrom 2015. Slovenija je bila za migrante ves čas prehodna država, zato so jih oskrbeli, ponudili nastanitev, izvedli postopke, ki jih nalagata slovenska in evropska zakonodaja, ter jim omogočili, da so lahko nadaljevali svojo pot v ciljne države. Drugi val, med katerim je Slovenijo prešlo skoraj pol milijona migrantov, je

⁹ Slovenska vojska v nalogah zaščite in reševanja ter zaščite, reševanja in pomoči ob naravnih in drugih nesrečah zagotavlja sile in sredstva v obliki specializiranih zmogljivosti, logističnih zmogljivosti in zmogljivosti za izvajanje fizičnih del pri odpravi posledic ali preventivnih dejavnostih zaščite, reševanja in pomoči.

¹⁰ V prvem koraku, pri aktiviranju sil, se uporabijo odzivne sile. V drugem koraku, pri naraščanju sil, se oblikujejo namenske sile iz nabora sil za zaščito, reševanja in pomoč, v tretjem koraku pa se uporabijo vse razpoložljive sile SV.

¹¹ Povzeto po predavanjih 8. Generalštabnega šolanja pri predmetu krizno upravljanje in vodenja.

¹² Dosegljivo na http://ec.europa.eu/dgs/home-affairs/what-we-do/policies/europeanagenda_migration/backgroundinformation/docs/communication_on_the_european_agenda_on_migration_en.pdf.

Slovenijo dosegel 16. oktobra 2015¹³ in je trajal do 8. marca 2016.¹⁴ Dnevni prihodi so se gibali med 8000 in 9000 migranti, občasno so presegli tudi število 10.000, najbolj 21. oktobra 2015, ko so organi našeli nekaj manj kot 13.000 migrantov. Po 4. novembru 2015 se je migracijski tok zmanjšal. Vzrok je bila stavka ladjarjev v Grčiji. Vsak dan je v RS prišlo od 6000 do 7000 migrantov. Konec novembra je bila ta številka med 2000 in 3000. Enajstega marca 2016 so zahodno balkansko pot zaprli in tako se je migrantski tok skozi Slovenijo ustavil.

Po informacijah Ministrstva za notranje zadeve je bila sestava migrantov v drugem valu taka: moških 48,7 odstotka, žensk in otrok 51,3 odstotka. Glede na izvirne države so bili deleži naslednji: Sirija 45 odstotkov, Afganistan 30 odstotkov, Irak 17 odstotkov, drugo 7 odstotkov in Pakistan 1 odstotek.

Tabela 1:
Skupno število
prihodov
migrantov v RS
Vir:
lasten.

		Število migrantov
2015	September	3.617
	Oktober	116.177
	November	164.313
	December	96.096
2016	Januar	62.785
	Februar	34.795
	Marec (11. marec)	1.604
	SKUPAJ	477.788

Med migrantsko krizo so izvedli več aktivnosti, ki so pripomogle k uspešnemu uresničevanju nalog. Omeniti je treba, da je bil že julija 2015 izdan kontingentni načrt priprave, rezultat katerega je bil Kontingentni načrt.¹⁵ Predstavljene so bile različne možnosti delovanja v prihajajoči migrantski krizi. Bilo je več sej vlade, na katerih so obravnavali takratne razmere v RS in sprejemali pomembne odločitve. Hkrati so potekale tudi priprave vseh delovnih teles in vpletenih na zelo verjetni drugi migrantski val.

Državni sistem kriznega upravljanja in vodenja je opravil svojo vlogo v migrantski krizi, vendar mimo zanj predvidene strukture v RS, ki je veljala tedaj, in z veliko

¹³ Po odločitvi Madžarske, da zapre mejo.

¹⁴ Takrat je bila sprejeta odločitev, da se tako imenovana zahodnobalkanska migracijska pot zapre.

¹⁵ Kontingentni načrt Republike Slovenije za zagotovitev nastanitve in oskrbe v primeru povečanja števila prosilcev za mednarodno zaščito (Vlada RS, 16. 7. 2015).

improvizacije. Sekretariat Sveta za nacionalno varnost svoje vloge ni opravil, vendar se je ta pomanjkljivost nekako zmanjšala z oblikovanjem stalnih koordinacijskih skupin Ministrstva za notranje zadeve. Državni sekretar Ministrstva za notranje zadeve je opravil vlogo vodje Sekretariata Sveta za nacionalno varnost.

2.2 Sodelovanje Slovenske vojske v migrantski krizi

Slovenska vojska se je v migrantsko krizo vključila skladno s sklepom Vlade RS 10. septembra 2015 in izhajajočimi akti Generalštaba SV. Sklep vlade je opredelil oblike podpore SV pri nalogah Civilne zaščite (CZ).¹⁶

Po kratkem zatišju, ko nismo imeli prehodov migrantov, nas je doletel drugi migrantski val. Ta je bil veliko obsežnejši in je takoj angažiral celotni nacionalnovernostni sistem Republike Slovenije. Vključile so se tudi humanitarne organizacije. Potekala so usklajevanja in sodelovanja tako na lokalni kot tudi na državni ravni.

Z zaprtjem meje na Madžarskem od 16. do 17. oktobra 2015 se je migrantska pot preusmerila skozi Hrvaško v Slovenijo. V Slovenijo je vsak dan prišlo približno 9000 migrantov. Pojavljale so se tudi težave z nezakonitim preходом državne meje. Največji prihod migrantov je bil v okolici Brežic. Tukaj je bilo tudi največ sprejemnih centrov: dva v Dobovi in eden v Brežicah.

Sprejemni centri so bili preobremenjeni, saj nastanitvene zmogljivosti niso zadoščale za nastanitev vseh ljudi. Migranti so želeli čim prej nadaljevati pot proti Zahodu, zato je v posameznih centrih prihajalo do incidentov (požar, pretepi med migranti itn.).

Vlada je v omenjenem času sprejela kar nekaj sklepov, ki so opredeljevali in določali sodelovanje SV pri reševanju migrantske krize. Opredelila je oblike sodelovanja med Policijo in SV pri širšem varovanju državne meje, sodelovanje s Policijo pri širšem varovanju državne meje v notranjosti državnega ozemlja in pri varovanju določenih objektov in območij. Prav tako je opredelila pravila delovanja (angl. rules of engagement – ROE) in pravila delovanja SV pri podpori Policiji pri širšem varovanju državne meje (37. in 37. a. člen, Zobr).

Z naštetimi sklepi VRS in akti, ki jih je izdal GŠSV, je SV ob začetku drugega migrantskega vala poleg izvajanja nalog za Civilno zaščito začela izvajati tudi naloge za Ministrstvo za notranje zadeve.

¹⁶ SV je v prvem migrantskem valu opravljala logistično podporo pri oskrbi migrantov. Naloge SV so bili prevozi, oskrba, dezinfekcija in deratizacija, urejanje sprejemnih in nastanitvenih centrov, kuhanje hrane, prevoz hrane, razdeljevanje hrane ter napitkov in oskrba policijskih helikopterjev. Na tej stopnji je bil aktiviran načrt VHRA za podporo Civilni zaščiti. Logistična brigada je bila določena kot nosilna enota.

Ob oblikovanju sil za uresničevanje naloge (19. oktober 2015) je opredelila nosilno vlogo dveh brigad. Območje delovanja 1. brigade SV je bilo območje odgovornosti policijskih uprav (PU) Novo mesto in Koper, kjer se je kot prednostno izpostavljalo območje Brežice–Rigonce–Dobova. Območje delovanja 72. brigade SV pa je bilo območje odgovornosti PU Maribor, PU Celje in PU Murska Sobota s težiščem v Šentilju in Gornji Radgoni. SV je sodelovala pri mešanih patroljah s pripadniki Policije v času aktiviranja člena 37. a, in sicer od 24. februarja 2016 do vključno 23. maja 2016. V tem času so veljala dodatna pooblastila.

Tabela 2:
Število mešanih
patrulj.
Vir:
Poveljstvo sil SV.

Datumi	Št. patrolj v dnevni izmeni	Št. pri- padnikov v dnevni izmeni	Št. patrolj v nočni izmeni	Št. pri- padnikov v nočni izmeni	SKUPAJ št. patrolj	SKUPAJ št. pripad- nikov
18.–29. februar 2016	501	991	465	924	966	1915
1.–31. marec 2016	1209	1882	1075	1759	2284	3641
1.–30. april 2016	1088	1601	974	1461	2062	3062
1.–23. maj 2016	960	1527	909	1422	1869	2949
SKUPAJ	3758	6001	3423	5566	7181	11.567

2.3 Kadrovski viri za izvajanje dejavnosti pri obvladovanju migrantske krize

V dveh temeljnih dokumentih, ki opredeljujeta kadrovski načrt SV, in sicer v Resoluciji o splošnem dolgoročnem programu razvoja in opremljanja Slovenske vojske do leta 2025 (ReSDPRO SV 2025), ki je bila sprejeta leta 2011, in v Srednjeročnem obrambnem programu Republike Slovenije 2018–2023 (SOPR) iz 2018 je temeljni cilj na kadrovskem področju ta, da bo skupni obseg SV do 9100 pripadnikov, od tega 7600 stalne in 1500 rezervne sestave.

V SV se že kar nekaj let ukvarjajo s pomanjkanjem ustreznega kadra. Opravljenih je bilo že precej dejavnosti, da bi v vrste SV pridobili mlad in ustrezen kader, vendar jim predpisanih števil nikakor ne uspe doseči. Vzroki za to so zelo različni. V zadnjih letih so poskušali na Ministrstvu za obrambo in na Generalštabu SV z določenimi ukrepi povečati zanimanje za delo v SV, in sicer tako, da so uvedli manjše nagrajevanje ob prvi zaposlitvi, skrajšanje postopkov zaposlovanja in, kar je posebno zanimivo, spustili so merila za zaposlitev v vojski. Že nekaj časa je tako mogoče obleči vojaško suknjo tudi z nekaterimi zdravstvenimi omejitvami, kot sta na primer slabši vid in sluh.

SV je že od leta 2012 pod kadrovskim načrtom. Struktura stalne sestave pripadnikov SV namreč že od leta 2012 ne dosega kadrovskih načrtov, ki sta jih potrdila vlada in

državni zbor. Od leta 2012 naprej ta številka vztrajno pada, saj vsako leto vojaške vrste zapusti več ljudi, kot pa se jim pridruži.

V naslednjih tabelah je prikazano število angažiranih pripadnikov za potrebe Civilne zaščite (CZ) in Ministrstva za notranje zadeve (MNZ).

Tabela 3:
Tabelarni pregled vključenega moštva in porabljenih sredstev za CZ
Vir:
Poveljstvo sil SV.

	Moštvo	Prevoženi kilometri	Gorivo D2 (l)	Gorivo ES 95 (l)	Gorivo HE (l)	Obroki
URSZR/CZ	7291	267.789	38.013	9358	3637	183.626

Tabela 4:
Tabelarni pregled vključenega moštva in porabljenih sredstev za MNZ
Vir:
Poveljstvo sil SV.

Subjekt podpore	Moštvo	Prevoženi kilometri	Gorivo D2 (l)	Gorivo ES 95 (l)	Gorivo HE (l)	Obroki
MNZ	108.005	3.002.465	217.060	169.693	10.171	1300

Vojska je kot delodajalec na trgu delovne sile že precej časa nekonkurenčna. Tukaj se poraja vprašanje, kako namerava obrambni resor dolgoročno zagotavljati stabilno in zadostno kadrovske sliki obrambnih sil. V SV priznavajo, da kadrovske stanje povzroča veliko skrb za prihodnjo gradnjo zmogljivosti in opravljanje vseh z zakonom predpisanih nalog, zato že zdaj organizirajo delovanje obrambnih sil tako, da so izpolnjene predvsem zaveze sodelovanja v mednarodnem okolju. Prav tako priznavajo, da prihaja zaradi kadrovskega primanjkljaja do izgorelosti zaposlenih, saj velika večina opravlja tudi naloge in delo prek rednega delovnega časa. Ob nadaljevanju padajočega zanimanja za zaposlitev v SV bo prišlo do večjega kadrovskega primanjkljaja, ki se ga ne bo dalo več nadomeščati z večjimi obremenitvami zaposlenih.

Kadrovsko stanje v SV decembra 2018:

Tabela 5:
Kadrovska
popolnjenost SV
Vir:
Generalštab SV.

	Kadrovski načrt	Popolnjenost	%
Stalna sestava	7600	6642	87,4
Pogodbena rezerva	1500	828	55,2
Skupaj	9100	7470	82,1
Častniki	1074		16,2
Podčastniki	1968		29,6
Vojaki	2579		38,8
Višji vojaški uslužbenci	259		3,9
Nižji vojaški uslužbenci	328		4,9
Civilne osebe	434		6,6
Skupaj	6642		100
Moški	5549		83,5
Ženske	1093		16,5

Kot je razvidno iz tabel, je z vključevanjem moštva pri izvajanju podpornih nalog Civilni zaščiti in Ministrstvu za notranje zadeve zaradi svoje kadrovske podhranjenosti omejena pri opravljanju svoje temeljne naloge – to je izvajanje vojaškega izobraževanja in usposabljanja za oboroženi boj in druge oblike vojaške obrambe, kar pa posledično vpliva tudi na zagotavljanje potrebne ali zahtevane pripravljenosti.

Sklep Slovenija ima po spremembi Zakona o Vladi Republike Slovenije, ki je bil sprejet leta 2018, in Uredbi o kriznem upravljanju in vodenju ter Nacionalnem centru za krizno upravljanje izoblikovan in ustrezen model delovanja ob morebitnem pojavu kompleksne krize, vendar še ni bil preizkušen v praksi.

V Sloveniji kompleksna kriza do leta 2017 ni bila opredeljena. Šele s spremembo Zakona o Vladi Republike Slovenije (ZVRS-I) je koncept krize na državni ravni konceptualno poenoten.

Uredba o kriznem upravljanju in vodenju ter Nacionalnem centru za krizno upravljanje opredeljuje, da se lahko uporabijo vsebine dokumentov s področja obrambnega načrtovanja, načrti s področja varstva pred naravnimi in drugimi nesrečami ter drugi predpisani načrti in dokumenti. Skladno s temi dokumenti je posredno vključena tudi SV, in sicer kot dodatna in dopolnilna zmogljivost tega sistema.

SV je že od leta 2012 pod kadrovskim načrtom. Struktura stalne sestave pripadnikov SV namreč že od leta 2012 ne dosega kadrovskih načrtov, ki sta jih potrdila vlada in državni zbor. Izvedenih je bilo že kar nekaj dejavnosti, da bi SV pridobila nov kader, vendar ji predpisanih števil nikakor ne uspe doseči. Po opravljenih analizah je razvidno, da je v SV 16,2 odstotka častnikov, podčastnikov 29,6 odstotka in le 38,8 odstotka vojakov. Preostalo so višji vojaški uslužbenci, nižji vojaški uslužbenci in civilne osebe. Prav tako nam trenutno številčno stanje stalne sestave SV kaže, da manjka približno 950 pripadnikov, in sicer predvsem vojakov. Trenutno opravlja naloge v mednarodnih operacijah in na misijah (MOM) 346 pripadnikov SV, kar predstavlja pet odstotkov stalne sestave SV. Pri tem je treba tudi poudariti, da se jih isti odstotek pripravlja za opravljanje nalog v MOM. Če k vsemu dodamo še naloge SV v domovini, lahko zelo hitro ugotovimo, da je SV, če bi prišlo do kompleksne krize, omejeno uporabna.

Po izjavah državnega sekretarja na Ministrstvu za notranje zadeve, poveljnika Civilne zaščite in poveljnika Združenega operativnega centra (ZOC) je bila ocena vlade leta 2015, ko je Slovenijo dosegla migrantska kriza, neustrezna, saj so pričakovali le nekaj 1000 beguncev, in še to v tranzitu. Na Ministrstvu za notranje zadeve so avgusta začeli razmišljati o dodatnem načrtu za več migrantov v tranzitu. Hkrati so začele potekati priprave Civilne zaščite, Policije in SV na podlagi ocen različnih državnih organov. Kompleksna kriza ni bila razglašena, kriza se je obravnavala kot humanitarna kriza. Takoj se je ustanovila koordinacijska skupina pri predsedniku vlade. V tej skupini so bili poleg predsednika vlade tudi ministri za notranje zadeve, obrambo, zunanje zadeve, zdravstvo in posamezni državni sekretarji in drugi. Na Ministrstvu za notranje zadeve sta bili ustanovljeni tudi dve stalni koordinacijski skupini, in sicer ožja, ki so jo sestavljali Ministrstvo za notranje zadeve, Policija, Uprava RS za zaščito in reševanje/Civilna zaščita in SV, ter širša, v kateri so bili predstavniki Ministrstva za notranje zadeve, Ministrstva za obrambo (SV, Uprava RS za zaščito in reševanje), Ministrstva za zunanje zadeve, Ministrstva za zdravje, Ministrstva za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti ter drugih nevladnih organizacij in agencij.

Ožja koordinacijska skupina Ministrstva za notranje zadeve pod vodstvom državnega sekretarja je sprejela največ odločitev. Vprašanje vloge Civilne zaščite se je rešilo z razglasitvijo načrta za potres. Večina odločitev je neposredno od ožje koordinacijske skupine Ministrstva za notranje zadeve prihajala na izvedbeno raven. SV je v času migrantske krize v prvem valu zagotavljala pomoč Civilni zaščiti, v drugem valu pa Ministrstvu za notranje zadeve in Civilni zaščiti. Naloge je opravljala skladno s predhodnim dogovorom z drugimi organi in organizacijami. Opravljala je podperne naloge, kot so delo z migranti, postavitve začasnih tehničnih ovir in varovanje meje (mešane patrolje). Slovenska vojska je skladno z ZObr (37 a. člen) dobila določena pooblastila.

Slovenska vojska je v času krize zaradi že omenjene kadrovske popolnjenosti in drugih nalog doma in v tujini delovala na zgornji meji zmogljivosti, zato bi bilo treba

v Slovensko vojsko pridobiti nov kader, s katerim bi vsaj delno zmanjšali kadrovske vrzeli. Roki izvedbe so bili zelo kratki, povratnih informacij pa skoraj ni bilo.

Izvedbena raven je v primeru kompleksne krize svoje delo opravila odlično, čeprav so vsi trije podsistemi nacionalne varnosti delovali z omejenimi kadrovskimi in materialnimi viri.

Nosilci dolžnosti kriznega upravljanja in vodenja se morajo redno usposablјati, načrtovati in opravljati vaje kriznega upravljanja in vodenja, redno sodelovati na vajah kriznega odzivanja Nata in EU in zagotavljati stalnost nosilcev funkcij. Pri načrtovanju vaj je nujno v scenarije vključiti tudi izvedbeno raven, ki jo predstavljajo SV, Policija in Civilna zaščita.

Kot dobra praksa so se v času migrantske krize izkazali častniki za povezavo. Ti so bili glavi element izmenjave informacij med subjekti izvedbene ravni. V prihodnje bo treba te osebe še posebej namensko izobraziti na področju kriznega upravljanja in zagotoviti nabor za to usposobljenih ljudi.

Sistem kriznega upravljanja in vodenja mora biti vzpostavljen skladno s strukturo in mora zagotavljati vse funkcije. Tako se bosta dosegla učinkovito odzivanje na kompleksno krizo in njeno obvladovanje. SV bi morala oblikovati posebno skupino, ki bi preučila trenutno zakonodajo kompleksne krize in pripravila izvedbene dokumente za morebitno uporabo SV med kompleksno krizo.

Zaradi omejenih kadrovske in materialnih virov v podsistemu notranje varnosti in podsistemu varstva pred naravnimi in drugimi nesrečami je utemeljeno pričakovati, da bo Slovenska vojska tudi v prihodnje sodelovala pri upravljanju in vodenju kompleksne krize.

Literatura

1. *Business Dictionary*, <http://www.businessdictionary.com/definition/crisis.html> (12. 9. 2018).
2. *Direktiva št. 13-02: za sodelovanje in delovanje Slovenske vojske pri zaščiti, reševanju in pomoči ob naravnih in drugih nesrečah*, 2017, Generalštab SV.
3. *Furlan, B., Rečnik, D., Vrabič, R., Maraš, V., Cerkovnik, J., Špur, B., Šonc, M., Tušak, M., Ivanuša, M., Gorjup, B., Kojadin, M., Lasič, K., Unger, M.*, 2006. *Vojaška doktrina*. Ljubljana: Defensor.
4. *Globalna strategija za zunanjo in varnostno politiko Evropske unije*, https://europa.eu/globalstrategy/sites/globalstrategy/files/eugs_sl_version.pdf 2016. (11. 3. 2018).
5. *Beyer, J.* 2015. *The concept of crisis and the permanent state of exception*, <https://judithbeyer.com/2015/03/26/the-concept-of-crisis-and-the-permanent-state-of-exception/> (12. 9. 2018).
6. *Lintern, S.*, 2014. *The Crisis Management Procedures, CMPD (The Crisis Management and Planning Directorate)*, <https://www.google.com/search?q=Lintern%2C+Snowy%2C+2014.+The+Crisis+Management+Procedures&ie=utf-8&oe=utf-8&client=firefox-b> (7. 5. 2018).

7. Medja, K., 2018. *Predavanje Generalštabno šolanje »Vloga SV v operaciji Migrant«*. Ljubljana.
8. Ministrstvo za notranje zadeve, 2016. *Poročilo o opravljenih aktivnostih ob prihodu migrantov na ozemlje Republike Slovenije v času od 15. 10. 2015 do 8. 12. 2015 s predlogi sklepov*, Ljubljana.
9. *Načrt delovanja SV pri zaščiti, reševanju in pomoči ob naravnih in drugih nesrečah (Načrt VIHRA 17)*, 2017, Poveljstvo sil SV.
10. NATO, North Atlantic Council, 2017. *NATO Crisis Response system Manual (NCRSM)*.
11. Pristavec, Dogič. M., 2016. *Migrantska kriza – primer Slovenije*. Državni zbor Republike Slovenije, Ljubljana.
12. Raduha, N., 2016. *Krizno upravljanje na obrambnem področju s poudarkom na Slovenski vojski. Zaključna naloga*. MO, Ljubljana.
13. *Resolucija o splošnem dolgoročnem programu razvoja in opremljanja Slovenske vojske do leta 2025 (ReSDPRO SV 2025)*, 2010. Ljubljana.
14. *Resolucija o strategiji nacionalne varnosti RS (ReSNV-1)*. Uradni list RS, št. 27/2010.
15. *Sinonimni slovar slovenskega jezika (2016): Slovenska akademija znanosti in umetnosti, Znanstveno raziskovalni center Slovenske akademije znanosti in umetnosti, Inštitut za slovenski jezik Frana Ramovša ZRC SAZU*, Ljubljana, <https://fran.si/> (4. 3. 2018).
16. *Srednjeročni obrambni program Republike Slovenije 2018–2023 (SOPR)*, 2018. Ljubljana.
17. *Strategic Concept for the Defence and Security of the Members of the North Atlantic Treaty Organization Adopted by Heads of State and Government at the NATO Summit in Lisbon 19-20 November 2010*, https://www.nato.int/cps/en/natohq/official_texts_68580.htm (10. 5. 2018).
18. Šefic, B., 2018. *Predavanje Generalštabno šolanje, »Aktivnosti MNZ in Policije v migrantski krizi«*. Ljubljana.
19. Šestan, S., 2018. *Predavanje Generalštabno šolanje, »Aktivnosti CZ in URSZR v migrantski krizi 2015–2016«*. Ljubljana.
20. *Uredba o kriznem upravljanju in vodenju ter Nacionalnem centru za krizno upravljanje*, Uradni list RS, št. 28/18, z dne 20. 4. 2018.
21. *Ustava Republike Slovenije (URS)*, Uradni list RS, št. 33/91-I, z dne 28. 12. 1991.
22. Vuga, Beršnak, J., (ur.), 2016. *Upravljanje kompleksnih kriz v Republiki Sloveniji*. MO, Ljubljana.
23. Vuga, Beršnak, Janja (ur.), 2018. *Priprave in odziv na kompleksno krizo*. MORS, Ljubljana.
24. *Zakon o obrambi (Zobr-UPB1)*, Uradni list RS, št. 103/2004 – uradno prečiščeno besedilo.
25. *Zakon o službi v Slovenski vojski (ZSSloV)*, Uradni list RS, št. 68/07.
26. *Zakon o spremembi zakona o Vladi Republike Slovenije (ZVRS-I)*, Uradni list RS, št. 55/17, z dne 4. 10. 2017.
27. *Zakon o varstvu pred naravnimi in drugimi nesrečami (ZVNDN)*, Uradni list RS, št. 51/06.

RAZVOJ POMORSTVA SLOVENSKE VOJSKE IN URESNIČEVANJE OBRAMBNE STRATEGIJE REPUBLIKE SLOVENIJE

DEVELOPMENT OF THE SLOVENIAN ARMED FORCES MARITIME BRANCH AND THE IMPLEMENTATION OF SLOVENIAN DEFENCE STRATEGY

Povzetek Resolucija o strategiji nacionalne varnosti Republike Slovenije kot trajni interes Republike Slovenije navaja ohranitev neodvisnosti, suverenosti in ozemelske celovitosti države. Ta cilj se pomembno tiče tudi morja, saj teritorialno morje in notranje morske vode spadajo na območje nacionalnega teritorija Republike Slovenije, njihova obramba pa je ena izmed temeljnih nalog Slovenske vojske. Pomorstvo Slovenske vojske, ki deluje predvsem kot mornariška enota, 430. mornariški divizion, je bilo oblikovano zaradi potrebe po zagotavljanju obrambe nacionalnega akvatorija in pristanišča Koper kot strateškega objekta nacionalnega pomena. Četrto stoletje razvoja roda pomorstva Slovenske vojske je predvsem po vstopu v evro-atlantske povezave zaznamoval intenziven razvoj zmogljivosti v smeri povezljivosti za delovanje v mednarodnem okolju ob hkratnem zavedanju, da je obramba države glavna naloga Slovenske vojske. Danes je rod pomorstva del Slovenske vojske, ki je mednarodno povezljiv in s svojim delovanjem v mednarodnem okolju prispeva k mednarodni pomorski varnosti, posredno pa tako zagotavlja tudi nacionalno varnost Republike Slovenije, ki je eden izmed temeljev za delovanje države. Nadaljnji razvoj roda pomorstva je jamstvo, da bo Slovenska vojska tudi na morju zagotavljala izvajanje Obrambne strategije Republike Slovenije in prispevala k delovanju sistema nacionalne varnosti.

Ključne besede *Nacionalna varnost, pomorska varnost, Obrambna strategija Republike Slovenije, rod pomorstva Slovenske vojske.*

Abstract The Resolution on the National Security Strategy of the Republic of Slovenia as a permanent vital interest of the Republic of Slovenia indicates the preservation of the independence, sovereignty and territorial integrity of the state. To an important extent, this goal also concerns the sea, since the territorial sea and internal coastal waters belong to the national territory of the Republic of Slovenia, and their defence constitutes one of the basic tasks of the Slovenian Armed Forces. The maritime

branch of the Slovenian Armed Forces, expressed mainly through the naval unit, the 430th Naval Division, was originally formed out of the need to provide the defence of national port-water area and the port of Koper as a strategic facility of national importance. The twenty-five years of the development of the maritime branch, especially the period after Slovenia joined the Euro-Atlantic structures”, were significantly marked by the intensified development of capabilities in terms of interoperability to operate in the international environment, while acknowledging that defence of the country is the Slovenian Armed Forces’ primary task. Today, the maritime branch constitutes a part of the Slovenian Armed Forces, which is internationally interoperable, contributing through its activities in the international environment to international maritime safety. In this way, it indirectly also contributes to the national security of the Republic of Slovenia as one of the basis for the functioning of a state. Further development of the maritime branch is therefore a guarantee that the Slovenian Armed Forces will also provide for the implementation of the Defence Strategy of the Republic of Slovenia at sea and contribute to the functioning of the national security system.

Key words *National security, maritime security, Defence strategy of the Republic of Slovenia, maritime branch.*

Uvod Morje je skozi zgodovino človeštva vedno omogočalo razvoj, saj je bilo povezava med civilizacijami in kulturami. Plovba po morju skozi zgodovino človeštva omogoča trgovino in iskanje novih trgov, hkrati pa širjenje kulture in znanosti ter razvoj človeštva. Podatek, da danes že več kot 90 odstotkov mednarodne trgovinske menjave poteka po morju, potrjuje povezavo globalizacije s pomorskim prometom. Pomorski promet omogoča trenutne svetovne gospodarske tokove in kakršna koli grožnja tem tokovom je neposredna globalna grožnja, ki ne pozna meja in lahko posredno vpliva na sisteme in organizacije na geografsko povsem drugih delih sveta. Dejstvo, da morja in oceani predstavljajo 71 odstotkov zemeljskega površja, postavlja potrebo po zagotavljanju pomorske varnosti na posebno mesto. Velika površina svetovnih morij zahteva vse večje, načrtno, mednarodno sodelovanje pri zagotavljanju pomorske varnosti pred tradicionalnimi in novimi oblikami groženj in tveganj. To sodelovanje je različnih oblik in ima različne podlage, obsega pa aktivnosti od izmenjave informacij in skupnega izvajanja nadzora morja do skupnih pomorskih sil za izvajanje mednarodnih pomorskih operacij. Cilj vsega je pravočasno odkrivanje groženj pomorski varnosti, ki je mogoče le z mednarodnim povezovanjem in ustreznim medresorskim sodelovanjem v posameznih državah.

Republika Slovenija (RS) je s svojim strateškim dostopom do morja vpeta v globalizacijo. S koprskim pristaniščem omogoča energetska in surovinska oskrba države ter svetovno trgovsko menjavo, še pomembnejše pa je za druge države Srednje Evrope, ki nimajo dostopa do morja. Koprsko pristanišče je drugi največji terminal za pretovor avtomobilov v Sredozemlju in omogoča izvoz avtomobilske industrije evropskih proizvajalcev na območji Sredozemlja in Bližnjega vzhoda

ter na azijske trge. Pristanišče Trst, ki ima tudi druge pristaniške zmogljivosti, je največji naftni terminal v Sredozemlju in skupaj s terminalom Omišalj na otoku Krku in terminalom za tekoče tovore koprskega pristanišča omogoča oskrbo Srednje Evrope in Bavarske z naftnimi derivati.

Evropska unija (EU) je junija 2016 sprejela globalno strategijo na področju zunanje in varnostne politike z naslovom Skupna vizija, enotno ukrepanje: močnejša Evropa. Pred tem je leta 2014 sprejela tudi Strategijo Evropske unije za pomorsko varnost. Obe strategiji usmerjata pozornost na zagotavljanje mednarodne pomorske varnosti in opredelujeta grožnje, ki EU grozijo z juga, torej prek Sredozemlja.

Pomena pomorske varnosti se zaveda tudi Nato, zato je skladno s strateškim konceptom zaveznitva iz leta 2010 leta 2011 sprejel zavezniško pomorsko strategijo, ki opredeljuje prispevek Natovih pomorskih sil pri reševanju kritičnih varnostnih izzivov.

Vidiki gospodarskega pomena morja in različne grožnje na morju in z njega tudi od RS zahtevajo, da sodeluje v skupnih prizadevanjih za zagotavljanje mednarodne pomorske varnosti z ustreznim sodelovanjem svojih zmogljivosti v mednarodnem in nacionalnem okolju.

RS je svojo obrambno usmerjenost opredelila v Obrambni strategiji Republike Slovenije, ki podrobno opredeljuje uveljavljanje interesov na obrambnem področju z uresničevanjem naslednjih šestih obrambnih ciljev:

- zagotavljanje obrambne sposobnosti države z razvojem ustreznih vojaških in drugih obrambnih zmogljivosti za učinkovito uveljavljanje njenih interesov na obrambnem področju ter uporabo obrambnih zmogljivosti za podporo drugim podsistemom nacionalnovarnostnega sistema RS;
- učinkovito odvratanje vojaških in drugih sodobnih groženj RS na obrambnem področju ter obramba neodvisnosti, nedotakljivosti in ozemeljske celovitosti države v okviru sistemov kolektivne obrambe in varnosti ter z oporo na lastnih silah in zmogljivosti;
- neprekinjeno delovanje obrambnega sistema in drugih družbenih podsistemov, ki so življenjsko pomembni za učinkovito odzivanje države na grožnje in tveganja na obrambnem področju;
- krepitev dvo- in večstranskega sodelovanja RS na obrambno-vojaškem področju z zavezniškimi, partnerskimi in prijateljskimi državami ter v okviru OZN, Nata, EU in organizacij za varnost in sodelovanje v Evropi;
- sodelovanje v prizadevanjih mednarodne skupnosti za vzpostavljanje in ohranjanje miru ter krepitev varnosti in stabilnosti v svetu s poudarkom na območju Jugovzhodne Evrope, s sodelovanjem RS v mednarodnih operacijah in na misijah, ki je skladno z njenimi interesi in cilji ter sprejetimi mednarodnimi obveznostmi;
- povečanje ozaveščenosti družbe o pomenu nacionalnega obrambnega sistema in krepitev njegovega ugleda med državljani RS.

Slovenska vojska (SV) v okviru roda pomorstvo razvija mornariške zmogljivosti, ki so v svojem 25-letnem razvoju uspešno sodelovale v nacionalnem in mednarodnem okolju pri zagotavljanju pomorske varnosti. Zagotavlja tudi zmogljivosti, s katerimi sodeluje pri obrambi suverenosti in celovitosti države, pri promociji in zaščiti interesov RS na morju ter zagotavljanju interesov in ciljev RS, izraženih v Obrambni strategiji RS. Usposabljanje, opremljanje, sodelovanje in delovanje pomorstva SV podpira vse interese in cilje, ki jih strategija postavlja pred SV kot nosilko razvoja vojaških zmogljivosti in vojaške obrambe države.

25. obletnica začetka delovanja mornariške enote SV je mejnik, ki zahteva, da temeljito premislimo in načrtujemo nadaljnjo pot rodu, da bi v razmerah omejenih kadrovskih in finančnih virov ob ustrezni politični podpori in s sodelovanjem na nacionalni in mednarodni ravni ohranjal sposobnosti za izvajanje poslanstva in nalog oziroma jih še nadgrajeval in zagotovil še boljšo vpetost ter prepoznavnost kot gradnik pomorske varnosti RS.

1 MEDNARODNA POMORSKA VARNOST IN POMORSTVO SLOVENSKE VOJSKE

1.1 Organiziranost pomorstva Slovenske vojske¹

Rod pomorstva SV na taktični ravni predstavlja mornariška enota polkovnega ranga 430. mornariški divizion (430. MOD). Podpore poveljevanja in kontrole poveljniku divizionu zagotavlja poveljstvo enote. Podenote 430. MOD so razdeljene glede na področje delovanja. Površinsko delovanje zagotavljata večnamenska ladja Triglav in hitra patroljna ladja Ankaran. Podvodno delovanje zagotavlja odred za specialno podvodno delovanje. Logistično podporo delovanja divizionu na mirnodobni lokaciji izvaja enota vojašnice. Medicinsko podporo potapljanju zagotavlja Oddelek pomorske medicine.

Na operativni ravni predstavljajo rod pomorstva posamezni častniki in podčastniki v strukturi sektorjev J-3 in J-5 Poveljstva sil SV. Strateško raven SV predstavlja Generalštab SV, v katerem delujejo posamezni častniki v strukturi Sektorja za razvoj zmogljivosti in Sektorja za vojaško politiko in strateško načrtovanje.

1.2 Opredelitev pomorske varnosti

Pomorska varnost je zelo širok pojem, ki ima veliko opredelitev in razlag, ki pa se velikokrat med seboj zelo razlikujejo, predvsem zaradi okolja in namena uporabe. Gre za sodoben pojem, ki je velikokrat uporabljen v neustreznem kontekstu oziroma neustrezno prikazuje neko problematiko, saj ga različne zainteresirane strani pogosto dojemajo s svojim pogledom in razumevanjem. Poleg tega ima slovenščina omejitve, saj pozna le pojem varnost, angleščina uporablja pojma »safety« in »security«, ki ju v slovenskem jeziku ne moremo neposredno prevesti oziroma ločiti.

¹ Podatki o organiziranosti pomorstva SV izhajajo iz avtorjevega 20-letnega dela v mornariški enoti SV.

Skupina nekdanjih poveljnikov evropskih mornaric (The Wise Pen Team) je poskusila definirati razliko teh pojmov tako:

- pomorsko varnost (angl. maritime security) lahko definiramo kot kombinacijo preventivnih ukrepov in ukrepanja za zaščito pomorske domene (pomorskega dobra, prostora) pred grožnjami in namernimi protizakonitimi dejanji;
- varnost na morju (angl. maritime safety) je kombinacija preventivnih ukrepov za preprečevanje pomorskih nesreč, zmanjševanje posledic naravnih nevarnosti, preprečevanje in zmanjševanje škode in škodljivega vpliva na okolje ter preprečevanje izgub življenj in materialnih dobrin. Varnost na morju se nanaša na nesreče, ki niso povzročene namenoma, in naravne nesreče (The Wise Pen Team, 2010, str. 45).

1.3 Grožnje in tveganja za mednarodno pomorsko varnost

Človeški razvoj je tesno povezan z morjem. Sodobna družba se tega zaveda, saj morje tudi danes omogoča gospodarski razvoj in globalno trgovino. Lorenzo (2016, str. 94) navaja, da so morja in oceani vitalnega pomena za EU in njene članice. 23 izmed 28 članic ima namreč neposreden dostop do morja. 90 odstotkov mednarodne in 40 odstotkov interne trgovinske menjave EU poteka po morju. Obale članic se raztezajo v dolžini 90.000 km in obsegajo 764 večjih in 1200 komercialnih pristanišč. Evropski ladjarji imajo v lasti 35 odstotkov svetovnega ladjevja, s katerim opravijo 42 odstotkov svetovnega ladjarskega prevoza. Skozi evropska pristanišča gre vsako leto okoli 400 milijonov potnikov. EU (2015) poleg tega navaja, da po svetovnih morjih pluje okoli 80.000 ribiških plovil. 50 odstotkov evropskega prebivalstva živi v obmorskih regijah, kjer se ustvari 50 odstotkov evropskega BDP. Pomembno je tudi dejstvo, da je varna preskrba z energijo v Evropi odvisna predvsem od pomorskega prometa in infrastrukture. Ti podatki potrjujejo pomen morja in pomorske varnosti, ki se je EU dobro zaveda.

Navedena vloga in pomen morja zahtevata tudi varnost, ki je temeljni pogoj za ustrezno izkoriščanje morja in njegovega bogastva. Varnost je mogoče zagotavljati z ustreznim obravnavanjem groženj, ki nastajajo v povezavi z morjem. Generalni sekretar OZN v svojem poročilu *Oceans and a law of the Sea* (2017, str. 8) navaja grožnje pomorske varnosti, kot so nadnacionalne organizirane kriminalne dejavnosti na morju, vključno z nedovoljenim prometom s prepovedanimi drogami in psihotropnimi snovmi, tihotapljenje migrantov, trgovanje z ljudmi in nedovoljen promet s strelnim orožjem ter druge kriminalne dejavnosti, kot so piratstvo, oboroženi rop na morju, tihotapljenje in teroristična dejanja proti ladijskemu prometu, na morju in proti drugim pomorskim interesom ter pomorski kibernetični napadi. EU v svoji Strategiji za pomorsko varnost (2014, str. 7–8) omenja tudi teritorialno nasilje, ki je posledica agresije in oboroženega konflikta med državami, ter morebitne vplive naravnih nesreč, ekstremnih dogodkov in podnebnih sprememb na sistem pomorskega prometa, predvsem na področju pomorske infrastrukture, in razmere na morju ter na obalnem območju, ki slabijo možnosti za rast in delovna mesta v morskem in pomorskem sektorju.

Tudi Nato v svoji Zavezniški pomorski strategiji, sprejeti leta 2011, skladno s smernicami strateškega koncepta Nata iz leta 2010 navaja podobne ugotovitve o varnostnem okolju na območju morja (Nato, Alliance Maritime Strategy, 2011).

1.4 Mednarodne organizacije in pomorska varnost

1.4.1 Mednarodna pomorska organizacija

Mednarodna pomorska organizacija (angl. International Maritime Organization – IMO) je specializirana pomorska agencija OZN, ki je bila ustanovljena zaradi izboljšanja varnosti na morju in preprečevanja onesnaženja. IMO je sodeloval pri razvoju in sprejetju okrog 40 konvencij in protokolov ter več sto kodeksov in priporočil na tem področju. Organizacija je bila ustanovljena marca 1948 v Ženevi. 22. maja 1982 je spremenila svoje ime v Mednarodno pomorsko organizacijo (Wikipedia, IMO, 2018). Najpomembnejši prispevek IMO na področju pomorske varnosti je kodeks ISPS (angl. The International Ship and Port Facility Security Code), ki je vsebovan v spremembi konvencije SOLAS (1974/1988) in navaja minimalne varnostne zahteve ladij, pristanišč in vladnih agencij. Uveljavljen je bil leta 2004 in je opredelil odgovornosti za odkrivanje varnostnih groženj in izvajanje preventivnih ukrepov proti varnostnim grožnjam, usmerjenim na ladje ali pristaniške zmogljivosti v mednarodnem prometu (Wikipedia, ISPS Code, 2018).

1.4.2 Organizacija severnoatlantskega sporazuma

Leta 2011 je Nato skladno s Strateškim konceptom zavezništva iz leta 2010 sprejel Zavezniško pomorsko strategijo (angl. Alliance Maritime Strategy – AMS), ki opredeljuje prispevek Natovih pomorskih sil k reševanju kritičnih varnostnih izzivov. Natove pomorske sile lahko prispevajo k varnosti zavezništva na štirih področjih. AMS povzema tri temeljne naloge zavezništva, opredeljene v strateškem konceptu. To so odvrčanje in kolektivna obramba, krizno upravljanje in kooperativna varnost. Poleg teh AMS dodaja še četrto nalogo, in sicer pomorsko varnost.

Pri zagotavljanju pomorske varnosti Nato poudarja zavezo za zagotavljanje zaščite pomorskih komunikacijskih poti in svobode plovbe. To vključuje izvajanje nadzora, izmenjavo podatkov, izvajanje operacij pomorske prisile in prispevek k energetski varnosti, vključno z zaščito kritične infrastrukture (Nato, 2011).

Prioriteta Natove agende je tudi pomorska varnost, zlasti po srečanju zavezništva v Walesu 2014, ko je bila implementacija AMS opredeljena kot cilj zavezništva. Namero po še odločnejši pomorski drži izraža zavezništvo tudi v deklaraciji po zadnjem vrhu v Bruslju julija 2018. V deklaraciji je jasno izražena namera po izboljšanju pomorskega situacijskega zavedanja in obnovitvi kolektivnih pomorskih bojnih sposobnosti na najpomembnejših področjih pomorskega delovanja, vključno z zaščito pomorskih plovnih poti (Nato, Brussels Summit Declaration, 2018, 19. člen, str. 7).

Nato v duhu uresničevanja AMS trenutno v Sredozemlju izvaja pomorsko operacijo Sea Guardian. Gre za pomorsko varnostno operacijo zunaj 5. člena Severnoatlantske pogodbe. Namenjena je sodelovanju s partnerji v Sredozemlju pri vzdrževanju pomorskega situacijskega zavedanja, odvracanju, protiterorističnem delovanju in krepitvi vzpostavljanja zmogljivosti tretjih držav (Nato, 2018).

1.4.3 Evropska unija

EU je junija 2014 sprejela Strategijo Evropske unije za pomorsko varnost, decembra 2014 pa akcijski načrt za njeno uveljavitev. Junija 2018 je sledila posodobitev akcijskega načrta uveljavitve. Akcijski načrt »temelji na naslednjih štirih načelih: medsektorskem pristopu, funkcijski neokrnjenosti, spoštovanju predpisov in načel ter pomorski večstranskosti, vključno z avtonomijo odločanja Unije, kot je opredeljeno v Strategiji Evropske unije za pomorsko varnost« (EU – akcijski načrt, 2014, str. 2).

EU veliko vlaga v izvajanje ukrepov za pomorsko varnost. Eno izmed največjih prizadevanj je trenutno izvajanje pomorske operacije Eunavfor MED Sophia. Namen operacije je razbitje poslovnih modelov tihotapcev migrantov in trgovcev z ljudmi v južnem delu osrednjega Sredozemlja. Operacija ima poleg tega dve podporni nalogi: usposabljanje libijske obalne straže in mornarice ter pomoč pri izvajanju embarga OZN na orožje na odprtem morju pred libijsko obalo v skladu z RVSZN 2292 (2016) in 2357 (2017) (EU, 2018).

1.5 Možnosti sodelovanja pomorstva Slovenske vojske na področju mednarodne pomorske varnosti

Možnosti sodelovanja pomorstva SV pri zagotavljanju mednarodne pomorske varnosti so različne. V nadaljevanju je navedenih nekaj pomembnejših oblik:

- pomorsko situacijsko zavedanje;
- zagotavljanje mednarodne svobode plovbe;
- pomorske prestrezne operacije;
- boj proti širitvi orožja za množično uničevanje na morju;
- protipiratske operacije;
- protiteroristične operacije na morju;
- zaščita kritične infrastrukture na morju;
- gradnja lokalnih pomorskih zmogljivosti tretjih držav;
- boj proti nelegalnim migracijam na morju;
- pomorsko sodelovanje in usmerjanje prometa na področju pomorskih operacij;
- protiminsko delovanje;
- odstranjevanje in uničevanje neeksplodiranih ubojnih sredstev v morju – ostanki preteklih vojn;
- sodelovanje pri nadzoru in varovanju državne meje na morju ter kritične infrastrukture pristanišča (ob ustrezni politični odločitvi in po posebnih načrtih).

Poleg naštetih področij lahko SV na morju med izvajanjem primarnega poslanstva opravlja tudi naloge s področja varnosti na morju, kot so iskanje in reševanje ljudi ter plovil in sodelovanje pri odpravljanju posledic ekoloških ter naravnih nesreč na morju in ob njem.

Struktura in velikost pomorstva SV sta vzrok, da SV v pomorskih operacijah nikoli ne more imeti vodilne vloge, pomembni pa sta njena zavezanost in pripravljenost, da se vključuje v prizadevanja mednarodne skupnosti za zagotavljanje mednarodne pomorske varnosti. Prostranstvo morja in številne grožnje ne omogočajo zagotavljanja pomorske varnosti s strani posameznih držav, čeprav gre za največje pomorske sile. Samo skupno sodelovanje in kredibilno prispevanje vseh držav k tej zavezi sta lahko zagotovilo za ustrezno raven mednarodne pomorske varnosti.

2 ORGANIZIRANOST SUBJEKTOV POMORSKE VARNOSTI IN VARNOSTI NA MORJU V REPUBLIKI SLOVENIJI TER VLOGA POMORSTVA SLOVENSKE VOJSKE

2.1 Organiziranost subjektov pomorske varnosti v Republiki Sloveniji

Trenutni pravni red RS ne predvideva posebne ločnice v organiziranosti na področju pomorske varnosti oziroma varnosti na morju. Skladno z zakonodajo RS sta nosilca primarne odgovornosti za nacionalno mirnodobno pomorsko varnost Ministrstvo za notranje zadeve Republike Slovenije s Policijo in Ministrstvo za obrambo Republike Slovenije s SV in Upravo Republike Slovenije za zaščito in reševanje kot izvršilnimi organi v sestavi. Navedeni subjekti imajo različne zakonske pristojnosti. Pristojnosti na področju varnosti na morju si deli več ministrstev. Glavno vlogo na tem področju ima Ministrstvo za infrastrukturo Republike Slovenije z Upravo Republike Slovenije za pomorstvo kot organom v sestavi. Skladno s specifičnimi nalogami sodelujejo tudi druga ministrstva, ki so vključena v tako imenovano Koordinacijo služb na morju (KSM). Ob ustrezni ločnici med področjema pomorske varnosti in varnosti na morju je navedena koordinacija povezovalni element, ki naj bi predvsem mirnodobno skrbel za skupno reševanje z morjem povezane problematike zaradi učinkovitega in racionalnega opravljanja nalog. Pri tem je treba poudariti, da v uredbi Vlade RS, ki opredeli njeno delovanje, ni omembe pojma pomorska varnost.

2.1.1 Uredba o koordinaciji služb na morju

Prva sestava KSM je delovala od leta 2006 do 2012 na podlagi Sklepa Vlade Republike Slovenije o ustanovitvi Koordinacije služb na morju, št. 37300-2/2006/8, z dne 31. 8. 2006. V procesu evolucije delovanja te koordinacije so se pojavile potrebe po spremembi akta, ki je opredeljeval delovanje koordinacije. Posledično je po medresorskem usklajevanju na podlagi pobude KSM Vlada RS konec leta 2012 sprejela Uredbo o koordinaciji služb na morju (Uradni list RS, št. 102/12, z dne 20. 12. 2012), ki je dopolnila predhodni sklep in opredelila organiziranost koordinacijskega delovanja. Uredba ne vpeljuje bistvenih sprememb glede organiziranosti v primerjavi s predhodnim sklepom.

Prenova Uredbe o koordinaciji služb na morju bi bila potrebna najmanj zaradi dejstva, da sta se od njenega sprejema bistveno spremenili sestava in organiziranost resorjev Vlade RS in njenih organov v sestavi. V spremembi uredbe bi bilo treba opredeliti oziroma ločiti področje pomorske varnosti in varnosti na morju. Vsebinska sprememba bi morala nastati tudi na podlagi poglobljene medresorske analize o področju zagotavljanja pomorske varnosti v RS in sodelovanja pri zagotavljanju mednarodne pomorske varnosti. Zahteve za tak pristop imajo podlago v spremenjenem mednarodnem varnostnem stanju in strateških aktih mednarodnih organizacij, ki tak pristop zahtevajo. Predvsem sta zelo jasna Strategija Evropske unije za pomorsko varnost in njen akcijski načrt, ki podajata temeljne smernice za ustrezno organiziranost in sodelovanje na nacionalni in mednarodni ravni. KSM bi te spremembe morala zaznavati in predlagati spremembo uredbe oziroma predlagati začetek medresorske analize za spremembe na področju pomorske varnosti.

2.2 Vloga pomorstva Slovenske vojske pri zagotavljanju pomorske varnosti in varnosti na morju

Veljavna zakonodaja SV v miru na morju ne namenja posebno pomembne vloge. Edina vojaška naloga se nanaša na morebitno varovanje objektov, pomembnih za obrambo države v skladu z načrti in po predhodni odobritvi vlade. Na podlagi Resolucije o splošnem dolgoročnem programu razvoja in opremljanja Slovenske vojske do leta 2025 in Zakona o obrambi SV razvija dvonamenske zmogljivosti, s katerimi poleg osnovnih nalog lahko izvajajo tudi druge, predvsem znotraj sistema varstva pred naravnimi in drugimi nesrečami.

Sodelovanje mornariške enote SV z drugimi subjekti pomorske varnosti RS v osnovi poteka predvsem v okviru aktivnosti Koordinacije služb na morju. Skladno z vsebino Zakona o varstvu pred utopitvami se na podlagi zahteve zakonskega nosilca reševanja na morju, torej Uprave RS za pomorstvo, vključuje v iskanja in reševanja oseb na morju.

Sodelovanje ob ekoloških nesrečah na morju poteka skladno z državnim Načrtom zaščite in reševanja ob nesreči na morju. Ta predvideva sodelovanje mornariške enote na podlagi zahteve poveljnika Civilne zaščite RS skladno z njeno opremljenostjo in usposobljenostjo.

Sodelovanje s Policijo pri varovanju meje na morju se ne izvaja, ker za to trenutno ni potrebe. V primeru bistvenega poslabšanja varnostnih razmer na morju bi lahko mornariška enota SV sodelovala tudi pri taki nalogi, če bi bila za to sprejeta ustrezna politična odločitev.

V vojni je delovanje SV tudi na morju opredeljeno z vsebino Zakona o obrambi in z Obrambno strategijo RS. SV s svojimi zmogljivostmi zagotavlja obrambo suverenosti in celovitosti RS na področju svoje odgovornosti z omejenimi zmogljivostmi za površinsko in podvodno delovanje ter izvajanje nadzora področja odgovornosti. Vojaška doktrina v sedmem poglavju z naslovom Organiziranost poveljevanja,

točka 7.2 Operativna raven, opredeljuje, da v vojni operativno kontrolo nad morskim akvatorijem RS na podlagi odločitve Vlade RS prevzame pristojno operativno poveljstvo SV, ki v sodelovanju z izvajalci civilne obrambe, izvajalci varnostnega sistema in sistema varstva pred naravnimi in drugimi nesrečami načrtuje ter vodi aktivnosti vojaških in nevojaških sil v funkciji nadzora in obrambe akvatorija ter obale.

Zmogljivosti pomorstva SV niso oblikovane za klasično konvencionalno bojevanje na morju in tudi ne za samostojno obrambo obale. Lahko pa razmišljamo o nosilni vlogi pomorstva SV pri koordinaciji obrambe obalnega območja z uporabo drugih zmogljivosti SV v konceptu izvajanja obalne obrambe.

Površinske zmogljivosti, torej patroljne ladje, lahko izvajajo nadzor nad območjem odgovornosti in varovanje pomorskega prometa, predvsem pred različnimi oblikami asimetričnega delovanja na morju. Bistveni vlogi SV v primeru širšega vojaškega spopada bi bili tesno sodelovanje z zavezniškimi strukturami v regiji in zagotavljanje varovanja pomorskega prometa pred različnimi oblikami hibridnega delovanja na morju. Zagotavljanje delovanja pomorskega prometa v Jadranu je bistveno za energetska in surovinska oskrbo širšega prostora Srednje Evrope, za katero je to strateška smer oskrbe. Ta smer je zaradi navedenega in zaradi možnosti uporabe pristanišča Koper ter sosednjih pristanišč za dostop zavezniških sil v prostor srednje Evrope iz Sredozemlja strateško pomembna tudi v Natu. Pri tem prihaja do pomena tudi zmogljivost za protiminsko delovanje, ki bi v takem scenariju zagotavljala varnost prometa pred pomorskimi minami na območju dostopa do pristanišč, predvsem v deklariranih varnih smereh zavezniških sil za dostop do pristanišč.

Pomorstvo SV se tem nalogam prilagaja in poskuša z omejenimi viri načrtovati ustrezen razvoj, ki obsega usposabljanje posameznikov v okviru SV in različna usposabljanja ter izobraževanja v RS, predvsem pa napotitve na specialistična usposabljanja posameznikov in posadk v tujino². V razvojne načrte so vpeta tudi prizadevanja za posodabljanje opreme in oborožitve za izvajanje poslanstva na morju. Veliko prizadevanj in sredstev je bilo v dosedanjem delu namenjenih tudi vzdrževanju z lastnimi viri, predvsem pa s podporo pogodbenih partnerjev doma in v tujini. Navedeno zagotavlja velik trenutni delež operativnosti opreme in oborožitve, vendar je na tem področju potreben bistveno večji sistemski pristop celotnega logističnega sistema SV in MO.

3 MOŽNOSTI SPREMEMB ORGANIZIRANOSTI IN DELOVANJA POMORSTVA V SLOVENSKI VOJSKI

Najmanjši rod SV je leta 2018 praznoval svojo 25-letnico razvoja. Ta jubilej sam po sebi kliče po temeljitem premisleku in analizi stanja ter iskanju rešitev za nadaljnji razvoj in še boljšo organiziranost rodu ter ustrezno opredelitev poslanstva, nalog in

² Ugotovitev izhaja iz avtorjevega 20-letnega dela v mornariški enoti SV.

delovanja rodu glede na spremenjene okoliščine. Četrto stoletje razvoja je pravzaprav zelo kratko obdobje, če ga primerjamo z razvojem mornariških zmogljivosti tradicionalnih pomorskih držav. Kljub zavidljivim dosežkom SV na tem področju ostaja veliko prostora za ustrežnejšo opredelitev, učinkovitejši razvoj ter uporabo roda pomorstvo v podporo nacionalnim obrambnim ciljem in interesom, kot jih opredeljuje Obrambna strategija Republike Slovenije.

Mednarodno varnostno politično okolje doživlja velike spremembe. Kot odziv na spremenjeno stanje in pojav novih groženj oziroma vračanje starih se v obrambno-varnostnih sistemih zavezniških držav dogajajo velike spremembe. Priča smo povečani oboroževalni tekmi, odločnejši obrambni držji, vračanju k že opuščeni konceptom in doktrinam, kot je totalna obramba, in nameri po ponovnem uvajanju naborniških sistemov. Navedene spremembe zahtevajo preudarno, vendar odločno odzivanje in spremembe obrambnega sistema RS, tudi na področju pomorstva.

3.1 Potreba po opredelitvi poslanstva in nalog pomorstva Slovenske vojske v strateških razvojnosmerjevalnih dokumentih, zakonih in predpisih

Pri opredelitvi organiziranosti in poslanstva organizacij je treba upoštevati načelo od zgoraj navzdol. To velja tudi za specifično vojaško organizacijo. Opredelitev in jasna smer razvoja omogočata poveljniški strukturi ustrezno podlago za načrtovanje in izvajanje njenega delovanja. V vojaški organizaciji ta smer poteka od strateške prek operativne do taktične ravni. Temelj vsemu so ustrezne zakonske in politično usmerjevalne podlage. V nadaljevanju je predstavljenih nekaj idej o potrebnih dodatnih smernicah, ki bi omogočale boljše razumevanje poslanstva in nalog roda pomorstva v strukturi SV, njenim pripadnikom pa ustrežnejše načrtovanje razvoja in delovanja.

3.1.1 Doktrinarni dokument s področja pomorstva Slovenske vojske

V uvodu veljavne Vojaške doktrine SV (2006, str. 7) je naslednja opredelitev: »Vojaška doktrina so sprejeta načelna stališča o organiziranju, uporabi in delovanju SV pri vojaški obrambi države in izvajanju drugih nalog, s katerimi se uresničuje obrambna strategija RS. Določa temeljna načela, po katerih SV ali njeni deli usmerjajo svoje delovanje na obrambno-varnostnem področju, da bi podprli nacionalne interese in cilje.« Vojaška doktrina je temelj za razvoj področnih doktrin. Področna doktrina vojaškega pomorstva SV v času njegovega razvoja ni bila razvita. Glede na obseg zmogljivosti in sposobnost opravljanja obrambnih nalog priprave samostojne področne doktrine ni pričakovati. Razvoj rodu je potekal kot posledica splošnih smernic razvoja SV in temu se je rod tudi prilagajal. Dosežke je treba pripisati znanju in izkušnjam kadra, ki je bil vključen pri oblikovanju smernic in načrtovanju aktivnosti v podporo razvoju zmogljivosti.

Ustrezen razvoj vojaških zmogljivosti in njihova interoperabilnost sta v Natu opredeljena skozi koncept DOTMPLFI (angl. doctrine, organization, training, material, personnel, leadership and education, facilities, interoperability). Ni naključje, da je doktrina navedena na prvem mestu, saj je temelj, ki opredeljuje vse

preostale zahteve. SV prilagaja svoj razvoj s sprejemanjem in uvajanjem Natovih standardov. Posledično je od vstopa RS v Nato potekal tudi razvoj zmogljivosti mornariške enote SV s sprejemanjem in uvajanjem standardov, ki opredeljujejo to področje, v okviru omejenih kadrovskih in materialnih virov rodu pomorstva. Pravzaprav je ob odsotnosti ustrezne področne doktrine potekal razvoj zmogljivosti z uporabo teh standardov. Ta pristop je omogočal razvoj minimalnih sposobnosti in zahtev za sodelovanje teh zmogljivosti tudi v mednarodnem okolju. Na podlagi tega so bila pripravljena navodila za delovanje posameznih zmogljivosti. Z upoštevanjem teh standardov so nastali tudi različni programi usposabljanja. Težava pri upoštevanju tega pristopa je pomanjkanje poznavanja področja pomorske komponente v konceptu združenega delovanja, predvsem na operativni ravni SV. K temu skladno s Strateškim pregledom obrambe 2016 (SPO) (2016, str. 61) dodatno pripomore tudi kronično pomanjkanje izkušenega rodovskega kadra v strukturah operativne in strateške ravni SV ter v strukturah MO.

Oblikovati je treba strateški usmerjevalni dokument oziroma direktivo, ki bi poenotila zavedanje vseh struktur SV o vlogi, poslanstvu in nalogah roda pomorstva. Ta dokument bi moral opredeljevati načine uporabe zmogljivosti pomorstva, specifična načela oblikovanja in priprave sil, poveljevanja in delovanja ter koncepte usposabljanja. Jasna opredelitev bi omogočala ustrežnejše načrtovanje opremljanja in potreb po ustrezni infrastrukturi. Manjka tudi opredelitev sodelovanja in načinov izvajanja operativnega nadzora nad civilnimi ustanovami v času vojne. O tej vsebini bi moral nastati ločen usmerjevalni dokument. Končno je treba ustrezno opredeliti tudi vključevanje zmogljivosti pomorstva v zagotavljanje mednarodne pomorske varnosti in zagotavljanje interoperabilnosti za sodelovanje v mednarodnih pomorskih operacijah. Obrambne načrte, ki se tičejo področja delovanja pomorstva SV, bo treba prenoviti oziroma pripraviti manjkajoče dele, ki bodo dajali smernice za izzive, ki jih predvidevajo sprememba mednarodne varnostnih razmer in nove oblike groženj ter načinov delovanja nasprotnikov na morju. Za vse to je potrebna tudi ustrezna politična volja, saj bo za ustrezno opredelitev medresorskega delovanja potrebna tudi kakšna zakonska sprememba ali jasnejša zakonska opredelitev.

3.2 Spremembe organiziranosti pomorstva Slovenske vojske

3.2.1 Kadrovske spremembe

Trenutna kadrovska sestava in organiziranost pomorstva SV nista optimalni, sta pa posledica splošnega stanja SV in različnih poskusov reorganiziranja SV v preteklosti. Skladno z SPO (2016, str. 61) sta opazni neustrezna struktura in zastopanost rodovskega kadra predvsem na operativni in strateški ravni.

Ustrezno izvajanje procesa poveljevanja in kontrole (PINK) SV za delovanje skladno z načrti uporabe zahteva ustrezno strukturo in usposobljen kader, ki je sposoben načrtovati in izvajati delovanje v zahtevnih dinamičnih pogojih sodobnega okolja vojaškega delovanja. Zahteva tudi ustrezno kadrovsko strukturo, ki bo v času miru

nosilec ustreznega načrtovanja in podpora razvoja rodu, ki mora nastajati na podlagi znanja, izkušenj in razvojnih smernic SV na strateški ravni.

Ustrezen razvoj rodu zahteva primerno kadrovsko zastopanje na vseh ravneh. V strukturi SV je na podlagi poglobljene analize treba zagotoviti ustrezno zastopanost predstavnikov rodov povsod tam, kjer se načrtujejo opremljanje, razvoj, delovanje, mednarodno vojaško sodelovanje, skratka povsod tam, kjer je mogoče izkazovati vpliv na delovanje roda kot celote. Rod pomorstva pri tem ni izjema, predvsem zaradi dejstva, da gre za tehnično zelo zahteven rod, ki vključuje široko področje delovanj ter zahteva konsistentno in dolgoročno vlaganje v razvoj. Brez ustreznih sprememb na tem področju ni mogoče razmišljati o razvoju, temveč le o prihodnji stagnaciji stanja.

Pri iskanju možnih sprememb na taktični ravni je treba analizirati tudi možnosti ustrezne popolnitve načrtovanih zmogljivosti z možnostjo popolnjevanja določenih mest s pripadniki prostovoljne rezerve ter opredeliti potrebe za popolnjevanje s strateško rezervo. Okrepiti bi bilo treba predvsem sposobnost izvajanja nadzora in podporo procesov PINK (vzpostavitev enote za izvajanje vojaškega pomorskega nadzora in ustrezna kadrovska struktura Pomorskega operativnega centra (POC) za neprekinjeno delovanje).

V podpori delovanja je treba zagotoviti ustrezno strukturo zdravstvenega osebja za delovanje centra hiperbarične medicine, ki bo lahko namenjen tudi zdravljenju civilnega prebivalstva.

3.2.2 Posodobitev in razvoj zmogljivosti

Struktura mornariške enote ni optimalna. Prilagojena je razpoložljivim virom in kompromisom, ki so bili sprejeti skozi preoblikovanja SV. Najbolj izstopa nezmožnost izvajanja aktivnega nadzora morja, saj po SPO (2016, str. 63) SV ne razpolaga z lastnim radarskim sistemom za vojaški nadzor morja. V prihodnje bi bilo treba vzpostaviti tudi zmogljivost za varovanje pristanišča Koper kot strateškega pristanišča za izkrcanje zavezniških sil, skladno z Natovimi zahtevami za tovrstne zmogljivosti. V nadaljevanju so predlagane nekatere spremembe, ki bi omogočale ustrežnejše izvajanje poslanstva SV na morju.

- Potreba po izvajanju aktivnega nadzora področja odgovornosti zahteva izvajanje elektronskega nadzora z uporabo kombiniranega obalnega radarskega sistema in optoelektronskih opazovalnih naprav, ki zagotavljajo nadzor nad dogajanjem na morju.
- Ustrezna digitalna komunikacija med plovili in pomorskim operativnim centrom, predvsem podatkovni prenos in ustrezno izvajanje PINK z uporabo sodobnih sistemov C2³, so temelj sodobnega delovanja in izvajanja vojaških operacij. Za to sta potrebni ustrezna nadgradnja sedanjih radijskih in satelitskih komunikacij na ladjah ter ustrezna povezljivost s POC.

³ C2 – sistem za podporo poveljevanja in kontrole (angl. Command and Control).

- Posodobitev zmogljivosti odkrivanja morskih min z uporabo programiranih avtonomnih podvodnih plovil s senzorji za odkrivanje podvodnih objektov zahteva nabavo sistema, ki je postal standardna oprema skupine protiminskih potapljačev, ki delujejo v zelo plitvih vodah.
- Posodobitev oziroma preoborožitev in dooborožitev ladij z ustreznim artilerijskim orožjem bo omogočala izvajanje osnovnega poslanstva z ustreznim sistemom vzdrževanja oborožitve.
- Načrtovanje prihodnje strukture plovil mora temeljiti na opredeljenem poslanstvu, nalogah in nameri za sodelovanje tudi pri zagotavljanju mednarodne pomorske varnosti. Obenem ne smemo pozabiti, da je obramba države in s tem tudi lastnega morja primarna naloga SV. Analiza potreb z upoštevanjem predhodnih navedb bo pokazala ustrezna izhodišča za posodobitve na tem področju.
- V strukturi mornariške enote je treba oblikovati učno enoto, ki bi postala nosilec izvajanja usposabljanj posameznikov.
- Razvoj koncepta enote za varovanje pristanišča, ki bi bila namenjena izvajanju varovanja in podpore v primeru uporabe zavezniških sil za premike in izvajanje oskrbe prek pristanišča Koper, izhaja iz Natovih standardov za delovanje vojaških pristanišč. Struktura te enote bi bila večinoma popolnjena iz strateške rezerve.

3.2.3 Potrebe po novi vojaški infrastrukturi

Sodobna vojaška zmogljivost zahteva ustrezno infrastrukturo za nastanitev, vzdrževanje, delovanje, usposabljanje, komunikacije in podporo procesov PINK. Trenutno SV za potrebe mornariške enote uporablja vojašnico Slovenski pomorščaki Ankaran in začasne najete priveze v pristanišču Koper. Navedeno zagotavlja zelo minimalne pogoje in poleg več omejitev tudi stroškovno ni ustrezno. V nadaljevanju so nekateri predlogi za ustreznjšo infrastrukturo, ki bi omogočala boljše delovanje mornariške enote SV.

Najnujnejša je potreba po postavitvi vojaški privez, kjer bi bila varno privezana vsa vojaška plovila ob ustreznem sistemu varovanja in možnosti izvajanja logistične oskrbe ter osnovnega vzdrževanja. Postavitev plavajočega pomola pred vojašnico Ankaran je začasna rešitev, ki je načrtovana in usklajena z razvojnimi načrti pristanišča Koper⁴. Trajna rešitev, gradnja namenskega vojaškega pristanišča na čelu prihodnjega tretjega pomola pristanišča Koper, zaradi različnih vzrokov ostaja bolj dolgoročna kot srednjeročna rešitev.

Vrnitev vojašnice Moretini v uporabo SV zahteva, da enote Policije nehajo uporabljati ta objekt. Odgovor na vprašanje o racionalnosti oziroma o potrebi za vračilo tega objekta v uporabo SV je kompleksen. Primarni vzrok je dejstvo, da so prostori v vojašnici Ankaran prenapolnjeni, kar ugotavlja tudi SPO (2016, str. 66). Prednosti, ki bi jih omogočila vrnitev vojašnice Moretini, je več. Tja bi lahko preselili eno ali več podenot in ponovno vzpostavili manjkajoča skladišča. Vzpostavili bi nastanitveni objekt za enoto ter za celostno skrb za pripadnike SV in podporo države gostiteljice

⁴ Program razvoja pristanišča za mednarodni promet v Kopru za obdobje 2016–2020 (Vlada RS, 2016).

(bivanje tujcev). Izpraznitev prostorov v vojašnici v Ankaranu bi omogočila ustrezno razdelitev prostorov za poveljstvo. Ponovno bi vzpostavili učilnice in opremili prostore za fitnes in sušilnice ter spalnice za del enote v povišani stopnji pripravljenosti. Lahko bi razmišljali tudi o uporabi dela vojašnice Moretini za center hiperbarične medicine SV, ki ga MO želi ponuditi v uporabo civilnemu zdravstvu. Veliko argumentov je za to, da se objekt vrne v uporabo mornariški enoti SV.

3.3 Spremembe predpisov in drugih dokumentov na področju medresorskega sodelovanja

Uredbo o koordinaciji služb na morju je treba precej prenoviti in jasneje opredeliti odgovornosti ter naloge, predvsem pa vključiti pomorsko varnost in varnost na morju ter njuno ločevanje.

Prenova akcijskega načrta za uveljavljanje Strategije Evropske unije za pomorsko varnost, ki ga je sprejel Svet EU za splošne zadeve junija 2018, je priložnost, da se k uveljavljanju strategije v RS pristopi bolj sistematično in se sprejmejo smernice, s katerimi bo Vlada RS določila ustreznega nosilca uveljavljanja te strategije, in da se izdelata ustrezna medresorska analiza tveganj in groženj pomorske varnosti ter prilagojen nacionalni načrt s koordiniranim pregledom nosilcev izvajanja posameznih ukrepov načrta.

3.3.1 Model delovanja belgijske obalne straže – primer dobre prakse⁵

Pri iskanju modela skupne integracije različnih služb, odgovornih za pomorsko varnost, je mogoč pristop z iskanjem dobrih praks podobnih struktur v tujini. Pri tem je pomembno tudi sledenje smernicam, ki jih predvsem EU predstavlja v svoji Strategiji Evropske unije za pomorsko varnost. Najustreznejše rešitve je smiselno iskati v okoljih, ki so razmeroma podobna prostoru slovenskega akvatorija. V tem prizadevanju se kot precej zanimiv primer dobre prakse izkazuje belgijska obalna straža. Belgijski akvatorij, ki je sicer precej večji od akvatorija RS, je kljub temu primernejši za primerjavo, kot so akvatoriji večjih držav s precej daljšimi obalami in kompleksnejšimi strukturami obalne straže. Zanimivost delovanja belgijske obalne straže je dejstvo, da organiziranost temelji na treh »stebrih«, od katerih sta dva povsem primerljiva z organiziranostjo naše Koordinacije služb na morju in njenega operativnega dela, Operativne pomorske koordinacije. Tretji steber, ki ga predstavlja profesionalni sekretariat, je mogoče rešitev, ki bi pomenila nadgradnjo koordinacije tudi v RS. Obalna straža skrbi za koordinacijo partnerjev, odgovornih za Severno morje (akvatorij Kraljevine Belgije). Navedeno skupino sestavlja 17 regionalnih in zveznih vladnih ustanov. Obalna straža deluje po naslednjih načelih:

- enakost vseh partnerjev;
- spoštovanje pristojnosti vseh partnerjev;
- optimalna uporaba zmogljivosti ob izogibanju dodatnim stroškom.

⁵ Podatki o belgijski obalni straži so povzeti s spletne strani *Belgian Coast guard* (2018).

Obalno stražo sestavljata operativni in administrativni del. Administrativni del sestavljajo tri telesa:

- telo za oblikovanje politike (angl. Policy making body) koordinira sodelovanje različnih partnerjev. Izdaja tudi priporočila ministrstvom ter federalni in regionalnim vladam. Sestavljajo ga direktorji oziroma vodje ustanov, ki kot partnerji sodelujejo z obalno stražo. Iz navedenega izhaja primerljivost z nalogami in sestavo Koordinacije služb na morju v RS;
- posvetovalno telo (angl. Consultation body) zbira podatke in pripravlja predloge za telo za oblikovanje politike. Sestavo in naloge lahko primerjamo z delovanjem Operativne pomorske koordinacije v RS;
- sekretariat (angl. Secretariat) je resnični motor organizacije. Koordinira administrativno in operativno vejo obalne straže. Njegove aktivnosti segajo od organizacije sestankov do oblikovanja načrtov kriznega odzivanja v sodelovanju s partnerji obalne straže. Sekretariat sodeluje pri oblikovanju predpisov in predstavlja Belgijo v odnosih z obalnimi stražami na mednarodni ravni.

Obalna straža ima tudi skupni pomorski operativni center, sestavljen iz dveh centrov, ki sodelujeta in se dopolnjujeta. Operativni center sestavljata:

- pomorski reševalno-koordinacijski center (MRCC), ki je odgovoren za varnost na morju (angl. Maritime safety) in koordinira iskanje ter reševanje na morju. Primerljiv je z operativnim centrom Uprave RS za pomorstvo, ki opravlja enake naloge;
- pomorski varnostni center (angl. Maritime Security Center), v katerem stalno sodelujejo pripadniki belgijske mornarice, pomorske in rečne policije ter davčne službe. Skrbi za spremljanje varnostnih razmer in uveljavljanje zakonodaje na morju.

Obalna straža in operativni center ne razpolagata z lastnimi zmogljivostmi, lahko pa zahtevata in koordinirata njihovo delovanje, vključno z vojaškimi zrakoplovi, ki jih prispeva vojaška mornarica. Zanimivost pri belgijskem primeru je tudi skupno lastništvo in upravljanje vseh plovil belgijskih oblasti pod eno ustanovo, tako imenovano floto, ki upravlja plovila in jih daje na razpolago različnim partnerjem, skladno z njihovimi potrebami. V sestavo flote niso vključena plovila belgijske mornarice.

Sklep Pomorstvo SV, ki ga sestavlja predvsem mornariška enota 430. MOD, je bilo od vsega začetka oblikovano z mislijo na potrebe po zagotavljanju obrambnih zmogljivosti za obrambo nacionalnega akvatorija in pristanišča Koper kot strateškega objekta nacionalnega pomena. Četrto stoletje delovanja te komponente SV je predvsem po vstopu v evro-atlantske povezave potekalo v smeri intenzivnega razvoja zmogljivosti s ciljem povezanosti za delovanje v mednarodnem okolju in ob zavedanju, da je obramba države glavna naloga SV. Velikost mornariške enote in njena opremljenost ter organiziranost omogočajo sodelovanje v sistemu obalne obrambe. Obalna obramba vključuje združeno delovanja vseh rodov SV za celovito obrambo slovenskega morja

ob podpori in sodelovanju zavezniških sil pred številnimi grožnjami, predvsem pa različnimi možnimi oblikami vojaškega delovanja nasprotnikovih mornariških sil. Tudi zato se je RS odločila za mednarodno povezovanje in vključitev v evro-atlantske povezave, pri čemer sta temelj skupne varnosti kolektivna obramba in odvracanje.

Sodelovanje v mednarodnem okolju in pridobivanje potrebnih znanj ter izkušenj sta najboljša garancija tudi za izpolnjevanje obrambnih nalog na domačem pragu. SV mora nadaljevati zagotavljanje podpore mednarodne pomorske varnosti ob pripravljenosti, da se vključi v nove oblike delovanja, skladno z novimi trendi ogrožanja. Nekaj teh možnosti je predstavljenih v točki 2.5 tega članka.

Položaj slovenskega morja in dostop pomorskih poti do Tržaškega zaliva zahtevata širše področje spremljanja dogajanja na morju in obravnavanje groženj pomorske varnosti tudi precej dlje, kot je severni Jadran. Predvsem je tak pristop aktualen ob vse bolj prisotnem fenomenu globalizacije, še pomembnejši pa zaradi naraščajočega trenda hibridnega ogrožanja v mednarodnih vojaških konfliktih, ko so klasični konvencionalni spopadi vse manj prisotni. Tak trend lahko pričakujemo tudi v vojaških aktivnostih na morju, zato je treba temu prilagajati tudi razvoj pomorstva SV. Spremembe, ki bi omogočale ustrezne spremembe in povečale sposobnost SV za delovanje na morju, so opredeljene v četrtem poglavju tega prispevka. Celovit pristop zahteva spremembe doktrinarnih izhodišč, ustrezno kadrovske strukturo in posodobitve opreme, oborožitve ter infrastrukture, potrebne za delovanje pomorstva SV. SV mora prenoviti načrte in postopke oziroma ustrezno opredeliti svoje delovanje v konceptu obalne obrambe, delovanje proti hibridnim grožnjam na morju in zagotavljanje ustrezne stopnje pomorskega zavedanja. Hibridne grožnje, usmerjene proti delovanju pomorskega prometa, predvsem zagotavljanju energetske oskrbe, pomenijo najresnejšo grožnjo, za katero je treba razvijati postopke mednarodnega sodelovanja in ustreznega odzivanja. Opredeliti in preizkusiti je treba medresorsko sodelovanje v času vojne, ko operativno poveljstvo SV prevzame operativno kontrolo nad drugimi službami na morju. To bi bila tudi podlaga za ustrezne medresorske vaje, na katerih bi se ti načrti preizkusili in ustrezno dopolnjevali na podlagi ugotovitev vaj.

Uresničevanje danih predlogov glede prenove Uredbe o koordinaciji služb na morju, predstavljeno v točki 3.1.1, zahteva jasno ločitev področij pomorske varnosti in varnosti na morju ter opredelitev nosilcev odgovornosti za njihovo zagotavljanje. Sistemski pristop za izvajanje akcijskega načrta za uveljavitev Strategije EU za pomorsko varnost zahteva ustrezno medresorsko analizo in opredelitev nosilcev odgovornosti za posamezne ukrepe akcijskega načrta, kar bi bilo treba upoštevati tudi pri prenovi uredbe. Navedeno bi lahko omogočilo tudi učinkovitejšo mirnodobno uporabo mornariških zmogljivosti SV.

Belgijska obalna straža je primer dobre prakse, ki bi lahko v primeru uveljavitve podobnega modela v RS zagotovo pomenil boljšo koordinacijo in sodelovanje pri zagotavljanju pomorske varnosti na akvatoriju RS in širše. Uveljavitev ne bi zahtevala

obsežne spremembe zakonodaje. Bistveno je tudi dejstvo, da ta model v celoti sledi smernicam EU za zagotavljanje večje pomorske varnosti. Delovanje takega sistema koordinacije, ki bi se lahko imenoval Obalna straža RS, bi zahtevalo ustrezen zakonski akt, ki bi imel drugačno težo kot trenutna uredba in bi zakonsko opredeljeval temelje sodelovanja in predvsem obveze posameznih subjektov pomorske varnosti. Na podlagi zakona bi vodja obalne straže oblikoval ustrezne podzakonske akte, s katerimi bi podrobneje opredelil sodelovanje vseh vključenih partnerjev. Pri tem bi bila najprimernejša umestitev takega novega resorja neposredno pod Vlado RS, saj bi veliko število vključenih ministrstev in njihovih organov zahtevalo pooblastila za vodenje take koordinacije, ki bi jo na vodjo obalne straže prenesel predsednik vlade. Vodja obalne straže bi bil tudi nosilec izdelave kontingentnih oziroma kriznih načrtov za odzivanje na različne oblike ogroženosti ter ustreznega usposabljanja in vaj za njihovo izvajanje, kar je temelj za dejansko sposobnost odzivanja na različne grožnje.

Pomorstvo SV je skozi razvoj pokazalo in v več primerih uspešnega delovanja dokazovalo smiselnost obstoja in potrebe po nadaljnjem razvijanju tega dela SV. Spreminjajoče se mednarodno varnostno okolje zahteva ustrezno prilagajanje in usmerjanje razvoja zmogljivosti za ustrezno pripravljenost na obrambo pred sedanjimi in novimi oblikami groženj, ki se tičejo mednarodne in nacionalne varnosti na morju. Strateškega pomena morja so se dobro zavedali naši predniki, morje pa ima danes še večji pomen. SV mora nadaljevati ustrezno vlaganje v nadaljnji razvoj roda pomorstvo, da bo skladno s smernicami Obrambne strategije RS v prihodnosti ostala branik svobodnega morja, ki bo še naprej ostajalo najširša cesta v svet in temelj za gospodarski razvoj ter preživetje RS.

Literatura

1. *Allied Maritime Command – AMC, 2018. Operation Sea Guardian. <https://mc.nato.int/missions/operation-sea-guardian.aspx>, 14. 8. 2018.*
2. *Belgian Coast guard, 2018. Belgian Coast guard. <http://kwgc.be/en>, 6. 6. 2018.*
3. *Državni zbor RS (ReDPROSV25). Resolucija o splošnem dolgoročnem programu razvoja in opremljanja Slovenske vojske. Uradni list RS, št. 99/10.*
4. *Državni zbor RS (ReSNV-1). Resolucija o strategiji nacionalne varnosti Republike Slovenije. Uradni list RS, št. 27/10.*
5. *Državni zbor RS (ZObr). Zakon o obrambi. Uradni list RS, št. 103/04, z dne 17. 6. 2004, in št. 95/15.*
6. *Državni zbor RS (ZVU-UPB1). Zakon o varstvu pred utopitvami. Uradni list RS, št. 42/07.*
7. *EU, 2014. Akcijski načrt - Strategija Evropske unije za pomorsko varnost. http://www.consilium.europa.eu/register/en/content/out?&typ=ENTRY&i=ADV&DOC_ID=ST-17002-2014-INIT, 28. 2. 2018.*
8. *EU, 2014. Strategija Evropske unije za pomorsko varnost. http://www.consilium.europa.eu/register/en/content/out?&typ=ENTRY&i=ADV&DOC_ID=ST-11205-2014-INIT, 15. 2. 2018.*
9. *EU, 2015. Responding together to global challenges, European Union Maritime Security Strategy, A guide for stakeholders. https://ec.europa.eu/maritimeaffairs/policy/maritime-security_en, 28. 2. 2018.*

10. EU, 2018. EUNAVFOR MED Operation Sophia – Mission. <https://www.operationsophia.eu/about-us/#mission>, 23. 8. 2018.
11. Furlan, B. in drugi, 2006. *Vojaška doktrina*. Ljubljana, PDRIU. MORS, 2016. *Strateški pregled obrambe 2016* (MORS, št. 800-1/2016-46, z dne 5. 7. 2016).
12. Nato, 2011. *Alliance Maritime strategy*. https://www.nato.int/cps/ua/natohq/official_texts_75615.htm, 9. 5. 2018.
13. Nato, 2018. *Brussels Summit Declaration*. https://www.nato.int/cps/en/natohq/official_texts_156624.htm?selectedLocale=en, 14. 8. 2018.
14. OZN, 2017. *Oceans and the law of the sea - Report of the Secretary-General*. <http://undocs.org/A/72/70/Add.1>, 1. 3. 2018.
15. OZN, 2018. UNIFIL Maritime Task Force. <https://unifil.unmissions.org/unifil-maritime-task-force>, 23. 8. 2018.
16. Skupščina Republike Slovenije, 1991. *Resolucija o pomorski usmeritvi republike Slovenije*. Uradni list RS, št. 10/91.
17. *The Wise Pen Team: viceadmirali Fernando del Pozo, Anthony Dymock, Lutz Feldt, Patrick Hebrard, Ferdinando Sanfelice di Monteforte (2010). Maritime surveillance in support of CSDP, The wise pen team final report to EDA Steering Board.*
18. Vai, L., 2016. *The European Union's Maritime Security Strategy: Cogito Ergo Sum? V Marrone Alessandro, Nones Michele (ured.) Italy and Security in the Mediterranean. Rim, Istituto Affari Internazionali/Edizione Nuova Cultura, str. 93-108.* www.iai.it/sites/default/files/iairp_24.pdf, 25. 2. 2018.
19. Vlada RS, 2008. *Načrt zaščite in reševanja ob nesreči na morju*. <http://www.sos112.si/db/priloga/izpostava/p8824.pdf>, 23. 8. 2018.
20. Vlada RS, 2012. *Obrambna strategija Republike Slovenije*. Vlada RS, št. 80000-1/2012/4, z dne 7. 12. 2012.
21. Vlada RS, 2012. *Uredbo o koordinaciji služb na morju*. Uradni list RS, št. 102/12.
22. Vlada RS, 2016. *Program razvoja pristanišča za mednarodni promet za obdobje 2016–2020* (94. seja Vlade RS, 30. 6. 2016).
23. Wikipedia, 2018. *International Ship and Port Facility Security Code – ISPS Code*. https://en.wikipedia.org/wiki/International_Ship_and_Port_Facility_Security_Code, 14. 8. 2018.
24. Wikipedia, 2018. *Mednarodna pomorska organizacija – IMO*. https://sl.wikipedia.org/wiki/Mednarodna_pomorska_organizacija, 14. 8. 2018.

SODELOVANJE SLOVENSKE VOJSKE V SISTEMU HELIKOPTERSKE NUJNE MEDICINSKE POMOČI

PARTICIPATION OF THE SLOVENIAN ARMED FORCES IN THE HELICOPTER MEDICAL SERVICES SYSTEM

Povzetek Namen članka je predstaviti način delovanja helikopterske enote Slovenske vojske v sistemu helikopterske nujne medicinske pomoči in dati natančen predlog nadaljnega dela ter izpostaviti nujne spremembe ob upoštevanju evropskih meril in zahtev.

V članku bomo prikazali uporabnost helikopterjev Slovenske vojske, njeno prepoznavnost kot partnerja v sistemu helikopterske nujne medicinske pomoči in dali predloge, kako oblikovati novo strukturo, ki bo bolj primerna za Slovenijo.

V zaključnem delu bo predstavljen predlog vzpostavitve Sektorja za letalsko dejavnost znotraj Uprave Republike Slovenije za zaščito in reševanje. Namen predloga je izboljšati vodenje dejavnosti, ki bo omogočalo nemoteno delovanje vojske in policije pri opravljanju temeljnih nalog in obenem ponujalo možnost sodelovanja v obliki dežurne službe znotraj Uprave Republike Slovenije za zaščito in reševanje.

Ključne besede *Helikopterska nujna medicinska pomoč, Slovenska vojska.*

Abstract The aim of the article is to present the functioning of the helicopter unit of the Slovenian Armed Forces within the Helicopter Medical Services System as well as to provide a detailed proposal for further work and to highlight the necessary changes, taking account of the European criteria and requirements.

In the article, we will demonstrate the usefulness of the Slovenian Armed Forces (SAF) helicopters, and the SAF's recognisability as a partner in the Helicopter Medical Services System. Additionally, we will make suggestions on how to design a new structure more suited for Slovenia.

In the conclusion, a proposal for the establishment of the Aviation Division within the Administration for Civil Protection and Disaster Relief will be presented. The purpose of the proposal is to improve the way in which activities are conducted in order to enable smooth functioning of the armed forces and the police in the performance of their fundamental tasks, and at the same time offer a possibility for cooperation in the form of an on-duty service within the Administration for Civil Protection and Disaster Relief.

Key words *Helicopter medical services system, Slovenian Armed Forces.*

Uvod Zanimanje za helikoptersko nujno medicinsko pomoč (HNMP) je veliko iz preprostega razloga: boj za tržišče, boj za dobiček. Danes to področje v Sloveniji podpirata državna organa, Slovenska vojska (SV) in Letalska policijska enota (LPE). Nacionalni interes je vzpostaviti v miru dobro organizacijsko in funkcionalno povezanost vseh subjektov obrambnega sistema, ki ga bomo lahko uporabili tudi ob resni grožnji Republiki Sloveniji (RS). Imamo priložnost, da za dobro vseh državljanov vzpostavimo sistem usklajenega delovanja civilnih in vojaških struktur od obveščanja do delovanja. Neodgovorno bi bilo dovoliti posameznim tujim udeležencem iskati tržno nišo in s tem onemogočiti delovanje tako tehničnih kot kadrovskih virov.

Začelo se je leta 1968, ko je helikopter takratne Letalske policijske enote prvič sodeloval v reševalni akciji v gorah (Vengust, 1997, str. 33), vendar tokrat ne bomo pisali o zametkih te dejavnosti, temveč o mogočih rešitvah z vidika strokovnjakov, ki spremljajo in opravljajo to dejavnost od nastanka samostojne države Republike Slovenije naprej.

Leta 2003 se je začel pilotni projekt HNMP, ki se je končal novembra 2006 (Škufca, 2006, str. 25). Po koncu projekta se je začelo redno delo, vendar ne za dolgo. Že po mesecu in pol se je s sklepom Vlade RS dejavnost končala. Tudi ta del zgodovine ne bo predmet obravnave članka, čeprav so zgodovinske izkušnje vedno dobrodošle.

Različna tolmačenja zakonodaje povzročajo nejasnosti. Zaradi tega in vse večjega pritiska Evropske unije na Vlado RS se je s sklepom na 159. seji z dne 7. decembra 2017 Vlada RS odločila, da se izvajanje HNMP in sekundarnih prevozov določi kot državna dejavnost, ki se opravlja z državnimi zrakoplovi, in sicer zrakoplovi Ministrstva za notranje zadeve – Policije in Ministrstva za obrambo – SV (Vlada RS, 2017). Ustanovljena je bila tudi medresorska delovna skupina štirih ministrstev, ki ima nalogo pripraviti predlog dolgoročne ureditve HNMP in oblikovati model financiranja državnega zrakoplova.

Dokaz, da še vedno iščemo najboljšo rešitev za državo, je Sklep Vlade RS z dne 4. februarja 2019. Takrat se je Vlada odločila, da državni prevoznik Ministrstvo za obrambo oziroma SV v celoti prevzame helikopterske prevoze za dejavnost

helikopterske nujne medicinske pomoči in sekundarnih prevozov, in sicer do uveljavitve dolgoročne ureditve izvajanja omenjenih dejavnosti. Dokler je sklep veljaven, Ministrstvo za notranje zadeve oziroma Policija zagotavlja rezervni helikopter pri morebitnem nedelovanju ali zasedenosti helikopterja SV.

V članku želimo prikazati, da je uporaba helikopterjev SV v sistemu helikopterske nujne medicinske pomoči kljub različnemu razumevanju evropske zakonodaje za RS preudarna možnost in da je mogoče s preureditvijo trenutnega sistema doseči evropske standarde in nacionalni interes.

Cilj članka je predlagati možne rešitve za uporabo nadgrajenih helikopterjev SV s posadkami, ki sicer že dvajset let delujejo v sistemu HNMP. Predlagane možnosti vključujejo: helikopterje s posadkami v sistem HNMP po evropskih merilih s prilagoditvijo predpisov ter strukturno in organizacijsko spremembo 151. helikopterske eskadrilje v sestavi 15. polka vojaškega letalstva RS, preoblikovanje Uprave Republike Slovenije za zaščito in reševanje (URSZR) in zamisel o tem, kako umestiti zmogljivosti HNMP v sistem URSZR.

Predlagane rešitve oziroma konkreten predlog mora HNMP bodisi dolgoročno urediti bodisi postaviti nove temelje, ki dopuščajo razvoj, da to postane državna služba, ali pa se omogoči prehod na javno-zasebno partnerstvo.

Poiskali bomo odgovore na vprašanja, ali je mogoče uporabiti helikopter SV v sistemu HNMP kljub Uredbi (EU) 965/2012 z dne 5. oktobra 2012 o tehničnih zakonitostih in upravnih postopkih za letalske operacije, ali je vsa ta leta sodelovanja SV prepoznana kot partner v sistemu HNMP in kako oblikovati strukturo, ki bo delovala bolj kakovostno.

Pri tem bomo uporabili induktivno metodo na podlagi izkušenj, pridobljenih med organizacijo vodenja enote in koordinacijo delovanja za potrebe HNMP. Z deskriptivno analitično metodo bomo analizirali primarne pisne vire (zakone, podzakonske predpise in druge normativne dokumente) in sekundarne vire (znanstvene in strokovne monografije, zbornike, strokovne revije, članke) ter tudi razpoložljive spletne vire. S primerjalno analizo in interpretacijo virov bomo preučili primarne pisne vire o sodelovanju Slovenske vojske v sistemu helikopterske nujne medicinske pomoči. Z metodo analize in interpretacije virov bomo analizirali sodelovanje SV v zadnjih desetih letih dejavnega delovanja v sistemu HNMP. Predstavili bomo organizacijo, kadrovske popolnitev in opremljenost za opravljanje podpornega delovanja SV.

1 151. HELIKOPTERSKA ESKADRILJA

Helikopterska eskadrilja je enota SV v sestavi 15. polka vojaškega letalstva SV, ki dejavno sodeluje na skoraj vseh vajah zaveznic Nata in zagotavlja zračno podporo enotam SV. Opravlja tudi naloge v sistemu zaščite, reševanja in pomoči na težko

dostopnih terenih ob naravnih in drugih nesrečah. Sestavljajo jo poveljstvo, helikopterska oddelka Bell 412, helikopterski oddelek AS 532 AL Cougar in letalsko-tehnična četa. Njene naloge so zagotavljanje zračne podpore enotam SV, usposabljanje pilotov in tehničnega osebja, sodelovanje pri nalogah iskanja in reševanja, sodelovanje v sistemu zaščite, reševanja in pomoči, sodelovanje z zmogljivostmi enote v mednarodnih operacijah in na misijah. Pri tem uporablja helikopter Bell 412 in helikopter AS 532 AL Cougar (Slovenska vojska, 15. PVL, spletni vir).

Helikopterji so vojaški, maskirno obarvani in oboroženi. Treba je poudariti, da je helikopter pri delovanju za potrebe civilnih struktur pripravljen v popolnoma drugačni konfiguraciji. Ostane le maskirna barva, vendar ga ta ne naredi nič manj učinkovitega od drugih helikopterjev za posebne namene, saj ima vse, kar potrebuje za delovanje na požariščih in za gašenje požara: ima vitel za reševanje v gorah, kljuko za nošenje zunanjih bremen, sedeže za prevoz ljudi in posebej izdelano certificirano opremo za prevoz poškodovanih in obolelih oseb za opravljanje nalog HNMP. Posadke 151. helikopterske eskadrilje so izurjene za opravljanje najzahtevnejših operacij s helikopterji. Posadko helikopterja sestavljajo: pilot – vodja posadke, kopilot in tehnik letalec.

2 SLUŽBA HELIKOPTERSKE NUJNE MEDICINSKE POMOČI

Služba HNMP je nujna medicinska pomoč ob uporabi helikopterja za nujen prevoz pacienta. Namen službe je zagotoviti učinkovit, torej hiter, prevoz pacienta z določene lokacije do najbližje ustrezne bolnišnice ali Univerzitetnega kliničnega centra (UKC). Jurjekovič in Mohor navajata, da helikopter s posadko, medicinskim osebjem in ustrezno medicinsko opremo uporabimo, ko so za to izpolnjeni pogoji, in sicer:

1. ko je lokacija, na kateri je pacient, precej oddaljena ali težko dostopna;
2. ko bolezen ali poškodba presega usposobljenost, opremo in zmogljivost enot službe nujne medicinske pomoči na kopnem;
3. ko zaradi stanja pacienta ta potrebuje nujen helikopterski prevoz iz regionalnih bolnišnic v specializiran klinični center (Jurjekovič in Mohor, 2005, str. 18).

Zelo podobno opredelitev lahko najdemo v Pravilniku o pogojih izvajanja HNMP na celotnem območju RS.

2.1 Zgodovina helikopterske nujne medicinske pomoči

Začetki prvotnega helikopterskega reševanja segajo v leto 1968, ko je helikopter takratne Letalske enote milice prvič sodeloval v gorski reševalni akciji pri prevozu reševalcev in ponesrečenca izpod Mojstrovke in je bil do leta 2003 tudi edina oblika HNMP na predbolnišnični ravni, ki pa v praksi razen reševanja v gorah ni delovala. Z leti in desetletji so se posadke pilotov in letalskih tehnikov pri Letalski enoti policije ter zdravnikov in reševalcev iz Gorske reševalne službe Slovenije (GRS) primerno usposobile za letalsko reševanje v slovenskih gorah. Po svoji usposobljenosti se lahko primerjajo z večino podobnih organizacij v svetu (Brodar, 1997, str. 191–193).

V zgodovino lahko vpišemo tudi neuspeh projekt HNMP, in sicer od 2003–2006, ko se je s Sklepom vlade RS prekinilo sodelovanje med vlado RS in podjetjem Flycom, ki je opravljalo helikopterske prevoze. Od tedaj naprej in še danes to nalogo opravljata Letalska policijska enota in 151. helikopterska eskadrilja SV, takrat 15. helikopterski bataljon.

2.2 Helikopterska nujna medicinska pomoč danes

HNMP delimo na tri podoperacije znotraj celotnega obsega delovanja, in sicer na primarno in sekundarno reševanje ter prevoz novorojenčkov ali kritično bolnih otrok.

- Primarno reševanje je podoperacija, med katero poskušamo v najkrajšem mogočem času pripeljati pacienta do ustrezne specialistične bolnišnice, mu med prevozom pomagati, njegovo stanje sporočiti prek dispečerskega centra in predlagati nadaljnjo obravnavo.
- Sekundarno reševanje je podoperacija, med katero je nujen hiter prevoz kritičnih, vendar stabilnih bolnikov in poškodovancev iz obrobni bolnišnic v Sloveniji ali iz tujine v UKC Ljubljana na nadaljnje zdravljenje. Pri prevozu sodelujejo anesteziologi in anestezijski tehniki oziroma drugo medicinsko osebje.
- Pri prevozu novorojenčkov ali kritično bolnih otrok v inkubatorjih sodelujejo specialisti s Pediatričnega oddelka kirurških strok.

2.3 Mreža službe Helikopterske nujne medicinske pomoči

Služba HNMP je organizirana iz dveh baz, in sicer iz baze na letališču Jožeta Pučnika in iz baze na letališču Edvarda Rusjana. S teh dveh letališč je teritorij RS razdeljen na dve polovici, iz delitve izhajajo pristojnosti in območje njenega delovanja (glej sliko 5).

Razmejitev območja delovanja med HNMP Brnik in HNMP Maribor (HNMP Slovenija, spletni vir) pomaga predvsem dispečerju regijskega centra za obveščanje (112) pri aktivaciji najbližje enote HNMP. Enoti sta druga drugi v pomoč ob zasedenosti, zaradi vzrokov tehnične narave ali v slabših vremenskih razmerah, ki bi vseeno dopuščale intervencijo iz sosednje baze.

Leta 2016 so začeli uporabljati letalsko bazo na letališču v Mariboru. To je precej skrajšalo čas od aktivacije helikopterja do prihoda zdravnika do ponesrečenca v vzhodnem delu Slovenije.

2.4 Model financiranja helikopterske nujne medicinske pomoči

Financiranje je opredeljeno v 18. členu Pravilnika o pogojih izvajanja HNMP (Uradni list RS, št. 81/16). Sredstva za financiranje, delovanje in opremo HNMP za posamezno proračunsko leto se zagotovijo iz državnega proračuna. Razrez finančnih sredstev se za posamezno leto določi z dogovorom med ministrstvi, pristojnimi za policijo, obrambo in finance. Ministrstvo, pristojno za zdravje, med vsakoletnim sprejemanjem splošnega dogovora določi obseg programa HNMP in finančna sredstva, ki jih enota HNMP potrebuje za delovanje (zdravstveno osebje, storitve, oprema in material).

3 ZAKONODAJA S PODROČJA CIVILNEGA LETALSTVA

Zakonodaja s področja civilnega letalstva je zelo obširna. Površnost pri tej temi je z vidika letalca nesprejemljiva. Da se ne bi oddaljili od bistva članka, se bomo le dotaknili posameznih področij, za katera menimo, da so bistvena, in sicer:

1. pogoji za opravljanje nalog letalskega osebja, zdravstvena sposobnost in licenciranje;
2. pogoji za vzdrževanje, plovnost in registracija zrakoplova;
3. opremljenost zrakoplova;¹
4. časovne omejitve, počitek in delovni čas posadk;
5. pogoji za opravljanje dejavnosti, skladni z Uredbo komisije (EU) št. 965/2012 z dne 5. oktobra 2012 o tehničnih zahtevah in upravnih postopkih za letalske operacije skladno z Uredbo (ES) št. 216/2008 Evropskega parlamenta in sveta.

Izpostavili smo opremljenost zrakoplova, druge zadeve namreč opredeljujejo Zakon o letalstvu (Zlet-UPB4, str. 12201), Pravilnik o delovnem času posadk zrakoplovov (Uradni list RS, št. 31/99 z dne 30. aprila 1999) in Pravilnik o omejitvah letalskega delovnega časa in delovnega časa ter zahtevanem počitku letalskih posadk (Uradni list RS, št. 47/08 z dne 16. maja 2008).

Strokovnjaki si peto točko Uredbe razlagajo zelo različno. Na eni strani so zagovorniki podjetniške priložnosti v sistemu HNMP in na drugi tisti, ki bi z majhnimi koraki nadgrajevali trenutni sistem. Vsem pa je skupna želja po izboljšanju sistema in Višji kakovosti ponudbe.

Zahteve za operaterje, ki opravljajo HNMP, izhajajo iz Uredbe Komisije (EU) št. 965/2012. Dejavnost je uvrščena v kategorijo CAT (angl. Commercial Air Transport). Pridobiti je treba spričevalo letalskega prevoznika, ker je ta dejavnost opredeljena kot komercialna dejavnost. Predpis dopušča državi, da se odloči skladno z Uredbo Evropskega sveta 216/2008 z dne 20. februarja 2008 glede tega, ali bo izbrala državne ali komercialne zrakoplove. Od države se pričakuje, da bodo posadke in zrakoplovi dosegali standarde, opredeljene v veljavni Uredbi. Za tak način delovanja znotraj EU so se odločili le še na Hrvaškem in Romuniji.

¹ Oprema helikopterja AS532AL Cougar za medicinske prevoze je sestavljena iz nosilne konstrukcije, nosilne platforme, nosil in medicinske opreme. Nosilna konstrukcija ima univerzalni sistem, ki omogoča pritrditev na helikopter, ki zaščiti napeljavo za kisik in električni razvod. Nosilna platforma omogoča namestitve do treh ležečih pacientov na standardizirana nosila. Na platformi so vgrajeni tudi aplikatorji kisika, nosilci za infuzijske tekočine in nosilci za medicinsko opremo. Nosila so standardizirana in omogočajo premeščanje poškodovanega iz drugih prevoznih sredstev, ne da bi ga premeščali z nosil na nosila. Poleg standardiziranih nosil lahko uporabljajo tudi udobnejša nosila, ki so primerljiva s tistimi, ki se uporabljajo v javnem zdravstvu. V helikopter lahko vgradijo dva modula hkrati, tako da lahko oskrbijo dva hudo poškodovana in štiri lažje poškodovane paciente, vendar pri izvajanju HNMP zaradi potreb letimo z enim modulom. Med prevozom v bolnišnico medicinsko osebje spremlja stanje pacienta in ob poslabšanju ustrezno ukrepa. Modul ima vgrajene naprave za spremljanje stanja poškodovanega, podporo dihanja in izvajanje intenzivne terapije ter vse za terapevtski poseg, da med letom vzdržuje življenjske funkcije. Naprave se napajajo iz električnega sistema helikopterja ali imajo svoje lastno napajanje. Podobne module uporabljajo tudi v Avstriji in Švici. V modul spadajo še predalnik z nujnim medicinskim materialom in štirje premakljivi ter vrtljivi sedeži za medicinsko osebje. V policijskem helikopterju Bell 412/212 uporabljajo prav tako opremo, ki jo predpisuje stroka, in sicer: monitor z defibrilatorjem, infuzijsko črpalko, prenosni respirator, fiksni in prenosni kisikov sistem, imobilizacijsko opremo in drugo nujno opremo.

Upoštevanje letalskih predpisov v Sloveniji nadzira Javna agencija za civilno letalstvo RS. Civilno letalstvo v RS urejajo slovenski predpisi, predpisi Evropske unije in mednarodne pogodbe. Agencija lahko odobri izjeme glede izpolnjevanja zahtev, določenih v Uredbi (ES) 216/2008, če take izjeme ne vplivajo na stopnjo varnosti. Za odobritev izjeme je treba posredovati vlogo (Javna agencija za civilno letalstvo, spletni vir), ki mora vsebovati:

1. zahtevo iz Uredbe in njene predpise, na katere se izjema nanaša;
2. opis nepredvidenih ali časovno omejenih operativnih zahtev ali operativnih potreb, ki so vzrok za predlagano izjemo;
3. letalski proizvod, napravo, osebo ali organizacijo, na katero se izjema nanaša, vključno z opisom tipa operacije ali dejavnosti;
4. tip operacije ali dejavnosti, na katero se izjema nanaša;
5. datum oziroma časovno obdobje trajanja izjeme;
6. referenco na predhodno odobreno izjemo, če obstaja, in oceno tveganja, ki izkazuje, da je s predlagano izjemo dosežena enaka stopnja varnosti, kot jo določata Uredba in njen izvedbeni predpis ter opis ustreznih ublažitvenih ukrepov.

4 OPREDELITEV PODPORNE DEJAVNOSTI SV V SISTEMU HNMP

Podporna dejavnost SV ni bistvena naloga, vendar se v miru pričakuje, da jo bo SV opravljala in se vključevala v sistem zaščite, reševanja in pomoči (ZRP) zaradi podpore pri zagotavljanju varnosti državljanom RS. Po letih sodelovanja v sistemu Gorske reševalne službe in HNMP v SV menijo, da kljub preureditvi SV in pomanjkanju letalskega kadra na Brniku zmorejo zagotavljati dva helikopterja v stalni pripravljenosti. Letalska policijska enota je novembra 2016 prevzela delovanje v bazi na letališču v Mariboru in tako HNMP tudi na tem področju. Oktobra 2018 je SV prevzela delovanje za potrebe HNMP v Mariboru. Tako je večji del časa SV v položaju, da zagotavlja tri namenske helikopterje v 15-minutni pripravljenosti, ki se uporabljajo izključno za reševalne naloge, ter četrtega v 120-minutni pripravljenosti skladno z ukazi. 151. helikopterska eskadrilja v sestavi 15. polka vojaškega letalstva ima osem helikopterjev Bell 412 in štiri helikopterje AS 532AL Cougar. Prav z vsemi lahko opravlja podporno dejavnost, saj je na vseh helikopterjih mogoče v zelo kratkem času namestiti želeno konfiguracijo.

Sodelovanje SV v HNMP narašča. Iz leta v leto se povečuje število helikopterskih prevozov za potrebe HNMP in Gorske reševalne službe. Ugotovljamo, da se je v zadnjih dveh letih število opravljenih letalskih ur 151. helikopterske eskadrilje SV potrojilo (kot je prikazano v tabeli 1). To je posledica večjega udejstvovanja SV na letališču Jožeta Pučnika na Brniku in tudi pilotnega projekta HNMP Letalske policijske enote na letališču Edvarda Rusjana v Mariboru.

Tabela 1:
Preglednica
opravljenih
nalog in
helikopterskega
naleta od leta
2013 do 2017
Vir:
arhiv 15. PVL.

DEJAVNOST	LETO				
	2013	2014	2015	2016	2017
Št. reševanj v gorah/št. ur	86/115	88/118	132/158	195/243	141/171
Št. HNMP/št. ur	55/65	76/87	94/112	165/187	294/330
Št. prevozov inkubatorjev/št. ur	0	0	0	0	19/27
Št. gašenj/št. ur	3	0	9	117	18/53
SKUPAJ	2013	2014	2015	2016	2017
Ure reševanj (GRS + HNMP + GAŠ)	156	164	226	360	472
Ponesrečeni (GRS + HNMP)	145	176	210	400	488
Skupaj ur (GRS + HNMP + GAŠ)	180	205	270	550	582

Iz tabele 1 je razvidno, da je bilo v sistemu zaščite, reševanja in pomoči največ nalog izvedenih v obliki HNMP v letu 2017. Za opravljanje različnih dejavnosti, ki so opredeljene zgoraj, potrebujemo različne konfiguracije helikopterja. V enoti so razvili sistem hitre priprave in imajo tudi zadostno število helikopterjev, vključno z rezervnim helikopterjem. Analiza zmogljivosti flote SV in načrt nadaljnjega opremljanja se približuje Uredbi Komisije (EU) št. 965/2012 z dne 5. oktobra 2012 o tehničnih zahtevah in upravnih postopkih za letalske operacije. Da lahko v SV spremljajo povečanje letalskih operacij na področju HNMP, nam pomaga odličen sistem vzdrževanja plovil.

Plovnost na dogovorjeni letni ravni zagotavlja 153. letalsko-tehnična eskadrilja v sestavi 15. polka VL in se prilagaja odobrenemu finančnemu načrtu 15. polka VL. Zelo veliko sodelujočih je na tem področju opazilo povečanje dejavnosti: predvsem Operativnega centra Poveljstva sil SV, ki neposredno sodeluje pri aktivaciji helikopterjev in pri načrtovanju zmogljivosti na rednih usklajevalnih konferencah na Upravi RS za zaščito in reševanje (URSZR). Na teh konferencah se med Letalsko policijsko enoto, Upravo RS za zaščito in reševanje, Operativnim centrom Poveljstva sil SV in 151. helikoptersko eskadriljo uskladi prihodnje delovanje. Usklajevanje dveh različnih operativnih skupin, vojske in policije, poteka korektno, kar kaže na uspešno nadaljnje sodelovanje. V sosednji Avstriji je za to dejavnost pripravljenih šestnajst helikopterjev koncesionarja ÖAMTC, ki je leta 2017 opravil 18.251 nalog, ki znašajo okoli 50 reševalnih akcij po vsej Avstriji v enem dnevu (ÖAMTC, spletni vir).

Pri najbolj obremenjenih dnevih v Sloveniji opravijo petnajst nalog (vseh skupaj, vključno z reševanji v gorah in bazo v Mariboru). Zagotovo se je težko primerjati s tako urejenim sistemom, kot ga imajo v Avstriji, vendar je treba poudariti, da tudi na Češkem uporabljajo policijo in vojsko za opravljanje operacij HNMP skupaj s koncesionarjem DSA's, medtem ko podjetje Alfa Helikopter od leta 2016 ne deluje več.

5 PREDLOG SKUPNE REŠITVE ŠTIRIH MINISTRSTEV – ZAGOTOVITI CELOVIT PRISTOP

Skladno s sklepom Vlade RS lahko pričakujemo sodelovanje Ministrstva za zdravje, Ministrstva za infrastrukturo, Ministrstva za notranje zadeve in Ministrstva za obrambo. To pomeni, da morajo ministrstva različnih delovnih področij prilagoditi svoje predpise, ki segajo na področje izvajanja HNMP, sekundarnih prevozov in prevozov novorojenčkov v inkubatorju. Sklep posega tudi v strukturne in organizacijske spremembe izvajalcev prevozov in na področje razmerij posameznih delovnih področij. Na podlagi poglobljene analize trenutnega stanja je nujno treba pripraviti predloge dolgoročnih rešitev, da se dejavnost uredi. Čeprav je treba najti skupno rešitev, se moramo zavedati, da z izključitvijo državnih organov in prihodom zasebnega partnerja ni mogoče celovito rešiti težav, saj bomo priča navidezno boljšim delovnim pogojem za letalsko osebje, s čimer bi se sprožil plaz odhodov visoko usposobljenega letalskega kadra k zasebni družbi. Poveljstvo sil SV ne zahteva dodatnih administrativnih postopkov pri obveščanju posadke HNMP, kar pomeni, da ne vpliva na odzivni čas dežurne posadke in celotne skupine HNMP. Težko verjamemo, da bi bil zaradi novega delodajalca odzivni čas istih ljudi drugačen. Strinjam se, da bi bilo zaželeno odzivni čas skrajšati na deset minut, vendar ga je treba uskladiti med zdravstvom, Policijo in SV. Z malimi koraki se moramo približati tistim, za katere menimo, da so nam lahko vzor. Vsekakor bi bil korak naprej približati oziroma združiti zdravnike in posadke v prostorih, ki bi bili v neposredni bližini helikopterske ploščadi.

V nadaljevanju je treba pri nakupu novih večnamenskih helikopterjev v Policiji in SV, da bi pomladili že starejšo floto, nadaljevati koncept nabave tako, da lahko konfiguracijo helikopterja hitro opremimo z zahtevanimi aparaturnimi HNMP. Pri iskanju rešitev je treba upoštevati, da zaradi modre ali maskirne zelene (vojaške) barve helikopter ni nič manj zanesljiv in nič manj časovno odziven.

Glede lokacij baz za HNMP ne bodimo preveč izvorni, ker preprosto potrebujemo letališča v neposredni bližini baz. Brez navigacijske opreme, ki nam jo ponujata letališče Ljubljana in letališče Maribor, bi dostikrat zaradi slabega vremena ostali na tleh, tako da bi se zamisel o postavitvi baze v Postojni pozneje morda izkazala kot dobra le za lepo vreme. Po moji oceni bi baza v Portorožu skupini HNMP zagotovo omogočila več operativnih dni in tudi približala izolsko bolnišnico.

Za celovit pristop je treba večkrat pogledati na zadevo zelo široko (360-stopinjski pristop). Težko si predstavljamo, da bi zaradi večjega števila aktivacij zavarovalnica in država zaradi finančne preobremenitve »zavirali« HNMP. Tudi tukaj si želimo dialog in rešitev, ki jo bo Vlada RS podprla, ministrstva pa dosledno spoštovala.

Združevanje na ravni HNMP in Gorske reševalne službe prinaša prednosti, vendar se moramo zavedati, da pristajanje na avtocestnem križu ni podobno dvigu ponesrečenca z vitlom iz previsne stene. Področje je treba obravnavati po delih (in ne enačiti reševanja v gorah z reševanjem na cesti in medbolnišničnimi prevozi),

vendar kljub temu dopuščam možnost uporabe helikopterja Gorske reševalne službe za potrebe HNMP, če ima vso nujno opremo in medicinsko osebje. Helikopter HNMP žal zelo redko lahko uporabimo v gorah. Gore zahtevajo drugačen pristop in drugačno izurjenost, ki ju vojska in policija imata, medicinska stroka pa žal ne – medicinsko osebje bi bilo treba na tem področju še usposobiti.

5.1 Zahtevane tehnične lastnosti helikopterja

Helikopter je zrakoplov, ki ne potrebuje urejenega vzletišča, vendar lahko, če okoliščine to zahtevajo, brez pristanka s pomočjo elektromotornega vitla (na Bell 412) ali hidravličnega vitla (na AS532AL Cougar) spusti reševalca ali zdravnika, dvigne oba (reševalca in ponesrečenca) in odleti v izbrano zdravstveno ustanovo. Hitrosti, ki jih dosega med letom, so med 200 km/h in 250 km/h, odvisno od okoliščin, vendar je to zagotovo najhitrejši transport.

Lastnosti helikopterja za HNMP (Uradni list RS, št. 81/2016, str. 11951):

omogoča izvajanje operacij HNMP skladno s splošnimi zahtevami SPA.HEMS.100 Operacije helikopterske nujne medicinske pomoči (HNMP) Poddela J Dela SPA Priloge V Uredbe Komisije (EU) št. 965/2012 z dne 5. oktobra 2012 o tehničnih zahtevah in upravnih postopkih za letalske operacije skladno z Uredbo (ES) št. 216/2008 Evropskega parlamenta in Sveta (UL L, št. 296, z dne 25. oktobra 2012, str. 1), vključno z možnostjo pristajanja/vzletanja na dvignjenih helidromih v gosto naseljenih območjih po tej uredbi in Del SPA HHO (operacija dela z vitlom) za helikopterje v bazah, v katerih je takšna operacija predvidena;

1. omogoča vzlet v največ treh minutah po vstopu posadke vanj;
2. je opremljen z vitlom za dvig/spust oseb z opremo (nosilnost najmanj 270 kg, dolžina jeklene pletenice najmanj 70 m);
3. so kraki rotorja vsaj 220 cm nad tlemi;
4. ima prostor za pacienta vsaj po eno zaščiteno 12-voltno vtičnico;
5. viri kisika zagotavljajo pretok vsaj 15 l/min in imajo ustrezno zaščito pred udarci in premiki;
6. je omogočeno izvajanje postopkov defibrilacije, elektrokonverzije in elektrostimulacije ne glede na to, v kateri fazi poleta je helikopter, pod pogojem, da se uporabijo samolepilne elektrode;
7. ima najmanj dve pripenjališči za infuzijske tekočine čim višje nad pacientom;
8. prostor za pacienta omogoča prevoz pacienta v ležečem položaju z iztegnjenimi udi in z dostopom medicinski ekipi vsaj od pasu navzgor, tako da je omogočeno nemoteno izvajanje življenjsko pomembnih posegov;
9. ima pritrdišča in delovne površine za varno in funkcionalno namestitvev medicinske opreme v dogovoru s službo HNMP;
10. izpolnjuje pogoje za operacije po pravilih instrumentalnega letenja (IFR) in nočnih VFR-operacij;
11. ima nameščeno rezilo za primer udarca v žice (angl. wire strike protection).

Helikopterji SV izpolnjujejo vse zahtevane lastnosti, razen določil druge točke, ki zahteva vzlet po treh minutah od vstopa posadke. Vse dosedanje zahteve so bile poleteti v petnajstih minutah od angažiranja helikopterja s telefonskim klicem. Glede na zahtevo je zagon dveh motorjev in nastavitvev inštrumentov (avionike) nekoliko nenavaden, saj je kljub popolnoma avtonomnemu zagonu motorjev (FADEC) in nastavitvi navigacije (vključno z nastavitvijo inercialne navigacije in lokacije GPS) čas, ki je zahtevan, prekratek. Zagotovo obstajajo helikopterji, ki lahko poletijo v treh minutah, vendar v SV uporabljajo sistem vzdrževanja po civilnih pravilih ob upoštevanju najvišjih standardov v letalstvu. Kljub starosti flote se zelo redko zgodi, da bi zaradi tehnične okvare reševanje odpadlo. Zgodilo se je, da je bil uporabljen drug helikopter, vendar je bila naloga vseeno opravljena.

Večkrat slišimo vprašanja o primernosti helikopterja SV za to dejavnost in tudi o nabavi namenskega helikopterja. Zagotovo so helikopterji EC135, EC145, Airbus H135 in Airbus H145 najboljši za to dejavnost, saj jih uporabljajo ADAC (Nemčija), DRF (Nemčija in Avstrija), ANWB MAA (Nizozemska) in Delta System Air (Češka). Kljub temu helikopterje Bell 412 še vedno uporabljajo v Nemčiji, Avstraliji, Kanadi in ZDA, kar kaže na to, da še niso za odpis.

Sklep Predstavili smo možnost uporabe helikopterja SV v sistemu HNMP. Še preden odgovorimo na zastavljena vprašanja, bi želeli opomniti na tveganja, ki jih prinaša temeljita sprememba sistema HNMP. Vendar ne pozabimo, da je prav kader tisti, ki bo vplival na strukturo in kakovost letalskih posadk in menedžmenta HNMP. Tudi ob poskusu vzpostavitve sistema HNMP leta 2006 je ves kader prišel iz vojske in policije.

Glede prvega vprašanja, ali je mogoče uporabiti helikopter SV v sistemu HNMP kljub Uredbi (EU) 965/2012 z dne 5. oktobra 2012 o tehničnih zakonitostih in upravnih postopkih za letalske operacije, lahko sklenemo, da je to mogoče, saj civilno letalstvo v RS urejajo slovenski predpisi, predpisi Evropske unije in mednarodne pogodbe. Agencija za civilno letalstvo lahko odobri izjeme glede izpolnjevanja zahtev, določenih v Uredbi (ES) 216/2008, če te ne prizadenejo stopnje varnosti. SV bi za odobritev izjeme morala oddati vlogo, ki vsebuje (Javna agencija za civilno letalstvo, spletni vir):

- zahtevo iz Uredbe in njenih predpisov, na katero se izjema nanaša;
- opis nepredvidenih ali časovno omejenih operativnih zahtev ali operativnih potreb, ki so vzrok za predlagano izjemo;
- letalski proizvod, napravo, osebo ali organizacijo, na katero se izjema nanaša, vključno z opisom tipa operacije ali dejavnosti;
- tip operacije ali dejavnosti, na katero se izjema nanaša;
- datum oziroma obdobje trajanja izjeme;
- referenco na predhodno odobreno izjemo, če obstaja, in oceno tveganja, ki izkazuje, da je s predlagano izjemo dosežena enaka stopnja varnosti, kot jo določata Uredba in njen izvedbeni predpis, ter opis ustreznih ublažitvenih ukrepov.

Glede vprašanja, ali je vsa leta sodelovanja SV prepoznana kot partner v sistemu HNMP, ugotavljamo, da je SV moderna, strokovna, specialistična in zanesljiva oborožena sila. Kot zaveznica Nata dejavno sodeluje in preseneča tako na vajah kot v operacijah zunaj države. Zdi se nam, da je bila uveljavitev v mednarodnem okolju lažja naloga kot prepričati pristojne v Sloveniji.

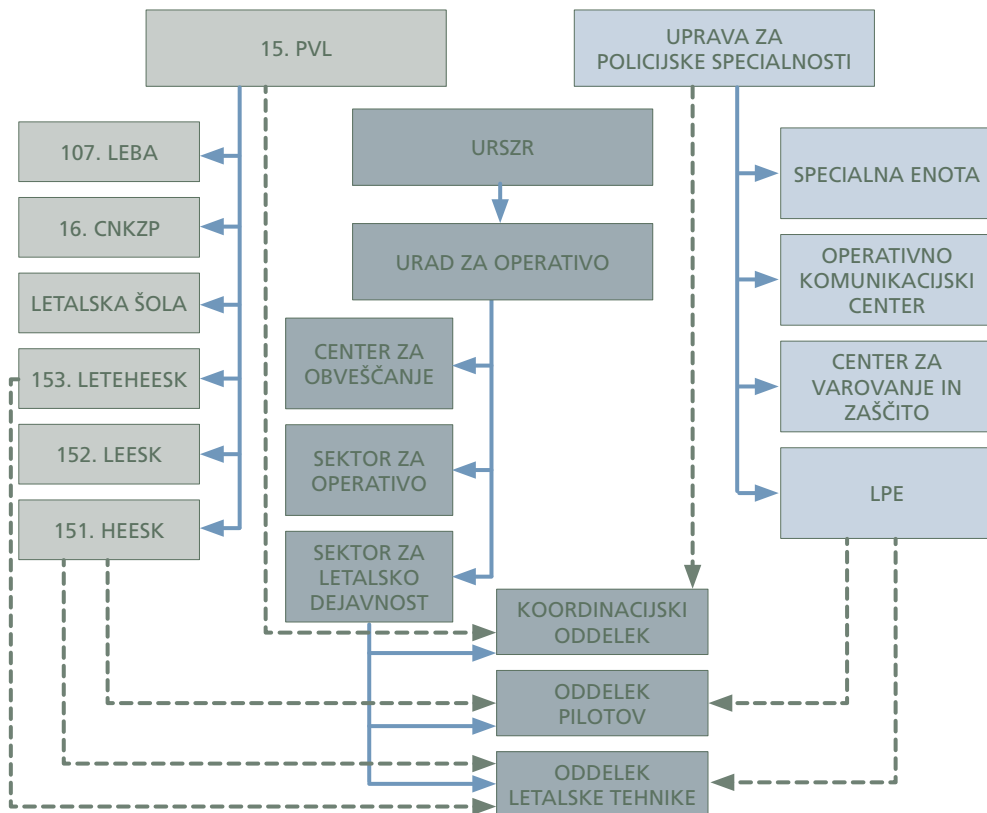
Menimo, da je SV dosegla točko, ko ji ni več treba dokazovati svojega nepogrešljivega prispevka pri zagotavljanju varnosti državljanov in tujcev v Sloveniji. Naše zadnje, razmeroma odmevno usposabljanje je potekalo skupaj z Oddelkom za otroško kirurgijo in intenzivno terapijo UKC Ljubljana, ko smo leta 2017 začeli opravljati prevoze novorojenčkov v inkubatorju. Največji izziv je bil pripraviti opremo za namestitev inkubatorja, nič manjši pa prepričati osebje UKC, da smo zaupanja vreden partner pri prevozu novorojenčka. Naredili smo skupni postopkovnik in natančno opredelili naloge posameznikov. In če se izrazim v medicinskem žargonu, so »porodni krči« mimo.

Z osebjem, ki najde pomanjkljivost, se pogovarjamo. Iščemo rešitev, nadgrajujemo opremo, z majhnimi koraki se približujemo najvišjim ciljem. Standard je minimum, ki ga posameznik ali enota doseže. V SV cenimo standarde, vendar je standard le vodilo k našim ciljem, in ne cilj sam.

V očeh številnih smo zaupanja vreden partner. Danes SV opravlja naloge reševanja v gorah in naloge HNMP na Brniku. SV ponuja tri helikopterje v 15-minutni pripravljenosti in četrtega v dveurni pripravljenosti zunaj delovnega časa enote, medtem ko je med delovnim časom v takojšnji pripravljenosti. Večnamenski helikopterji SV se z lahkoto preuredijo v namenski helikopter HNMP maskirne barve.

Na vprašanje, kako oblikovati strukturo, ki bo delovala še bolj kakovostno, lahko odgovorimo: z izvirnim »out of the box« in 360-stopinjskim pristopom. Zdaj vojska opravlja skoraj vse sama, ker policija trenutno opravlja večje vzdrževalne posege na helikopterjih. Rešitev, pri katerih bo SV delala vse in bo za to deležna kritik, si v SV ne želimo. Zato ponujamo drugo rešitev, pri čemer smo vključili iste udeležence kot do zdaj, vendar smo vse nekoliko drugače zasnovali. S tem mislimo na oblikovanje sektorja za letalsko dejavnost v Upravi RS za zaščito in reševanje, ki je dober predlog iz dveh razlogov. Prvič, če pride do nakupa, se bo nakup namenskih helikopterjev vštel v kvoto investicij vojske, saj je Uprava del Ministrstva za obrambo, in drugič, ne bo vtisa, da zdravstvo, vojska ali policija poveljujejo drug drugemu. Zaradi lažjega razumevanja modela ponujamo organigram, ki bo zadevo predstavil. Upoštevali smo dejstvo o deficitarnosti letalskega kadra in morda pozneje preoblikovanje 153. letalsko-tehnične eskadrilje v remontni zavod, s katerim bi bila sklenjena pogodba o vzdrževanju, ki bi zagotavljala nenehno plovnost helikopterjev.

Preglednica 1:
Predlog
organizacije
Sektorja
za letalsko
dejavnost,
Uprava RS
za zaščito
in reševanje
(organigram)

V organigramu prikazujemo novo obliko vodenja dejavnosti in letalskega kadra vojske in policije. Predstavlja rešitev, ki omogoča nemoteno delovanje vojske in policije pri opravljanju osnovnih nalog in obenem ponuja možnost delovanja v obliki dežurne službe znotraj Uprave RS za zaščito in reševanje. Ko skupina ne bo imela na voljo tako imenovanih namenskih helikopterjev, bosta letalska operaterja zagotavljala lastne helikopterje, kot to poteka že zdaj.

Koordinacijski oddelek sektorja za letalsko dejavnost Uprave RS za zaščito in reševanje bo sestavljen iz dveh specialistov, njuna naloga bo usklajevanje delovanja. Prispevala ju bosta poveljstvo 15. polka vojaškega letalstva in Uprava za policijske specialnosti iz Generalne policije.

Oddelek pilotov bo nabor letalskega kadra 151. helikopterske eskadrilje in Letalske policijske enote, dokler bo letalsko-tehnični oddelek sestavljen iz letalsko-tehničnega kadra 153. letalsko-tehnične eskadrilje, 151. helikopterske eskadrilje in Letalske policijske enote.

Organigram (slika 8) prikazuje strukturo, ki bo omogočila postopen prehod na drugačno obliko podpore medicini pri zagotavljanju najhitrejšega prevoza, predvsem s krepitvijo sodelovanja. Uresničevanje predloga, ki je dosežek dolgoletnih izkušenj in študije tega primera, je izvedljivo in skladno s finančnimi zmogljivostmi države.

Literatura

1. Brodar, J. 1997. III. zbornik 1912–1997: Reševanje iz zraka. Ljubljana: Gorska reševalna služba Slovenije.
2. EASA-Commission Regulation (EU) No 83/2014. Flight Time Limitations and rest requirements for commercial air transport (CAT) operations with aeroplanes.
3. EASA-Commission Regulation (EU) No 965/2012 on air operation. Revision 9. May 2017.
4. Gorska reševalna zveza Slovenije, <https://www.grzs.si>, 23. 7. 2018.
5. Javna agencija za civilno letalstvo, <https://www.caa.si/zakonodaja.html>, 7. 9. 2018.
6. ÖAMTC, <https://www.oamtc.at/thema/flugrettung/>, 9. 9. 2018.
7. počitku letalskih posadk (Uradni list RS, št. 47/08).
8. Poveljstvo sil SV, <http://www.slovenskavojska.si/struktura/poveljstvo-sil-sv/>, 24. 7. 2018.
9. Pravilnik o delovnem času posadk zrakoplovov (Uradni list RS, št. 31/99).
10. Pravilnik o letenju letal (Uradni list SFRJ, št. 10/79, 4/83, Uradni list RS, št. 72/03, 51/07).
11. Pravilnik o letenju vojaških zrakoplovov (Uradni list RS, št. 82/09).
12. Pravilnik o omejitvah letalskega delovnega časa in delovnega časa ter zahtevanem
13. Pravilnik o pogojih izvajanja helikopterske nujne medicinske pomoči (Uradni list RS, št. 81/16).
14. Pravilnik o službi nujne medicinske pomoči (Uradni list RS, št. 81/15 in 93/15).
15. Sklep Vlade RS št. 16504-1/2017/6 z dne 7. decembra 2017.
16. Slovenska Vojska, 15. polk vojaškega letalstva, <http://www.slovenskavojska.si/struktura/poveljstvo-sil/15-polk-vojaskega-letalstva/>.
17. Slovenska vojska, <http://www.slovenskavojska.si/o-slovenski-vojski/>, 24. 7. 2018.
18. Summit Helicopters, <https://summithelicopters.ca/services/bc-air-ambulance/>, 31. 7. 2018.
19. Škufca, P., 2006. Analiza možnosti zasebnih helikopterskih prevozov v sistemu nujne medicinske pomoči. Magistrsko delo. Ljubljana: Ekonomska fakulteta.
20. Uredba o izvajanju zaščite, reševanja in pomoči z uporabo zrakoplovov (Uradni list RS, št. 42/05 z dne 25. aprila 2005).
21. Uredba o spremembah in dopolnitvah Uredbe o izvajanju zaščite, reševanja in pomoči z uporabo zrakoplovov (Uradni list RS, št. 42/05 z dne 25. aprila 2005).
22. Vencelj, B., Mohor, M., Lampič, U., Žura, M., 2007. HNMP v Sloveniji od začetkov do danes. HNMP Slovenija, <https://www.hnmp.info>, 24. 7. 2018.
23. Vengust, Albin, 1997. Dragocene minute. III. zbornik 1912–1997. Ljubljana: Gorska reševalna služba Slovenije.
24. Zakon o letalstvu (Zlet) (Uradni list RS, št. 113/06 – uradno prečiščeno besedilo, in 33/09).
25. Zdravstveni dom Ajdovščina, Zgodovina službe, <https://www.zd-ajdovscina.si/>, 25. 7. 2018.

ZRAČNODESANTNE ZMOGLJIVOSTI IN SLOVENSKA VOJSKA

AIRBORNE CAPABILITIES AND SLOVENIAN ARMED FORCES

Povzetek Članek se ukvarja z (ne)smiselnostjo vzdrževanja zračnodesantnih zmogljivosti v sodobnih oboroženih silah in tudi v Slovenski vojski. Zgodovinski pregled uspešnosti zračnodesantnih operacij vsekakor govori proti njihovi nadaljnji uporabi, vsaj v konfliktih visoke intenzivnosti. Kljub temu veliko držav vzdržuje zračnodesantne zmogljivosti, največje velesile celo na ravni divizij. Razlogi za to so različni – od institucionalne moči zračnodesantnih sil do elitnosti, ki jo zagotavljajo zaradi narave izbora kadra (prostovoljnost), in ne nazadnje njihove uporabnosti v nekonvencionalnih spopadih. Ugotovimo lahko, da ni enoznačnega odgovora na (ne)smiselnost zračnodesantnih sil in da ima njihova uporaba več kot samo vojaške dimenzije.

Ključne besede *Zračni desant, lahka pehota, elementi nacionalne moči.*

Abstract The article discusses whether maintaining airborne capabilities in modern armed forces, including the Slovenian Armed Forces, is sensible or not. A historical overview of airborne operations speaks clearly against their further use, especially in high-intensity conflicts. Nevertheless, airborne capabilities are maintained by almost every armed force in the world, by the world's greatest superpowers even at the division level. The reasons for this vary from their institutional power to the elite status provided by the (voluntary) selection process, and their usefulness in non-conventional conflicts. It can be concluded that there is no clear answer to whether maintaining airborne forces is sensible or not, and that the use of such forces exceeds military dimensions.

Key words *Airborne operation, light infantry, elements of national power.*

Uvod Zračnodesantne enote v svetu uživajo elitni status, ki izvira iz dejstva, da so skoraj povsod sestavljene iz prostovoljcev in da je za vstop vanje povsod predpisan precej zahteven izbirni proces, tako fizično kot psihično. Kot take privabljajo tudi najkakovostnejši vodstveni kader. Tudi v SV se že več let pojavljajo bolj ali manj resne zamisli o tem, da bi vzpostavili zračnodesantno enoto. Predvsem v zadnjih nekaj letih je SV s sodelovanjem s 173. zračnodesantno brigado oboroženih sil Združenih držav Amerike (173. ABCT)¹ pokazala precej iniciative in začela intenzivneje pridobivati zračnodesantne izkušnje. SV ima v svoji sestavi tudi športnopadalski oddelek (ŠPADO) znotraj Letalske šole SV. ŠPADO ne izvaja usposabljanj za potrebe vojaškega zračnega desanta, temveč osnovno in nadaljevalno padalsko šolanje, ki je enakovredno civilnemu padalskemu šolanju,² torej brez upoštevanja pogojev vojaškega zračnega desanta, ki zahtevajo izvedbo skoka z vso osebno opremo in oborožitvijo z nizkih višin in z uporabo desantnega padala.

Kolikor lahko razberemo iz javno dostopnih virov, SV nima nobenega cilja zmogljivosti Nata, povezanega z zračnim desantom. Res pa je v ReSDPRO 2025 zapisano: »SV bo razvila zmogljivosti za taktični zračni transport s transportnimi helikopterji in taktičnimi transportnimi letali. Za izvajanje vertikalnega manevra bo v podpori delovanja kopenskih sil Slovenska vojska zagotovila zmogljivost za prevoz pehotne čete v enem naletu.« (DZ, 2010, str. 41) Vertikalni manever je mogoče izvesti tako iz helikopterjev kot iz transportnih letal. Vertikalni manever v ReSDPRO se najverjetneje nanaša na helikopterski transport, vendar to ni nikjer izrecno zapisano. Predvidene nacionalne ambicije SV, zapisane v ReSDPRO, torej omogočajo razvoj zračnodesantnih zmogljivosti.

Kolikor je znano, SV tudi ni opravila nobenega notranjega posveta o zračnodesantnih zmogljivostih oziroma nadgrajevanju zmogljivosti ŠPADO in tako že od njegove ustanovitve leta 1995 ta ostaja na enakih zmogljivostih. Iz opravljenega intervjuja s ppk. Frankom Jesenškom³ sicer sledi, da so v ŠPADO pripravljene narediti korak naprej, vendar za kaj takega potrebujemo odločitev o namenu in umestitvi zračnega desanta v SV.

Namen članka je odgovoriti na vprašanje doktrinarne uporabnosti zračnodesantnih sil v sodobnem varnostnem okolju in tako dobiti odgovor o njihovi (ne)smiselnosti v tako majhnih oboroženih silah, kot je SV. Da bi lahko odgovorili na to vprašanje, bomo najprej pregledali zgodovinske izkušnje z zračnodesantnimi silami. Pregledali bomo tudi ključne dileme in priložnosti, ki jih ponujajo zračnodesantne sile, ter nato opredelili doktrinarne podlage za vzdrževanje te zmogljivosti v različnih državah. Na koncu se bomo opredelili do vprašanja razvijanja in ohranjanja teh zmogljivosti v SV.

¹ 173. ABCT (angl. 173rd Airborne Brigade Combat Team) je oznaka za zračnodesantno brigado ameriške kopenske vojske, stalno nameščene v italijanski Vinzenzi.

² Vir: <http://www.slovenskavojska.si/odnosi-z-javnostmi/sporocila-za-javnost/novica/nov/pripadniki-padalske-skupine-sportne-enote-slovenske-vojske-usposablajo-nove-padalce/>.

³ Poveljnik Letalske šole SV (Outlook, dne 1. 2. 2019).

1 UPORABLJENI POJMI

Zaradi jasnosti je treba najprej predstaviti nekaj ključnih pojmov, uporabljenih v prispevku, kot so opredeljeni v veljavnih domačih in zavezniških doktrinarnih publikacijah. V Vojaški doktrini (2006) področje zračnega desanta ni izrecno omenjeno. Izraza zračni desant (angl. airborne operation) in zračni manever (angl. airmobile operation) najdemo opredeljena v skripti Bojno delovanje (MO, 2006), ki je v SV še veljavna, čeprav je bil Stanag 2241 (ATP 3.2) že preklican. Tudi zavezniška doktrina AJP-3.2 (2016) ta pojma še ločuje, pojmi in njihove karakteristike so natančneje opredeljeni v še veljavni ATP-3.2.1 (2009).

Zračni desant (angl. airborne assault ali airborne operation) »je združena oblika delovanja in vključuje premik sil po zraku v ciljno območje. Enote, ki se uporabljajo, so lahko zračnodesantne ali enote, ki se premeščajo po zraku. Vrsta transportnih letal je odvisna od naloge in situacije. Bojne sile so lahko za kratek čas samozadostne. Glede na obliko delovanja sta lahko potrebni dodatna bojna podpora in zagotovitev delovanja.«⁴ (MO, 2006, str. 165)

Splošno ločimo dve obliki zračnega premika, ki pripelje naše sile na območje delovanja, in glede na to tudi ločujemo zračnodesantne sile (angl. airborne forces),⁵ torej padalske enote, in zračnopremične sile (angl. air mobile forces),⁶ torej enote, ki jih potrebujemo za izvedbo zračnega manevra (s helikopterji [o. p.]⁷) (AAP-6, 2013).

Povezano z zračnopremičnimi silami uporabljamo tudi izraz zračni juriš (angl. air assault) in zračnojurišne sile (angl. air assault forces), ki se bistveno razlikujejo od zračnopremičnih sil v tem, da je njihovo delovanje na cilj navadno neposredno in tesno integrirano z delovanjem jurišnih helikopterjev. Nasprotno zračnopremične sile niso tako robustne in se v splošnem izkrcavajo zunaj stika s sovražnikom ter nato manevrirajo do cilja (ATP-3.2.1, 2009, str. od 3-13 do 3-16).

Ko torej v prispevku omenjamo zračnodesantne operacije in sile, mislimo padalske enote, ki uporabljajo letala kot sredstvo izvedbe manevra, in ko omenjamo zračnopremične operacije in sile, mislimo enote, ki uporabljajo helikopterje kot sredstvo za izvedbo premika med manevrom. Zračnopremične sile obsegajo tudi zračnojurišne sile.

⁴ Premik oseb, sredstev za oskrbo ali opreme, ki niso v ciljnem območju, ni zračni desant, čeprav se v nekaterih primerih uporabljajo enaki postopki (MO, 2006, str. 165).

⁵ Zračnodesantne sile (angl. airborne forces) so sile, ki »so sestavljene zlasti iz kopenskih in zračnih sil, organiziranih, opremljenih in usposobljenih za delovanja v zraku« (AAP-6, 2013).

⁶ Zračnopremične sile (angl. airmobile forces) so »bojne enote, enote za podporo in enote letalstva, ki so potrebne za izvedbo zračnega manevra« (AAP-6, 2013).

⁷ Manever je kombinacija ognja in premika, kar pomeni, da je ena bistvenih značilnosti zračnopremičnih sil tudi sposobnost ognjenega delovanja iz zraka, navadno iz helikopterjev, lahko pa tudi iz spremljajočih letal. »Zračnega manevra ne smemo zamenjevati s premikom po zraku, kjer gre za prevoz enot po zraku in prevoz oskrbe in opreme z ene lokacije na drugo, ki ni nujno povezan s takojšnjim bojnim delovanjem.« (MO, 2006, str. 159).

V prispevku bomo podrobneje obravnavali uporabo zračnodesantnih enot, torej padalskih enot, in njihovo (ne)smiselnost v SV. Zračnopremične sile, torej enote, ki za desant uporabljajo helikopterje, bomo navedli le tam, kjer bo to nujno zaradi povezave ali potrebe po širšem razumevanju tematike.

2 DOKTRINA

2.1 Zgodovinska izkušnja zračnodesantnih oziroma padalskih zmogljivosti

Zračnodesantna zmogljivost se je v vojaški teoriji začela pojavljati že med prvo svetovno vojno kot zmogljivost vertikalnega obhodnega manevra (angl. vertical envelopment), ki bi omogočil hitro uničenje sovražnikovih sil, predvsem pa bi vrnil manever na statično bojišče, ki je tako krvavo zaznamovalo prvo svetovno vojno. Toda prva svetovna vojna ni dočakala uporabe zračnodesantnih enot (DeVore, 2015, str. 19).

Koncepti in doktrina vertikalnega obhodnega manevra so se v celoti razvili v 20. in 30. letih 20. stoletja. Toda zgodovinska izkušnja druge svetovne vojne je pokazala velike pomanjkljivosti zračnodesantnih enot. Tako so skoraj vse velike zračnodesantne operacije z več kot 3000 možmi propadle oziroma so imele zelo slabe rezultate. Uspele so le nekatere manjše operacije z manj kot 3000 možmi proti precej slabšemu in nepripravljenemu nasprotniku. Druga svetovna vojna je pokazala nekaj velikih pomanjkljivosti koncepta zračnodesantnih sil, ki jih te bolj ali manj uspešno rešujejo še danes, in sicer (DeVore, 2015, str. 21):

- ranljivost zračnega transporta pri organizirani nasprotnikovi zračni obrambi;
- precejšnja razpršenost moštva po doskoku;
- nemobilnost padalskih enot, ko enkrat doskočijo;
- razmeroma majhna ognjena moč teh enot.

Po drugi svetovni vojni so se kljub napredku v navigaciji in transportnih zmogljivostih razmere za zračnodesantne sile še poslabšale. Razloga sta veliko povečanje mehaniziranosti vojsk, vključno z zelo velikim povečanjem deleža težkega oklepa, in uvedba zmogljivosti raketne zračne obrambe (v nadaljevanju ZO), v katero spada tudi raketna protiletalska oborožitev kratkega dosega. Po koncu hladne vojne se je delež težkega oklepa v zahodnih vojskah zelo zmanjšal (Potočnik, 2017, str. 16–18), vendar ga je še vedno toliko, da predstavlja veliko nevarnost za zračni desant. Čeprav tehnologija ponuja odgovore na večino notranjih pomanjkljivosti zračnodesantnih sil, je treba vedeti, da je tehnologija na voljo tudi nasprotniku.

Zračnodesantne sile so po drugi svetovni vojni dobile novo vlogo v operacijah proti gverilskim in vstajniškim skupinam, toda tudi tu so se kot precej boljša možnost kmalu pokazali helikopterji oziroma zračnopremične enote z zmogljivostjo zračnega juriša (angl. air assault). Zračnodesantna zmogljivost je svojo uporabnost zadržala le na strateških razdaljah, ki so zunaj dosega helikopterjev, in še to le proti izrazito slabšim nekonvencionalnim nasprotnikom (DeVore, 2015, str. 29). Padalskih skokov tako ne najdemo v nobeni izmed arabsko-izraelskih vojn (1967, 1973, 1982, 2006),

falklandski vojni, iraško-iranski vojni, zalivski vojni (1991), vojnah na tleh nekdanje Jugoslavije, ruski intervenciji v Zakavkazju in Gruziji (2008). Status britanskega padalskega polka je značilen za večino držav, ki nimajo statusa velike ali nekdanje kolonialne sile, toda še vedno vzdržujejo zračnodesantne zmogljivosti. V teh državah zračnodesantne sile delujejo po načelih frontne ali izjemoma lahke pehote⁸ in svoj elitni status vzdržujejo na podlagi visokega esprit de corps. Britanski padalski polk v boj ni skočil že vse od sueške krize leta 1956 (DeVore, 2015, str. 51).

Kljub zelo negativnim zgodovinskim izkušnjam je tudi nekaj dobrih primerov uporabe zračnodesantnih zmogljivosti. Prvi je ameriška intervencija na Haitiju leta 1994. Takrat je že grožnja z uporabo zračnodesantne zmogljivosti (letala s padalci so bila v zraku in na poti) zadoščala za spremembo režima. Drugi primer je francoska intervencija v Maliju leta 2013, kjer je 250 francoskih padalcev s petimi letali izvedlo padalski skok v severni predel Timbuktuja in preprečilo izmik islamskih ekstremistov v puščavo na severu (NDC, 2013, str. 2).

Splošna zgodovinska izkušnja torej govori proti razvoju in uporabi zračnodesantnih zmogljivosti. Kljub temu vse velesile in tudi nekatere manjše države vzdržujejo precej obsežne zračnodesantne zmogljivosti, ki celo presegajo padalskodesantne zmogljivosti njihovih letalstev. Toda DeVore ugotavlja, da relativna razširjenost in velikost zračnodesantnih zmogljivosti v sodobnih vojskah nima toliko opraviti z njihovo bojno uporabnostjo in vrednostjo, temveč jo je precej lažje razložiti z institucionalno močjo, ki jo zračnodesantne sile uživajo v posameznih oboroženih silah (Devore, 2015, str. 67). Čeprav ta teorija ponuja povsem sprejemljive ugotovitve, ne odgovarja na bistvena vprašanja: Ali imajo zračnodesantne sile še svojo vlogo na sodobnem vojskovališču in, če jo imajo, kakšna je ta vloga? Je to še vedno vertikalni obhodni manever, ali so to intervencije proti gverilsko-vstajniškim silam ali morda nekaj povsem drugega?

2.2 Doktrina uporabe zračnodesantnih sil

ZDA vzdržujejo pet brigad namenskih zračnodesantnih sil (ena divizija in dve samostojni brigadi) in eno divizijo zračnopremičnih sil. Ruska federacija za zdaj ostaja pri 45.000 pripadnikih zračnodesantnih sil (VDV), razporejenih v štiri divizije, štiri brigade in eno Spetsnaz brigado. Pri tem načrtujejo po letu 2020 razširitev VDV-zmogljivosti na 60.000 pripadnikov s povečanjem sedanjih divizij iz dvopolkovne v tropolkovno sestavo in vzpostavitev dodatne zračnopremične divizije in ene zračnopremične brigade (Soper, 2016, e-vir). Kitajska ostaja pri treh zračnodesantnih divizijah, sestavljenih iz treh zračnodesantnih polkov in polka lahke artilerije (Bajwa, 2015, str. 2). Te tri sile imajo največje zračnodesantne zmogljivosti, vendar imajo tudi manjše države namenske zračnodesantne in/ali zračnopremične zmogljivosti, med njimi so bolj znane Velika Britanija (padalski polk), Francija (2. RAP), Izrael in Belgija, pa tudi Italija, Srbija in Češka. Še več držav zračnodesantne oziroma

⁸ Več o razliki med lahko in frontno pehoto si lahko preberete v: Potočnik, V., 2016: Četrta generacija vojskovanja, *Sodobni vojaški izzivi*, št. 4 (december 2016).

zračnopremične zmogljivosti vzdržuje znotraj enot, ki v osnovi niso zračnodesantne oziroma zračnopremične, vendar jim te zmogljivosti koristijo pri izpolnjevanju doktrinarnih poslanstev. Navadno so to specialne sile ali izvidniki, ki se uporabljajo na strateški in/ali operativni ravni.

Zavezniška doktrina kopenskih operacij AJP-3.2 dojema zračnodesantne operacije kot tiste, ki zagotavljajo bojno moč iz zraka, s katero zavzamemo zemljišče ali objekte s pomočjo padalskega skoka ali pristanka neposredno na cilj. Pomen zračnodesantnih operacij je lahko strateški ali operativni, vendar pomenijo veliko tveganje, čeprav so zaradi velikega potenciala pomemben element zračne moči (AJP-3.2, 2016, str. 1-18).

V ameriški doktrini so zračni (padalski) desanti ena izmed zmogljivosti za izvedbo tako imenovanih združenih operacij vsiljenega vstopa (angl. Joint Forcible Entry Operations). To so tiste operacije, s katerimi osvojimo in držimo določeno območje, ki ga sicer nadzira oboroženi sovražnik. Gre za območja na sovražnem ali potencialno sovražnem ozemlju, katerega osvojitvev in držanje omogoči kontinuiran dotok moštva in opreme ter zagotovi manevrski prostor za nadaljnje operacije (JP3.18, 2012. str. I-1).

V oboroženih silah Ruske federacije so zračnodesantne sile posebna veja (tako imenovani VDV) in so ločene od kopenske vojske, kar samo po sebi kaže na posebno vlogo VDV v ruski doktrini. Avtorju je sicer nedostopen primarni vir, ki bi opredeljeval doktrinarno vlogo ruskih zračnodesantnih sil danes, se pa večina zahodnih avtorjev strinja, da imajo VDV-enote Ruske federacije danes doktrinarno vlogo sil za hitro posredovanje in ekspedicijskih sil (po Thornton, 2011; Herspring v Blank in Weitz, 2010). Pri tem ni nepomembno, da so Rusi z reformami po letu 2009, ki so sicer VDV prizadele še najmanj, v VDV vzpostavili dva tipa enot. Prvi tip, ki predstavlja manjši del, so klasične padalske oziroma zračnodesantne enote, ki še vedno vstopajo v boj s padalskim skokom. Drugi tip enot pa so padalskojurišne (angl. airborne assault); v teh ima le manjši del enote (bataljon) vlogo klasične padalske enote in je navadno namenjen zavzetju pristajalne steze, ki nato služi letalskemu transportu preostanka enote (Lavrov v Barabanov in Glantz, 2011, str. 34).

Poleg doktrinarnega pogleda na zračnodesantne sile s stališča zavezništva, ZDA in Ruske federacije bi bilo smiselno upoštevati še alternativni pogled na vlogo zračnodesantnih sil, kot ga je na primer utrjevala doktrina Jugoslovanske ljudske armade (JLA) in ki je upravičeval obstoj padalske brigade. Uporaba padalske brigade v JLA se je obravnavala v okviru splošne ljudske obrambe in družbene samozaščite. Pri tem je bila padalska brigada namenjena predvsem delovanju na začasno zasedenem ozemlju v zaledju sovražnika, ko se ni dalo uporabiti drugih sil ali je bilo nujno veliko presenečenje. Drugoten namen je bilo tudi delovanje v lastnem zaledju proti manjšim sovražnikovim desantom ali diverzantskim skupinam in v skrajni nuji na fronti. Padalska brigada JLA se ni omejevala le na padalske skoke iz letal, temveč je njeno pravilo predvidevalo tudi uporabo helikopterjev tako za izvedbo padalskih skokov kot v vlogi zračnopremične enote (SSNO, 1980).

Kot lahko vidimo, so doktrinarne vloge zračnodesantnih sil zelo različne, od klasičnega vertikalnega obhodnega manevra v zavezniški doktrini in doktrini JLA do tako imenovanih forcible entry forces v doktrini ZDA in sil za hitro posredovanje oziroma ekspedicijskih sil v oboroženih silah Ruske federacije. Z različnim razumevanjem doktrinarne vloge zračnodesantnih sil ni nič narobe. To, česar se je treba zavedati, je, da tovrstni različni doktrinarni pogledi vplivajo na različno umeščenost zračnodesantnih sil v celotnih oboroženih silah, njihovo organiziranost in njihovo opremljenost. Vse morajo sicer reševati iste dileme, a so rešitve odvisne od predvidene doktrinarne uporabe.

3 SODOBNE DILEME RAZVOJA IN UPORABE ZRAČNODESANTNIH ZMOGLJIVOSTI

Vse velike sile, predvsem ZDA, ugotavljajo, da je treba povečati zmogljivosti zračnodesantnih sil v smislu taktične premičnosti, oklepne zaščite in ognjene moči (Gordon, 2014, str. 15–23). To je mogoče doseči le z uporabo ustreznih vozil, sposobnih zračnega transporta in po možnosti desanta iz letal. Vodilni na tem področju so v Ruski federaciji z zmogljivostjo platforme 2S25 (125-milimetrski top). Zanimivo je, da tudi Francozi, ki imajo razmeroma majhne zračnodesantne enote, vzdržujejo zmogljivosti oklepa v njih.

V teoriji se izpostavlja kar nekaj dilem oziroma ranljivosti sodobnega zračnega desanta velikega obsega.⁹ Večina jih je sicer znanih že iz zgodovinskega pregleda. Prva velika ranljivost je zračni transport v veliki formaciji, ki je zelo občutljiv na sodobno integrirano raketno zračno obrambo in lovska letala.¹⁰ Naslednja ranljivost zračnega desanta je, da je na cilju pogosto zelo razpršen zaradi vpliva vremena na padalski skok in pomanjkljive navigacije. To pomeni, da enote potrebujejo več časa, da se bojno organizirajo v učinkovite celote. Sodobna tehnologija padal in navigacije tu pomaga, a ni vsemogoča. Tretja pomanjkljivost je, da so zračnodesantne sile kljub veliki strateški premičnosti pravzaprav zelo omejene v taktični mobilnosti. Ko enkrat pristanejo, njihov manever omejuje hitrost pehotnega vojaka (DeVore, 2015, str. 21), razen če se jim dodajo vozila, vendar to spet vpliva na zmožnost strateškega premika. Menim, da se vprašanje taktične mobilnosti preveč izpostavlja, saj velja le v specifičnih razmerah manevrskega vojskovanja na odprtem terenu. Nič namreč ni bolj mobilno od izkrcane pehote v gozdu, džungli, hribih in mestnem okolju. Naslednja težava, ki jo morajo zračnodesantne enote rešiti, je, da zračni transport zahteva lahkost v masi in oborožitvi (DeVore, 2015, str. 21), zaradi česar so te enote v ognjeni moči in zaščiti navadno slabše kot klasične pehote. Ne nazadnje je zračnodesantna enota na cilju zelo izpostavljena raketni in cevni artileriji velikega dosega. Proti tej nima druge ustrezne zaščite razen strateškega presenečenja, ki sčasoma izgublja pomen. Menim, da dobro izurjena zračnodesantna pehota, ki zna pravilno izrabljati teren, to pomanjkljivost lahko nevtralizira.

⁹ *S tem mislim na zračni desant enot, ki lahko že same uresničujejo doktrinarna poslanstva, torej najmanj bataljoni in brigade, vse do divizij.*

¹⁰ *Razen proti nasprotniku, ki nima sodobne zračne obrambe in letal.*

Izziv zračnodesantnim enotam vsekakor predstavljata razpoložljivost zračnega transporta, ki je v vseh vojskah omejen, in pomanjkanje standardizacije področja, predvsem v Natu, kar vpliva na interoperabilnost večnacionalnih zračnodesantnih enot (NDC, 2013, str. 3–7).

Kljub temu ne smemo pozabiti, da imajo zračnodesantne sile tudi nekaj izrazitih prednosti. Najočitnejša in najpomembnejša je globalni doseg in s tem možnost strateške projekcije moči na zelo velikih razdaljah. Naslednje so velika hitrost odziva, strateška mobilnost in discipliniranost pripadnikov, za katere sta značilna odsotnost težke tehnike in vzdrževanje visoke stopnje pripravljenosti.¹¹ Zračnodesantne enote so tudi tradicionalno zelo prilagodljive na različna okolja in pogoje bojevanja, odlične so predvsem v zavarovanju vstopnih točk za prihod težjih sil. Ne nazadnje te enote krepijo visok esprit de corps, ki izhaja iz dejstva, da so njihovi pripadniki vedno prostovoljci, tudi v naborniških vojskah, in privlačijo najboljše vodje (NDC, 2013, str. 2).

RAND-ova študija, opravljena za kopensko vojsko ZDA, je leta 2001 ponudila tri mogoče in med seboj povezane smeri povečevanja zmogljivosti zračnodesantnih sil.¹² Prva je bila, da se v organizacijski strukturi zračnodesantnih sil zamenjajo nekateri oborožitveni sistemi s sodobnejšimi, predvsem protioklepnimi sistemi in sodobnejšimi sistemi ognjene podpore s posrednimi ognji. Druga možnost je, da se spremenijo koncepti uporabe in organizacijska struktura zračnodesantnih sil, in sicer v smeri zmanjšanja njihovih samostojnih organizacijskih enot na račun povečanja števila sistemov RSTA¹³ in združenih ognjev zvrsti. Tretja možnost pa je, da se povečajo manevrske zmogljivosti zračnodesantnih sil z uvedbo novih lahkih oklepnih transportnih sredstev z večjo ognjeno močjo (Matsumura, 2001). Vsaka izmed teh treh smeri ima svoje prednosti in pomanjkljivosti in izbor pravilne oziroma pravilne kombinacije dveh ali vseh treh je stvar resne analize in predvsem odgovorov na vprašanja, kakšne naloge predvidevamo za zračnodesantne sile, v kakšnem okolju bodo delovale, kakšne so narava, velikost in tehnična sofisticiranost predvidenega sovražnika in ne nazadnje, kakšna je zahtevana odzivnost za zračnodesantne sile v urah, dnevih in tednih (Matsumura, 2001). Danes vidimo, da so predvsem ameriške zračnodesantne sile, vendar tudi druge, izbrale prvo in deloma tudi drugo možnost. Zlasti so se zmogljivosti zračnodesantnih sil povečale z uvedbo sodobnih raketnih protioklepnih sistemov in izboljšanjem sistema zagotavljanja ognjene podpore s posrednimi ognji.

¹¹ *S tega stališča je poučna ruska izkušnja iz vojne z Gruzijo leta 2008, ko so enote VDV, oddaljene več tisoč kilometrov od bojišča, posegle v boj, še preden so bile zanj pripravljene ruske enote KoV, ki so bile v neposredni bližini bojišča, v Abhaziji in Osetiji.*

¹² *RAND-ova študija obravnava zračno-desantne sile ZDA, vendar menim, da so njihova priporočila splošno prenosljiva na vse zračnodesantne zmogljivosti v Natu.*

¹³ *Angl. RSAT = Reconnaissance, Surveillance & Target Aquisition oziroma izvidovanje, opazovanje/nadzor in pridobivanje podatkov o cilju.*

4 UPORABNOST ZRAČNODESANTNIH SIL V ČETRTI GENERACIJI VOJSKOVANJA

V četrti generaciji vojskovanja se države spoprijemajo s širokim spektrom groženj, od omejenega konflikta visoke intenzivnosti do terorizma. Orodje spopadov v četrti generaciji vojskovanja je hibridno vojskovanje (Potočnik, 2017, str. 63). Bistvo hibridnega vojskovanja ni v tem, da asimetrični pristop prevladuje nad konvencionalnim, temveč, da udeleženci izbirajo pristop, ki jim je v danem trenutku na razpolago in za katerega ocenjujejo, da bo prinesel najboljše rezultate ob najmanjših vložkih.

Zaradi že omenjenih pomanjkljivosti je uporabnost obsežnejših zračnodesantnih enot v spopadih visoke intenzivnosti zelo vprašljiva, če že ne popolnoma nesmiselna. V takih spopadih so namreč tveganja, ki bi jim bile te sile izpostavljene, prevelika, da bi lahko racionalno upravičili njihovo uporabo. Da bi zračnodesantne sile uporabili v teh razmerah, bo prej treba rešiti vprašanje integrirane raketne zračne obrambe in ranljivosti na oklep. Kibernetski prostor sicer odpira več možnosti, vendar ni zagotovila, da jih bo uspešno rešil. Vprašanje je tudi, ali bodo države pripravljene izpostaviti svoje kibernetске zmogljivosti, da bi omogočile zračni desant, za katerega ni zagotovila, da bo prinesel želeni uspeh. Menim, da ne.

Toda v sodobnih hibridnih vojnah je ogromno manevrskega prostora, preden se v resnici začnejo spopadi visoke intenzivnosti, če do njih sploh pride. V tem okolju je kar nekaj prostora za zračnodesantne sile. Strateška mobilnost,¹⁴ velika odzivnost in presenečenje ob uporabi zračnodesantnih sil zagotavljajo najboljše rezultate ob najmanjših vložkih. Čeprav njihova vzpostavitev in vzdrževanje zahtevata znatne vložke, so ti še vedno precej manjši kot na primer pri vzpostavitvi oklepnih oziroma mehaniziranih zmogljivosti primerljive velikosti. Predvsem je treba na zračnodesantne sile v hibridnem vojskovanju gledati s stališča drugih (nevojaških) elementov nacionalne moči.

Tradicionalno so elementi nacionalne moči diplomacija (angl. Diplomacy), informacije (angl. Information), vojska (angl. Military) in ekonomija (angl. Economy) oziroma DIME. O njih je več pisal tudi dr. Kotnik, ki je tradicionalne elemente dopolnil z nekaj dodatnimi, ki celoviteje opredelijo vire vlog, ki jih imajo države v svetu – DIME + 6 (glej Kotnik, 2012). V tem pogledu imajo zračnodesantne sile zelo uporabno vlogo na sodobnem vojskovališču. S stališča diplomacije in informacij oziroma strateškega komuniciranja nikakor ne gre zanemariti sporočilne vrednosti zaveznikom in nasprotnikom, ki jo predstavljajo skupne zračnodesantne operacije v zavezništvu. Zračnodesantne operacije so predvsem v večnacionalni sestavi tudi zelo učinkovite kot tako imenovane early entry forces. Uporabljajo se v dveh podobnih, a različnih vlogah. Prvič kot tako imenovane tripwire force, torej kot sila, ki se uporablja za aktiviranje drugih, težjih sil, in drugič kot sile, ki zavarujejo

¹⁴ Glavna prednost zračnodesantnih zmogljivosti pred vsemi drugimi je sposobnost hitrega premika na strateških razdaljah, vključno z lokacijami v notranjosti kontinentov, ki so zunaj dosega amfibijskih sil v priobalnem pasu.

točko vstopa v neko državo oziroma na neko območje (tako imenovani lodgment) do prihoda težjih sil, ki nato prevzamejo bojevanje. V prvem primeru morajo imeti zračnodesantne sile ustrezno stopnjo mobilnost, saj od njih ne pričakujemo, da bodo zaustavile nasprotnika, temveč, da ga bodo upočasnile. Če niso mobilne, so izgubljene, v drugem primeru pa morajo biti sposobne sovražnika zaustaviti in morajo imeti za to na razpolago ustrezno oborožitev, predvsem protioklepno. V vseh primerih se zračnodesantne sile razmestijo na območju uporabe še pred samim začetkom bojnih dejavnosti. V nižjem spektru spopadov imajo zračnodesantne sile svojo uporabno vrednost tudi pri operacijah evakuacije nebojnega osebja (angl. NEO)¹⁵ ali boju proti terorizmu, pri čemer so specialne sile sicer glavni nosilec bojnih delovanj, jih pa pri tem zračnodesantne idealno podpirajo.

Ne glede na doktrinarno vlogo se zračni desanti v odvisnosti od cilja, moči in sestave, dodeljene naloge na cilju in predvidenega vpliva na nadaljnje bojevanje lahko uporabijo na strateški, operativni in taktični ravni. Pri tem je pomembno zavedanje, da se v četrti generaciji vojskovanja vsaki izmed teh ravni pridružijo še moralna, mentalna in fizična (Lind in Thiele, 2015, str. 124, 138 in 153). Menim, da so zračnodesantne operacije v razmerah četrte generacije vojskovanja tiste, ki odločujoče prispevajo prav k strateški oziroma operativni in moralni oziroma mentalni ravni vojskovanja. Njihov vpliv na taktični in fizični ravni je morda res zanemarljiv, toda to ni pomembno, saj je v četrti generaciji vojskovanja najpomembneje dobiti boj na moralni ravni.

To lahko plastično ponazorimo z zgledom, v katerem bi na primer obveščevalno-izvidniški sistem zavezništva identificiral možnost diverzantsko-terorističnih napadov v eni izmed držav članic kot uvod v operacije destabilizacije s končnim ciljem sovražne sile, da zasede dele ozemlja članice. V takem primeru bi bil hiter odziv zavezništva, ki bi s seboj nosil izjemno diplomatsko in informacijsko sporočilo, odločilnega pomena. Pri tem zgledu so zračnodesantne sile pravzaprav edini primeren odziv. Dovolj odzivne, strateško mobilne, dovolj robustne, da odvrčajo, vendar hkrati dovolj lahke, da ne ogrožajo nikogar. Njihova diplomatskosporočilna vrednost je še toliko večja, če so večnacionalne.

**Sklepi,
pomembni
za
Slovensko
vojsko**

Pogosto se v SV tehta med različnimi zmogljivostmi in tem, kaj potrebujemo in česa ne. Namesto vprašanja, kaj da in kaj ne, bi si morali predvsem zastaviti vprašanje, kako zagotoviti vse (sicer raznovrstne) zmogljivosti, ki jih zahteva sodobno bojišče. Torej ne le srednje bataljonske bojne skupine in nekakšne »nišne« zmogljivosti, temveč tudi zračnodesantne zmogljivosti, težke oklepne sile in na primer kibernetске zmogljivosti. Predvsem slednje v SV skoraj ne obstajajo. Kibernetška oziroma informacijska komponenta bo zelo pomembna v vseh prihodnjih konfliktih in predstavlja raven zmogljivosti, kot so jo Wehrmachtovi tanki in doktrina »Blitzkriega«¹⁶ na začetku druge svetovne vojne.

¹⁵ Kratica NEO v angleščini pomeni *non-combatant evacuation operations*.

¹⁶ Nemci svoje doktrine niso nikdar poznali pod tem imenom. Izraz se je uveljavil po drugi svetovni vojni.

Če velike sile zadržujejo zračnodesantne sile iz takih ali drugačnih razlogov, je to gotovo razlog, da je treba biti nanje pozoren. Čeprav bi se SV odločila, da ne bo razvijala večjih (četnih) zračnodesantnih zmogljivosti, to ne pomeni, da lahko zanemarimo sposobnosti lastnega protidesantnega delovanja. Tukaj je treba opozoriti na ranljivost ozemlja RS na zračnodesantno delovanje. SV nima zmogljivosti raketne ZO, ki bi bila namenjena zaščiti celotnega zračnega prostora RS. Baterije ZO v brigadah so namenjene zaščiti manevrskih sil SV, in ne protidesantnemu delovanju. Oklepa, predvsem tankov, ki je primeren za protidesantni boj, v manevrski strukturi SV ne najdemo več. S tega stališča RS predstavlja lahko tarčo za sovražnikove zračnodesantne sile in s tem tudi mehki trebuh zavezništva. Ne znamo si namreč predstavljati, kaj bi za RS in zavezništvo pomenilo, če bi sovražniku v neki fazi spopada uspel zračni desant na primer brigade v Ljubljansko kotlino s ciljem prekinitve komunikacije med Padsko in Panonsko nižino. O posledicah tega za zavezništvo lahko le ugibamo.

SV mora prepoznati mogoče in verjetne desantne lokacije, vzpostaviti ustrezno pokritost teh prostorov z raketnimi sistemi ZO (lokacija enot ZO), vzpostaviti ustrezne odzivne sile za protidesantni boj, vključiti teme protidesantnega bojevanja v usposabljanje enot SV itn. Za protidesantni boj so v razmerah RS zračnoprimečne zmogljivosti poleg oklepa (tankov) precej bolj smiselne od zračnodesantnih.

Obramba nacionalnega ozemlja, strateški interesi in vloga RS v svetu so razlogi proti razvijanju zračnodesantnih sil izključno za potrebe vojaške obrambe nacionalnega ozemlja ali strateške projekcije sile. Zračnodesantna zmogljivost bi bila za RS v klasičnem smislu še vedno uporabna v primerih, ko bi bili soočeni z nasprotnikom z drugega konca spektra intenzivnosti spopadov oziroma nasprotnikom, ki ima bistveno slabše zmogljivosti raketne zračne obrambe in oklepa. Toda za SV in RS tak nasprotnik sploh ne obstaja. Tudi Nato nima izražene potrebe po dodatnih zračnodesantnih ali zračnomobilnih silah. Ravno nasprotno, ugotavlja, da je tako imenovanih lahkkih sil, med katere spadajo tudi zračnodesantne in zračnoprimečne, v Natu preveč, manjka pa težkih in srednjih sil. To se kaže tudi v ciljnih zmogljivosti, ki so dodeljeni zaveznicam, in kjer se tudi od SV v vojaško relevantnem delu pričakujeta dve bataljonski bojni skupini. Z naštetim se samo od sebe zastavlja vprašanje, ali želimo vlagati denar in materialna sredstva v zračnodesantne zmogljivosti. Ne smemo pozabiti, da je bistvo zračnodesantne zmogljivosti padalski skok. Skok s padalom v boj visoke intenzivnosti in/ali proti organiziranemu nasprotniku je zgodovinsko dokazano zelo tvegano početje. Za njegov uspeh mora biti izpolnjeno več pogojev, ki so na sodobnem bojišču visoke intenzivnosti vse težje uresničljivi.

Če zračnodesantnih enot ne odvržemo neposredno v boj, temveč predvsem izrabimo njihovo sposobnost hitrega odziva in jih torej uporabimo na kritičnem območju, še preden ga s svojimi sistemi obvladuje morebitni sovražnik, so predvsem zahteve glede zaščite zračnega premika precej nižje in tako lažje dosegljive. Še vedno ostaja problem ognjene moči in protioklepne zaščite zračnodesantnih sil. Čeprav zračnodesantne zmogljivosti razvijejo oziroma so razvile oklepna vozila z

zračnodesantno zmogljivostjo, transportna letala, ki omogočajo masovne padalske skoke in uporabljajo tehnologijo, ki preprečuje razpršenost na cilju, z vsem tem še vedno težko pokrivajo svoje kritične pomanjkljivosti v razmerju do močnejše oboroženih enot, boljše oklepljenih enot in sovražnikov z izdelanim sistemom ZO.

Kljub vsemu naštetemu menim, da obstaja smiselnost vzpostavitve zračnodesantnih sil tudi v malih državah, kot je RS. Če namreč gledamo elemente državne moči DIME + 6 (glej Kotnik 2012), se moramo zavedati, da je vojaški element le eden od več elementov in da so vsi med seboj tesno povezani. To še posebej velja za manjše zaveznice, kakršna je RS, in to velja tudi za zavezništvo kot celoto. V zavezništvu oziroma za zavezništvo je diplomatski element moči prav tako pomemben kot vojaški. Za majhne države, kakršna je RS, pa celo še bolj.¹⁷ In enotnost zavezništva se kaže v enotnosti prvega odziva. Tukaj pa imajo kot sile za hitro posredovanje oziroma sile za zgodnji vstop¹⁸ pomembno vlogo prav zračnodesantne sile. Zato je biti del teh sil odločilnega diplomatskega in informacijskega pomena, ko se kaže enotnost zavezništva v takojšnji pripravljenosti na odgovor na kakršno koli vojaško grožnjo kogar koli.

Poleg tega v luči DIME + 6 ne smemo zanemariti tudi pomena zračnodesantnih oziroma zračnopremičnih zmogljivosti v okviru tako imenovanih operacij evakuacije nebojnega osebja (NEO). Morda se zdi to na prvi pogled nerealno za razmere in vire RS, toda precej pomembnejše je sporočilo, ki ga država z organiziranostjo in pripravljenostjo na tovrstne operacije daje okolici, zaveznikom in morebitnim sovražnikom. Pomembnejša kot vojaški element sta diplomatski in informacijski, ki ju ta vojaški element zagotavlja. Operacije evakuacije nebojnega osebja so za vsako državo in oborožene sile zelo zahtevna dejavnost, pri katerih morajo usklajeno delovati diplomacija, vojska in komunikacije na strateški ravni, hkrati pa jih lahko izvajajo le visoko usposobljene in motivirane enote. Gre za to, da rešuješ svoje državljane v drugi državi, s katero si v konfliktu ali ne in kjer najmanjše napake lahko pomenijo diplomatsko, vojaško ali komunikacijsko katastrofo. Ima pa RS in s tem SV v Natu zakupljene nalete ur na C17, ki bi jih lahko namenila tudi na primer za NEO, s čimer bi rešila vprašanje globalnega transporta, ki pomeni velik finančni, logistični in organizacijski vložek znotraj NEO.

Oblikovanje ločene zračnodesantne enote, ki bi lahko dosegala neke zelene učinke na bojišču, bi sicer nujno posegalo v sedanjo strukturo SV, ki tako ali tako že v dovoljenem obsegu težko najde vire za vse sprejete cilje zavezništva in že oblikovane nacionalne ambicije. Ob sedanjem kadrovskem stanju je kaj takega povsem nemogoče. Vendar bi imela s stališča DIME + 6 že manjša zračnodesantna zmogljivost velikosti čete velike multiplikativne učinke za sistem nacionalne varnosti in predvsem našo vlogo v zavezništvu. Nemara bi ta učinek lahko primerjali z vpeljavo 30-milimetrskega topa v oborožitev motoriziranih bataljonov SV. In to za precej manj denarja. Morda

¹⁷ Navsezadnje je v kratici DIME diplomatski element na prvem mestu in vojaški šele na tretjem.

¹⁸ Angl. *early entry forces*.

bi veljalo razmisliti o zračnodesantni zmogljivosti kot dopolnilni zmogljivosti ene izmed pehotnih oziroma motoriziranih čet v sestavi sedanjih polkov oziroma bataljonov ob zavedanju, da za to potrebujemo dodatne časovne in finančne vire.

Zračnodesantna zmogljivost v enoti za specialno delovanje (ESD) v nobenem primeru ne more biti vprašljiva. ESD ima doktrinarno nalogo specialnega izvidništva in je zmogljivost strateško-operativne ravni in zato tudi deluje na takih razdaljah, ki so pogosto dosegljive le s padalskim skokom ali morda helikopterskim premikom.

V ŠPADO ima SV zelo dobre osnove, ki so preizkušene in mednarodno uveljavljene. Zastavljen način usposabljanja padalcev sicer ne proizvede zračnodesantnih zmogljivosti, a daje vse pogoje, da bi se razmeroma hitro in preprosto zagotovile. Treba se je le odločiti o njenem namenu in zagotoviti vire. V nasprotnem primeru je treba resno premisliti o smiselnosti nadaljnjega obstoja ŠPADO v tej obliki in s zdaj določenimi nalogami. SV ni v položaju, da bi si lahko privoščila trošenje virov za zmogljivosti dvomljive uporabne vrednosti.

Zračnodesantna zmogljivost je dobra, ker so njeni pripadniki izpostavljeni strožjemu izboru in v osnovi privlačijo bolj motiviran, bolj kakovosten kader s statusom, ki ga predstavljajo. Ta status je spet vezan na zahtevno usposabljanje in izbor. Da bi razvili visok esprit de corps, ki se upravičeno pripisuje zračnodesantnim enotam, niso nujni padalski skoki in specialna oprema. Kot ugotavlja tudi DeVore, zračnodesantne enote niso boljše zaradi svoje doktrine ali specialističnega padalskega usposabljanja, temveč ker enostavno privlačijo boljši in bolj motiviran kader (tudi zaradi dejavnika boljšega plačila). Zračnodesantna zmogljivost ni dobra sama po sebi zaradi boljše doktrine ali dejstva padalskih skokov. Če zagotovimo bolj kakovostno in zahtevnejše usposabljanje, bomo v osnovi pritegnili bolj kakovosten kader tudi v drugih enotah, ne glede na to, ali so padalske ali ne.

Literatura

1. Bajwa, J. S., 2015. *Modernization of the Chinese Army*. *Indian Defence review*. <http://www.indiandefencereview.com/news/modernization-of-the-chinese-army/>.
2. Barabanov, M. in Glantz, D., 2011. *Russia's New Army*. *Centre for Analysis of Strategies and Technologies, Moscow, Russia*.
3. Blank, S. J. in Weitz, R., 2010. *The Russian Military Today and Tomorrow: Essays in memory of Mary Fitzgerald*. *U.S. Army War College, Strategic Studies institute*.
4. DeVore, M. R., 2015. *Institutions and the evolution of the postwar airborne forces*. *The Army press, Fort Leavenworth, Kansas*.
5. *Državni zbor RS*, 2010. *Resolucija o splošnem dolgoročnem programu razvoja in opremljanja Slovenske vojske do leta 2025*. Ljubljana: MO.
6. Gordon, J. IV., Schaefer, A. G., Shlapak, D. A., Baxter, C., Boston, S., McGee, M., Nichols, T. in Tencza E., 2014. *Enhanced Army Airborne Forces. A new joint operational capability*. RAND, Santa Monica, Kalifornija, ZDA.
7. Johnson, D. E. in Gordon, J. IV., 2016. *Reimaging and modernizing U.S. airborne forces for the 21st century*. *War on the rocks*. <http://www.warontherocks.com/2016/04/reimaging-and-modernizing-u-s-airborne-forces-for-the-21st-century/>.

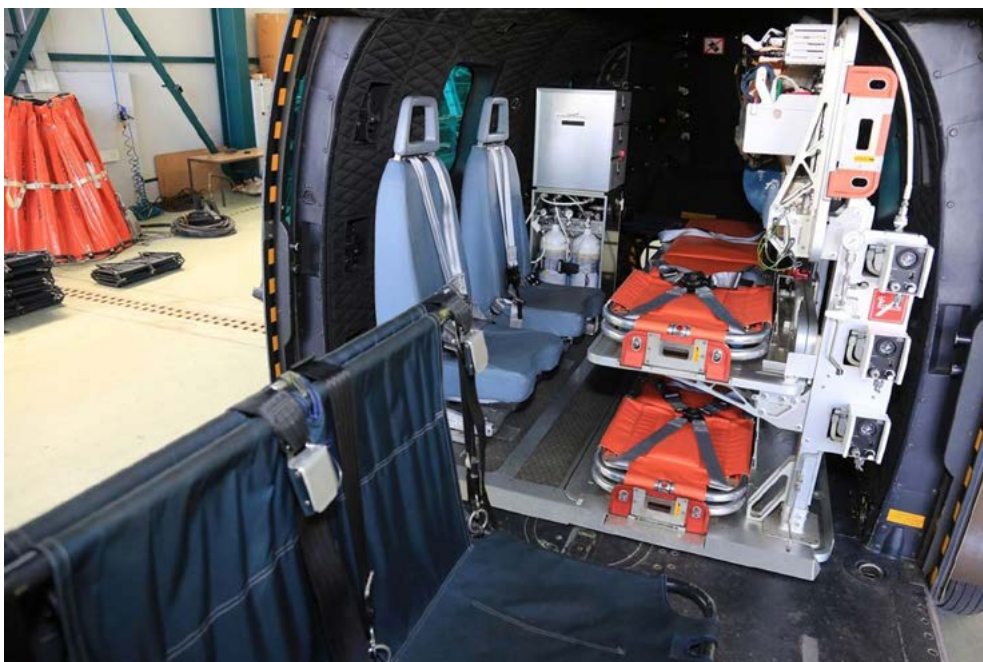
8. Kotnik, I., 2012. *Upravljanje instrumentov nacionalne moči. V Sodobni vojaški izzivi, november 2012 – 14/št. 3, str. 11–20, MO, Ljubljana.*
9. Lind, W. S. in Thiele, G. A., 2015. *4th Generation Warfare Handbook. Castilia House. Kouvola, Finland (Kindle book).*
10. Matsumura, J.; Steeb, R.; Gordon, J.; Glenn, R.; Herbert, T. in Steinberg, P., 2001. *Lightning over water; Sharpening America's light forces for rapid reaction missions. RAND, Santa Monica, Kalifornija, ZDA.*
11. MORS, 2006. *Skripta Bojno delovanje. Šifra 603-30/2006 z dne 4. 4. 2006, PDRIU, Ljubljana.*
12. NATO, 2009. *Allied Land Tactics – ATP-3.2.1. NATO Stardandisation Agency.*
13. NATO, 2016. *Allied Joint Doctrine for Land Operations – AJP-3.2. NATO Stardandisation Agency.*
14. NATO, 2013. *AAP-06 Edition 2013, NATO glossary of terms and definitions (English and French). NATO Stardandisation Agency.*
15. NDC, 2013. *The future of Airborne forces in NATO. NDC research report, NATO Defense College Conference, Rome, Italy.*
16. Potočnik, V., 2016. *Četrta generacija vojskovanja. Tretji del: Nov koncept SV za delovanje v četrti generaciji vojskovanja. V Sodobni vojaški izzivi, maj 2017 – 19/št. 1, str. 57–76, MO, Ljubljana.*
17. Potočnik, V., 2017. *Protioklepni boj v Slovenski vojski. V Sodobni vojaški izzivi, december 2017 – 19/št. 4, str. 15–34, MO, Ljubljana.*
18. PDRIU, 2006. *Angleško-slovenski vojaški terminološki slovar. PDRIU. <http://intra.mors.si/index.php?id=1718> (26. 8. 2016).*
19. Soper, K., 2016. *Russia halts airborne force expansion plan. IHS Jane's Defence Weekly, 7 marec 2016, Washington. <http://www.janes.com/article/58543/russia-halts-airborne-force-expansion-plan>.*
20. SSNO, 1980. *Pravilo Padobranska Brigada. SSNO-Sektor RV i PVO, Beograd.*
21. Šiniković, B., 2004. *Četa (pehotna, motorizirana, gorska) v zračnem desantu – zaključna naloga. MO, PDRIU, Poljče.*
22. Thornton, R., 2011. *Military Modernization and the Russian Ground Forces. U.S. Army War College, Strategic Studies Institute.*
23. *Uradna spletna stran Slovenske vojske, 2013: Pripadniki padalske skupine Športne enote Slovenske vojske usposablajo nove padalce. MO, 29. 3. 2013. <http://www.slovenskavojska.si/odnosi-z-javnostmi/sporocila-za-javnost/novica/nov/pripadniki-padalske-skupine-sportne-enote-slovenske-vojske-usposablajo-nove-padalce/>.*
24. Vlada RS, 2006. *Vojaška doktrina. Defensor, Ljubljana.*

Slikovno gradivo

Figures

Slika 1:
Medicinski
modul
helikopterja
AS532AL
Cougar
Vir:
RTV SLO, MMC
2016.

Figure 1:
Medical module
of the AS532AL
Cougar
helicopter
Source:
RTV SLO MCC,
2016

Slika 2:
Pristanek
helikopterja
Bell 212 na
omejenem
terenu
Vir:
Delo 2013,
fotoarhiv HNMP.

Figure 2:
Landing of Bell
212 helicopter
on a restricted
terrain
Source:
Delo, 2013,
HEMS image
archives

Slika 3:
Pristanek
helikopterja
Bell 412 na
helikopterski
vzletalno-
pristajalni
površini UKC
Ljubljana
Vir:
Slovenska
vojska, fotoarhiv
HNMP Slovenije.

Figure 3:
Landing of Bell
412 helicopter
on the heliport
of the University
Medical Centre
Ljubljana
Source:
Slovenian
Armed Forces,
HEMS Slovenia
image archives

Slika 4:
Prevoz
novorojenčka
v inkubatorju
v helikopterju
AS532AL
Cougar
Vir:
(iz lastnega
arhiva).

Figure 4:
AS532AL
Cougar
helicopter
transportation
of a newborn
baby in an
incubator
Source:
Author's
archives

Slika 5:
Razmejitev delovanja baz HNMP v Sloveniji
Vir:
HNMP Maribor
2016.

Figure 5:
Delimitation of the areas of operation of HEMS bases in Slovenia
Source:
HEMS Maribor,
2016

Slika 6:
Helikopter Bell
412 (Summit
Helicopters,
Kanada)
Vir:
Summit
Helicopters,
spletni vir.

Figure 6:
Helikopter Bell
412 (Summit
Helicopters,
Canada)
Source:
Summit
Helicopters,
Internet

Avtorji

Authors

Franjo Lipovec

Podpolkovnik Franjo Lipovec je diplomirani inženir strojništva, specialist. V svoji karieri je opravljal vodstvena in poveljniška dela na področju vojaške policije, logistike, kadra in vojaškega šolstva. Njegove najpomembnejše dolžnosti so bile poveljnik 17. BVP, načelnik odseka za VP na GŠSV, načelnik Sektorja za kadre v PDRIU, svetovalec poveljnika CVŠ in poveljnik Šole za podčastnike. Sodeloval je v MOM in na mednarodnih vojaških vajah v tujini. Leta 2018 je končal generalštabno šolanje v CVŠ. Oktobra 2018 je prevzel dolžnost poveljnika polka Vojaške zdravstvene enote.

Lieutenant Colonel Franjo Lipovec holds a BSc in Electrical Engineering, Specialist. During his career he has carried out leadership and command duties in the military police, logistics, human resources and military education, namely Commander of the 17th Military Police Battalion; Chief of the Military Police Branch and Personnel Division; Adviser to the Commandant of the Military Schools Centre; and Commandant of the Non-Commissioned Officer School. He has participated in international operations and missions, and in international military exercises abroad. In 2018, he completed the General Staff Officer Course. In October 2018, he assumed the position of Regiment Commander of the Military Medical Unit.

Aleksander Vidergar

Podpolkovnik Aleksander Vidergar je magister obramboslovja. Od leta 2000 je zaposlen v Slovenski vojski, v kateri je bil najprej poveljnik voda v gorskem bataljonu, nato pa je opravljal specialistične, štabne in poveljniške dolžnosti v 16. CNKZP. Dvakrat je bil napoten v mednarodno operacijo Euforja v Bosno in Hercegovino. Specialistična usposabljanja je opravljal večinoma v tujini, v Sloveniji pa je končal štabno, višje štabno in generalštabno šolanje. Delal je tudi kot pribočnik poveljnika sil SV, zdaj pa opravlja dolžnost poveljnika 16. CNKZP.

Lieutenant Colonel Aleksander Vidergar holds a Master's degree in Defence Studies. He has been employed in the Slovenian Armed Forces since 2000, where he first served as Platoon Commander in the Mountain Battalion, and later carried out specialist, staff and command duties at the 16th Control and Reporting Centre. He has been deployed twice to the international operation EUFOR in Bosnia and Herzegovina. He did most of his specialist training abroad, but completed Staff, Senior Staff and General Staff courses in Slovenia. He also worked as adjutant to the Force Commander of the Slovenian Armed Forces. He currently holds the position of Commander of the 16th Control and Reporting Centre.

Boštjan Novak

Podpolkovnik Boštjan Novak je specialist menedžmenta. V Slovenski vojski, v kateri je zaposlen od leta 1996, je opravljal vse poveljniške dolžnosti od poveljnika voda do poveljnika polka. Štirikrat je bil napoten v Natove mednarodne operacije in na misije v Bosno in Hercegovino ter na Kosovo. Generalštabno šolanje je končal leta 2018. Delal je na Generalštabu SV, zdaj pa opravlja dolžnost načelnika sektorja na PSSV.

Lieutenant Colonel Boštjan Novak is a management specialist. Since joining the Slovenian Armed Forces in 1996, he has carried out all command duties, ranging from Platoon Commander to Regiment Commander. He has been deployed to NATO international operations and missions four times, in Bosnia and Herzegovina and in Kosovo. He completed the General Staff Officer Course in 2018. He has worked at the General Staff of the Slovenian Armed Forces, and is currently carrying out the duties of Chief of Division at the Force Command of the Slovenian Armed Forces.

Bogomir Tomažič

Kapitan fregate Bogomir Tomažič je univerzitetni diplomirani inženir tehnologije prometa. V Slovenski vojski je v 430. mornariškem divizionu zaposlen od leta 1997, v preteklosti pa je opravljal štabne in poveljniške dolžnosti, vključno s poveljevanjem HPL Ankaran. V tujini je končal usposabljanje za vodje mornariških operativnih sektorjev v Toulonu v Franciji in tečaj načrtovanja združenega mornariškega taktičnega delovanja v Newportu v ZDA. Sodeloval je v pomorski operaciji Evropske unije Atalanta. V Slovenski vojski je končal generalštabni tečaj in delal na Generalštabu SV v Sektorju za vojaške politike in strateško načrtovanje. Trenutno je poveljnik 430. mornariškega divizona.

Commander Bogomir Tomažič holds a BSc in Traffic Technology. In 1997, he joined the Slovenian Armed Forces, the 430th Naval Division, where he has carried out staff and command duties, including the command of the high-speed patrol boat Ankaran. His training abroad included the Naval Operations Department Heads Course in Toulon, France, and the Joint Maritime Tactical Development Course in Newport, USA. He has served in the EUNAVFOR Operation Atlanta. He completed the General Staff Officer Course in the Slovenian Armed Forces, and has worked at the Strategic Planning and Military Policy Division at the General Staff of the Slovenian Armed Forces. He is currently the Commander of the 430th Naval Division.

Igor Lanišnik

Podpolkovnik Igor Lanišnik je končal srednjo vojaško šolo v Zagrebu. Letalsko akademijo JLA je v tretjem letniku 12. julija 1991 zapustil zaradi napada na Slovenijo in se pridružil TO kot štipendist Ministrstva za obrambo. Diplomiral je na Fakulteti za strojništvo. Med višjim štabnim vojaškim izobraževanjem je končal specializacijo na Fakulteti za management v Kopru. Generalštabno šolanje je končal leta 2018. Je kapitan helikopterja AS 532 AL Cougar, inštruktor letenja in izpraševalec Agencije za civilno letalstvo. Zadnja leta je poveljnik 151. HEESK.

Lieutenant Colonel Igor Lanišnik graduated from the military high school in Zagreb. On 12 July 1991 he left the Aviation Academy of the Yugoslav People's Army while in his third year due to the attack on Slovenia, and joined the Slovenian Territorial Defence as a holder of a Ministry of Defence scholarship. He graduated from the Faculty of Mechanical Engineering. As part of his senior staff military education, he completed specialization studies at the Faculty of Management in Koper. He completed the General Staff Officer Course in 2018. He is the Commander of the AS 532AL Cougar helicopter, a flight instructor, and an examiner of the Civil Aviation Agency. In recent years, he has held the position of Commander of the 151st Rotary Wing Squadron.

Viktor Potočnik

Major Viktor Potočnik je v Slovenski vojski zaposlen od leta 2001. Bil je poveljnik motoriziranega voda, minometne čete in motorizirane čete v mirovni operaciji ter načelnik S-3 v 1. brigadi Slovenske vojske. Udeležil se je treh mirovnih operacij in misij ter opravil več izobraževanj in usposabljanj v tujini, predvsem iz združene ognjene podpore. Leta 2011 je končal višje štabno šolanje na CGSC v Fort Leavenworthu v ZDA in pridobil naziv Master of Military Arts and Science. Od leta 2013 dela na Generalštabu Slovenske vojske.

Major Viktor Potočnik, was commissioned in 2001. He has carried out the duties of Motorized Platoon Commander, Mortar Company Commander, Motorized Company Commander on deployment, and Chief S-3 of the 1st Brigade. He has been deployed three times, and has attended several career and functional training courses abroad, mainly in joint fire support. In 2011, he completed the Senior Staff Course at CGSC, Fort Leavenworth, USA, and obtained the title of Master of Military Arts and Science. He has been working at the General Staff of the Slovenian Armed Forces since 2013.

Navodila avtorjem
za oblikovanje prispevkov

Instructions for the authors
of papers

NAVODILA AVTORJEM ZA OBLIKOVANJE PRISPEVKOV ZA SODOBNE VOJAŠKE IZZIVE IN VOJAŠKOŠOLSKI ZBORNİK

Vsebinska navodila

Splošno

Sodobni vojaški izzivi je interdisciplinarna znanstveno-strokovna publikacija, ki objavlja prispevke o aktualnih temah, raziskavah, znanstvenih in strokovnih razpravah, tehničnih ali družboslovnih analizah z varnostnega, obrambnega in vojaškega področja.

Vojaškošolski zbornik je vojaškostrokovna in informativna publikacija, namenjena izobraževanju in obveščanju o dosežkih ter izkušnjah na področju vojaškega izobraževanja, usposabljanja in izpopolnjevanja.

Kaj objavljamo?

Objavljamo prispevke v slovenskem jeziku s povzetki, prevedenimi v angleški jezik, in po odločitvi uredniškega odbora prispevke v angleškem jeziku s povzetki, prevedenimi v slovenski jezik.

Objavljamo prispevke, ki še niso bili objavljeni ali poslani v objavo drugi reviji. Pisec je odgovoren za vse morebitne kršitve avtorskih pravic. Če je bil prispevek že natisnjen drugje, poslan v objavo ali predstavljen na strokovni konferenci, naj to avtor sporočiti uredniku in pridobiti soglasje založnika (če je treba) ter navesti razloge za ponovno objavo.

Tehnična navodila

Omejitve dolžine prispevkov

Prispevki naj obsegajo 16 strani oziroma 30.000 znakov s presledki (avtorska pola), izjemoma najmanj 8 strani oziroma 15.000 znakov ali največ 24 strani oziroma 45.000 znakov.

Recenzije

Prispevki se recenzirajo. Recenzija je anonimna. Glede na oceno recenzentov uredniški odbor ali urednik prispevek sprejme, če je treba, zahteva popravke ali ga zavrne. Pripombe recenzentov avtor vnese v prispevek.

Zaradi anonimnega recenzentskega postopka je treba prvo stran in vsebino oblikovati tako, da identiteta avtorja ni prepoznavna.

Avtor ob naslovu prispevka napiše, v katero kategorijo po njegovem mnenju in glede na klasifikacijo v COBISS spada njegov prispevek. Klasifikacija je dostopna na spletni strani revije in pri odgovornem uredniku. Končno klasifikacijo določi uredniški odbor.

Lektoriranje

Lektoriranje besedil zagotavlja OE, pristojna za založniško dejavnost. Lektorirana besedila se avtorizirajo.

Prevajanje

Prevajanje besedil ali povzetkov zagotavlja OE, pristojna za prevajalsko dejavnost oziroma Šola za tuje jezike Centra vojaških šol.

Navajanje avtorjev prispevka	<p>Navajanje avtorjev je skrajno zgoraj, levo poravnano.</p> <p><i>Primer:</i></p> <p>Ime 1 Priimek 1, Ime 2 Priimek 2</p> <p>V opombi pod črto se za slovenske avtorje navede, iz katere ustanove prihajajo. Pri tujih avtorjih je treba navesti tudi ime države.</p>
Naslov prispevka	<p>Navedbi avtorjev sledi naslov prispevka. Črke v naslovu so velike 16 pik, natisnjene krepko, besedilo naslova pa poravnano na sredini.</p>
Povzetek	<p>Prispevku mora biti dodan povzetek, ki obsega največ 1200 znakov (20 vrstic). Povzetek naj na kratko opredeli temo prispevka, predvsem naj povzame rezultate in ugotovitve. Splošne ugotovitve in misli ne spadajo v povzetek, temveč v uvod.</p>
Povzetek v angleščini	<p>Avtorji morajo oddati tudi prevod povzetka v angleščino. Tudi za prevod povzetka velja omejitev do 1200 znakov (20 vrstic).</p>
Ključne besede	<p>Ključne besede (3-5, tudi v angleškem jeziku) naj bodo natisnjene krepko in z obojestransko poravnavo besedila.</p>
Besedilo	<p>Avtorji naj oddajo svoje prispevke na papirju formata A4, s presledkom med vrsticami 1,5 in velikostjo črk 12 pik Arial. Na zgornjem in spodnjem robu naj bo do besedila približno 3 cm, levi rob naj bo širok 2 cm, desni pa 4 cm. Na vsaki strani je tako približno 30 vrstic s približno 62 znaki. Besedilo naj bo obojestransko poravnano, brez umikov na začetku odstavka.</p>
Kratka predstavitev avtorjev	<p>Avtorji morajo pripraviti kratko predstavitev svojega strokovnega oziroma znanstvenega dela. Predstavitev naj ne presega 600 znakov (10 vrstic, 80 besed). Če je avtorjev več, se predstavi vsak posebej, čim bolj zgoščeno. Avtorji naj besedilo umestijo na konec prispevka po navedeni literaturi.</p>
Strukturiranje besedila	<p>Posamezna poglavja v besedilu naj bodo ločena s samostojnimi podnaslovi in ustrezno oštevilčena (členitev največ na 4 ravni).</p> <p><i>Primer:</i></p> <p>1 Uvod 2 Naslov poglavja (1. raven) 2.1 Podnaslov (2. raven) 2.1.1 Podnaslov (3. raven) 2.1.1.1 Podnaslov (4. raven)</p>

Oblikovanje seznama literature

V seznamu literature je treba po abecednem redu navesti le avtorje, na katere se sklicujete v prispevku, celotna oznaka vira pa mora biti skladna s harvardskim načinom navajanja. Če je avtorjev več, navedemo vse, kot so navedeni na izvirnem delu.

Primeri:

a) knjiga:

Priimek, ime (lahko začetnica imena), letnica. *Naslov dela*. Kraj: Založba.

Na primer: Urlich, W., 1983. *Critical Heuristics of Social Planning*. Chicago: University of Chicago Press.

b) zbornik:

Samson, C., 1970. Problems of information studies in history. V S. Stone, ur. *Humanities information research*. Sheffield: CRUS, 1980, str./pp. 44–68. Pri posameznih člankih v zbornikih na koncu posameznega vira navedemo strani, na katerih je članek, na primer:

c) članek v reviji

Kolega, N., 2006. Slovenian coast sea flood risk. *Acta geographica Slovenica*. 46-2, str. 143–167.

Navajanje virov z interneta

Vse reference se začenjajo enako kot pri natisnjenih virih, le da običajnemu delu sledi še podatek o tem, kje na internetu je bil dokument dobljen in kdaj. Podatek o tem, kdaj je bil dokument dobljen, je pomemben zaradi pogostega spreminjanja www okolja.

Urlich, W., 1983. *Critical Heuristics of Social Planning*. Chicago: University of Chicago Press, str. 45–100. <http://www.mors.si/index.php?id=213>, 17. 10. 2008. Pri navajanju zanimivih internetnih naslovov v besedilu (ne gre za navajanje posebnega dokumenta) zadošča navedba naslova (<http://www.vpvs.uni-lj.si>). Posebna referenca na koncu besedila v tem primeru ni potrebna.

Sklicevanje na vire

Pri sklicevanju na vire med besedilom navedite le priimek prvega avtorja in letnico izdaje. *Primer:* ... (Smith, 1997) ...

Če dobesedno navajate del besedila, ga ustrezno označite z narekovaji, v oklepaju pa poleg avtorja in letnice navedite stran besedila, iz katerega ste navajali.

Primer: ... (Smith, 1997, str. 15) ...

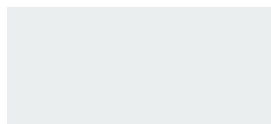
Pri povzemanju drugega avtorja napišemo besedilo brez narekovajev, v oklepaju pa napišemo, da gre za povzeto besedilo. *Primer:* (po Smith, 1997, str. 15). Če avtorja navajamo v besedilu, v oklepaju navedemo samo letnico izida in stran (1997, str. 15).

Slike, diagrami in tabele

Slike, diagrami in tabele v prispevku naj bodo v posebej pripravljenih datotekah, ki omogočajo lektorske popravke. V besedilu mora biti jasno označeno mesto, kamor je treba vnesti sliko. Skupna dolžina prispevka ne sme preseči dane omejitve.

Če avtor iz tehničnih razlogov grafičnih dodatkov ne more oddati v elektronski obliki, je izjemoma sprejemljivo, da slike priloži besedilu. Avtor mora v tem primeru na zadnjo stran slike napisati zaporedno številko in naslov, v besedilu pa pustiti dovolj prostora zanjo. Prav tako mora biti besedilo opremljeno z naslovom in številčenjem slike. Diagrami se štejejo kot slike. Vse slike in tabele se številčijo. Številčenje poteka enotno in ni povezano s številčenjem poglavij. Naslov slike je naveden pod sliko, naslov tabele pa nad tabelo. Navadno je v besedilu navedeno vsaj eno sklicevanje na sliko ali tabelo. Sklic na sliko ali tabelo je: ... (slika 5) ... (tabela 2) ...

Primer slike:

Slika 5: Naslov slike

Primer tabele:

Tabela 2: Naslov tabele

Opombe pod črto

Številčenje opomb pod črto je neodvisno od strukture besedila in se v vsakem prispevku začne s številko 1. Posebej opozarjamo avtorje, da so opombe pod črto namenjene pojasnjevanju misli, zapisanih v besedilu, in ne navajanju literature.

Kratice

Kratice naj bodo dodane v oklepaju, ko se okrajšana beseda prvič uporabi, zato posebnih seznamov kratic ne dodajamo. Za kratico ali izraz v angleškem jeziku napišemo najprej slovensko ustreznico, v oklepaju pa angleški izvornik in morebitno angleško kratico.

Format zapisa prispevka

Uredniški odbor sprejema prispevke, napisane z urejevalnikom besedil MS Word, izjemoma tudi v besedilnem zapisu (text only).

Naslov avtorja

Prispevkom naj bosta dodana avtorjeva naslov in internetni naslov ali telefonska številka, na katerih bo dosegljiv uredniškemu odboru.

Kako poslati prispevek

Na naslov uredništva ali članov uredniškega odbora je treba poslati tiskano in elektronsko različico prispevka.

Potrjevanje sprejetja prispevka

Uredniški odbor avtorju pisno potrdi prejetje prispevka. Avtorjem, ki sporočijo tudi naslov svoje elektronske pošte, se potrditev pošlje po tej poti.

Korekture

Avtor opravi korekture svojega prispevka v treh dneh.

**Naslov
uredniškega
odbora** Ministrstvo za obrambo
Generalštab Slovenske vojske
Sodobni vojaški izzivi
Uredniški odbor
Vojkova cesta 55
1000 Ljubljana
Slovenija
Elektronski naslov
Odgovorna urednica:
liliana.brozic@mors.si

Prispevkov, ki ne bodo urejeni skladno s tem navodilom, uredniški odbor ne bo sprejemal.

INSTRUCTIONS FOR THE AUTHORS OF PAPERS FOR THE CONTEMPORARY MILITARY CHALLENGES AND THE MILITARY EDUCATION JOURNAL

Content-related instructions

General

The Contemporary Military Challenges is an interdisciplinary scientific expert magazine, which publishes papers on current topics, researches, scientific and expert discussions, technical or social sciences analysis from the field of security, defence and the military..

The Military Education Journal is a military professional and informative publication intended for education and informing on achievements and experiences in the field of military education, training and improvement.

What do we publish?

We publish papers in Slovene with abstracts translated into English. If so decided by the Editorial Board, we also publish papers in English with abstracts translated into Slovene.

We publish papers, which have not been previously published or sent to another magazine for publication. The author is held responsible for all possible copyright violations. If the paper has already been printed elsewhere, sent for publication or presented at an expert conference, the author must notify the editor, obtain the publisher's consent (if necessary) and indicate the reasons for republishing.

Technical instructions

Limitations regarding the length of the papers

The papers should consist of 16 typewritten double-spaced pages or 30,000 characters. At a minimum they should have 8 pages or 15,000 characters and at a maximum 24 pages or 45,000 characters.

Reviews

All papers are reviewed. The review is anonymous. With regard to the reviewer's assessment, the Editorial Board or the editor accepts the paper, demands modifications, if necessary, or rejects it. Upon receiving the reviewers' remarks, the author inserts them into the paper.

Due to an anonymous review process, the first page must be designed in the way that the author's identity cannot be recognized.

Next to the title, the author should indicate the category the paper belongs to according to him and according to the classification in the COBISS¹. The classification is available on the magazine's internet page and at the responsible editor. The Editorial Board determines the final classification.

- Proofreading** The organizational unit responsible for publishing provides the proofreading of the papers. The proofread papers have to be approved.
- Translating** The translation of the papers or abstracts is provided by the organizational unit competent for translation or the School of Foreign Languages, Military Schools Centre.
- Indicating the authors of the paper** The authors' name should be written in the upper left corner, aligned left.
Example:
 Name 1 Surname 1,
 Name 2 Surname 2,
 In the footnote, Slovenian authors should indicate the institution they come from. Foreign authors should also indicate the name of the state they come from.
- Title of the paper** The title of the paper is written below the listed authors. The font in the title is bold, size 16 points. The text of the title is centrally aligned.
- Abstract** The paper should have an abstract of a maximum 1,200 characters (20 lines). The abstract should include a short presentation of the topic, particularly the results and the findings. General findings and reflections do not belong in the abstract, but rather in the introduction.
- Abstract in English** The authors must also submit the translation of the abstract into English. The translation of the abstract is likewise limited to a maximum of 1,200 characters (20 lines).
- Key words** Key words (3-5 also in the English language) should be bold with a justified text alignment.
- Text** The authors should submit their papers on an A4 paper format, with 1.5 line spacing, fontArial size 12 points. At the upper and the bottom edge, there should be approx. 3 cm of space; the left margin should be 2 cm wide and the right margin 4 cm. Each page consists of approx. 30 lines with 62 characters. The text should have a justified alignment, without indents at the beginning of the paragraphs.
- A brief presentation of the authors** The authors should prepare a brief presentation of their expert or scientific work. The presentation should not exceed 600 characters (10 lines, 80 words). If there are several authors, each should be presented individually, as shortly and as comprehensively as possible. These texts should be placed at the end of the paper, after the cited literature.

¹ Co-operative Online Bibliographic System and Services

Text structuring

Individual chapters should be separated with independent subtitles and adequately numbered.

Example:

- 1 Introduction
- 2 Title of the chapter (1st level)
- 2.1 Subtitle (2nd level)
- 2.1.1 Subtitle (3rd level)
- 2.1.1.1 Subtitle (4th level)

Referencing

In the bibliography, only the authors of references one refers to in the paper should be listed, in the alphabetical order. The entire reference has to be in compliance with the Harvard citing style.

Example:

Surname, name (can also be the initial of the name), year. *Title of the work*. Place. Publishing House.

Example:

Urlich, W., 1983. *Critical Heuristics of Social Planning*. Chicago: University of Chicago Press.

With certain papers published in journals, the author should indicate, at the end of each reference, a page on which the paper can be found.

Example:

Urlich, W., 1983. *Critical Heuristics of Social Planning*. Chicago: University of Chicago Press. pp. 45-100.

Referencing internet sources

All references start the same as the references for the printed sources, only that the usual part is followed by the information about the Internet page on which the document was found as well as the date on which it was found. The information about the time that the document was found on the Internet is important, because the WWW environment changes constantly.

Urlich, W., 1983. *Critical Heuristics of Social Planning*. Chicago: University of Chicago Press. p. 45-100. <http://www.mors.si/index.php?id=213>, 17 October 2008.

When referencing interesting WWW pages in the text (not citing an individual document) it is enough to state only the Internet address (<http://www.vpvs.uni-lj.si>). A separate reference at the end of the text is therefore not necessary.

Citing

When citing sources in the text, indicate only the surname of the author and the year of publication. *Example:* (Smith, 1997) ...

When making a direct reference to a text, the cited part should be adequately marked with quotation marks and followed by the exact page of the text which the citing is taken from.

Example: ... (Smith, 1997, p.15) ...

Figures, diagrams, tables

Figures, diagrams and tables in the paper should be prepared in separate files which allow for proofreading corrections. The place in the text where the picture should be inserted must be clearly indicated. The total length of the paper must not surpass the given limitation.

Should the author not be able to submit the graphical supplements in the electronic form due to technical reasons, it is exceptionally acceptable to enclose the figures to the text. In this case the author must write a sequence number and a title on the back of each picture and leave enough space in the text to include it. The text must likewise contain the title and the sequence number of the figure. Diagrams are considered figures.

All figures and tables are numbered. The numbering is not uniform and not linked with the numbering of the chapters. The title of the figure is stated beneath it and the title of the table is stated above it.

As a rule, the paper should include at least one reference to a figure or a table.. Reference to a figure or a table is: ... (Figure 5) (Table 2)

Example of a figure:

Example of a table:

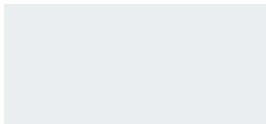

Table 2: Title of the table

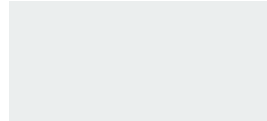

Figure 5: Title of the figure

Footnotes

The numbering of the footnotes is not related to the structure of the text and starts with number 1 in each paper. We want to stress that the aim of the footnotes is to explain the thoughts written in the text and not to reference literature.

Abbreviations

When used for the first time, the abbreviations in the text must be explained in parenthesis; therefore no additional list of abbreviations is needed. If the abbreviations or terms are written in English, the appropriate Slovenian term should be written along with the English original and possibly the English abbreviation in the parenthesis.

Format type of the paper

The Editorial Board accepts only the texts written with a MS Word text editor and only exceptionally those in the 'text only' format.

Author's address

Each paper should include the author's address, e-mail or a telephone number, so that the Editorial Board can reach him or her.

Sending the paper

A print or an electronic version of the paper should be sent to the address of the Editorial Board or the members of the Editorial Board.

Confirmation of the reception of the paper

The Editorial Board sends the author a written confirmation regarding the reception of the paper. The authors who also list their e-mails receive the confirmation via e-mail.

Corrections

The author makes corrections to the paper within three days.

Editorial Board address

Ministry of Defence
Slovenian Armed Forces
General Staff
Contemporary Military Challenges
Editorial Board
Vojkova cesta 55
1000 Ljubljana
Slovenia
Electronic address:
Editor in Chief:
liliana.brozic@mors.si

The Editorial Board will not accept papers, which will not be in compliance with the above instructions.

Vsebina

Liliana Brožič	UVODNIK VOJAŠKO ZNANJE V SODOBNEM VARNOSTNEM OKOLJU
Liliana Brožič	EDITORIAL MILITARY KNOWLEDGE IN A CONTEMPORARY SECURITY SETTING
Franjo Lipovec	SLOVENSKA VOJSKA DO LETA 2025 IN NAPREJ SLOVENIAN ARMED FORCES UP TO 2025 AND BEYOND
Aleksander Vidergar	VLOGA SLOVENSKE VOJSKE PRI URESNIČEVANJU ZUNANJEPOLITIČNIH INTERESOV IN CILJEV REPUBLIKE SLOVENIJE THE ROLE OF THE SLOVENIAN ARMED FORCES IN THE IMPLEMENTATION OF FOREIGN POLICY INTERESTS AND GOALS OF THE REPUBLIC OF SLOVENIA
Boštjan Novak	VLOGA SLOVENSKE VOJSKE OB POJAVU KOMPLEKSNE KRIZE V REPUBLIKI SLOVENIJI THE ROLE OF THE SLOVENIAN ARMED FORCES IN THE EVENT OF A COMPLEX CRISIS IN THE REPUBLIC OF SLOVENIA
Bogomir Tomažič	RAZVOJ POMORSTVA SLOVENSKE VOJSKE IN URESNIČEVANJE OBRAMBNE STRATEGIJE REPUBLIKE SLOVENIJE DEVELOPMENT OF THE SLOVENIAN ARMED FORCES MARITIME BRANCH AND THE IMPLEMENTATION OF SLOVENIAN DEFENCE STRATEGY
Igor Lanišnik	SODELOVANJE SLOVENSKE VOJSKE V SISTEMU HELIKOPTERSKE NUJNE MEDICINSKE POMOČI PARTICIPATION OF THE SLOVENIAN ARMED FORCES IN THE HELICOPTER MEDICAL SERVICES SYSTEM
Viktor Potočnik	ZRAČNODESANTNE ZMOGLJIVOSTI IN SLOVENSKA VOJSKA AIRBORNE CAPABILITIES AND THE SLOVENIAN ARMED FORCES